

ב"ה

ספר

יסודי השולחן וזיקוקי אורזותיו

במשנת בעל התניא והשו"ע
בהלכות בדיקת חמץ
ומהלכות ליל הסדר וספירת העומר

בו נגלה יסודות השולחן העומדים מוצקים על ש"ס ופוסקים
ונמשמש בכל דברי רבינו בכללי ההלכות ופרטי הדינים
במקומם ובמרחבי ספרו
כדי שיתבארו ויתחזרו מעמיו ויתגלו רמזיו
עד שיוארו זיקוקי אורות דבריו
באור גדול

ערכתני וסידרתי בסיעתא דשמיא
שמואל זאנאנץ

ברוקלין נ.י.
שנת תשפ"ו לפ"ק

ברכת

הרב הגאון מאיר הייזלר שליט"א

ראש ישיבת עמק התלמוד ירושלים ת"ז

ב"ה

מכת תשפ"ה ירושת"ו

הברכה והשלוי אל מע"ב ידידי הנעלה דגול מרבבה חובר חבורים יקרים עד מאד
הרב הגאון מוהר"ר שמואל זינאס שליט"א.

אחדשה"ט וש"ת ביקר.

הנה בכל אשר אני מקבל חבורו זה רושם בלבי התפעלות ובודאי שמן שמיא זכו ליה
לגלות מטומרין של מלך בתורה של אדמוה"ז נבג"מ זיע"א אשר ידוע ונראה שכל דבריו
אין בהם יתר וחסר ובכל תג ותג מונח כוונה עצומה וכת"ר שי' העלה בדבריו דברים
יקרים ומופלאים בהעמקה וסכרא ישרה להפליא ומוכח מתוכו רוב יגיעתו וע"ז נאמר יגעת
ומצאת תאמין.

וזה עתה כבדני בחברו על ה' פסח ומאד התפעלתי מחבורו זה מאד מאד שלא הניח גם
פרטים מלחדש בהם. והנה אני בעניי לא זכיתי למיגמר כדבעי בהא כי עסוק אני בגמ'
ב"מ בתלמודים אשר בזה הגיגי ויגיעתי ואך לחבת המחבר ידידי שליט"א אעלה בזה איזה
גרגירים כמה שזוכר בדבריו ואקוה אשר בעוה"י בלמדי ה' פסחים בודאי יאירו נגד עיני
דבריו הנחמדים.

זכות רבינו גדול בודאי יעמוד לו לזכות עוד רבות בשנים ביתר שאת בכבוד שימתו בכל
מכמני התורה ויהנו רבים מחדושיו כי טוב הוא מאד.

מנאי ידיו מוקירו מברכו בכל הטוב

מאיר הייזלר

(א) בענין ביטול חמץ.

אחשוב שמן הראוי להביא דעת אדמוה"ז בגדר הפקר שכ' הרמב"ם דהפקר
הו"ל כנדר ודעת הקצוה"ח כמפורסם שהפקר לא יצאה מרשותו ועפ"י כ'
בדעת רש"י שביטול החמץ הוא מהקרא ולא כמו"ש התוס' דביטול הו"ל
כהפקר וכ' שכן דעת רש"י בב"מ דהפקר הו"ל דעת אחרת והדברים
מתמיהים שהרי זהו דעת ר"י בנדרים ורבנן פליגי וכן הלכה ובזכרוני
שבש"ת חת"ס עמד ע"ז. וז"ל אדמוה"ז זיע"א בריש ה' הפקר המפקיר
איזה דבר שאומר ה"ז הפקר אע"פ שאינו נדר שהרי הוא לעניים והפקר
שמפקיר בין לעניים בין לעשירים ואם הפקיר לעניים בלבד אינו הפקר
אעפ"כ דינו כנדר שאסור לחזור בו כגון אם הפקיר איזה דבר ובא אחר
לזכות בו אינו רשאי למחות בו לומר שלי הוא אבל קודם שאחר זוכה בו

רשאי הוא עצמו לזכות בו כמו זוכה מן ההפקר. עכ"ל הנה דבריו ברורים שבודאי הפקר יצאה לגמרי מרשותו ואך יש בזה גדר של נדר שאינו יכול למנוע מאחר לזכות בזה. אך איני מבין דנראה שבלי דין זה שהוא כנדר היה יכול למנוע מאחר לזכות בזה ומהיכי תיתי הא אינו בעה"ב כבר ואפשר שבודאי אינו יכול למנוע מלזכות בזה אבל כשמונעו אין בזה איסור ולכך כ' הרמב"ם שאיכא בזה איסור דנדר.

ב) בענין ברכה ע"ל שמירת ע"ת.

הראשונים הביאו שעל אמה"ח אין מברכים שאסר לנו אמה"ח והתיר לנו השחוטה. וראיתי בזה הערה נפלאה בס' ברכת כהן שהרמב"ם פ"א מה' אישות כ' קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו וכו' ותהי' לו לאשה כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואח"כ תהי' לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובא אליה וליקוחין אלו מ"ע של תורה הם וכו' עכ"ל. וצ"ע למה הוצרך הרמב"ם בהקדמה זו של קודם מתן תורה והבי' בזה מדוע נחשבים הקידושין למצות עשה שלכמה ראשונים הקידושין הוא רק היתר ולא מצוה לזה הקדים הרמב"ם שאילו קודם מתן תורה לא היה שייך כלל ענין האישות וא"כ גם עתה הו"ל הקידושין רק היתר אבל אחרי שגם לפני מתן תורה היה מושג של אישות א"כ במ"ת נתחדש הענין של קנין וכו' כמו"כ כתב הרמב"ם פ"ד מה' שחיטה ה"ז כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת חולין אלא היו נוחרין או שוחטין ואוכלין כשאר הגויים ונצטוו וכו' ונצטוו שם כשיכנסו לארץ תאסר להם הנחירה ולא יאכלו חולין אלא בשחיטה וכו' עכ"ל.

וג"כ צ"ע על ההקדמה הזאת אלא כנ"ל לומר שאם השחיטה רק הסרת אמה"ח שלזה די לן בנחירה ונצטוו אח"כ על השחיטה א"כ זהו מצוה חיובית ושפיר מברכין ע"ז והוא דקדוק יקר. ולהנ"ל נראה לבאר דברי הגמ' פסחים מ"ט ע"ב אמר ר' אלעזר עם הארץ מותר לנוחרו ביוה"כ פ' שחל בשבת א"ל תלמידיו ר' אמור לשוחטו אמר להם זה טעון ברכה וזה אינו טעון ברכה ע"כ. והיינו כהנ"ל דנחירה הוא רק הסרת האמה"ח אבל אינו מצוה שיש לברך עליה אבל שחיטה היא מצוה חיובית ושפיר מברכין ע"ז והלא כמין חומר.

ג) בענין עובר לעשייתן.

כת"ר שי' הביא דברי התוס' בסוכה בכרכה דלולב עד כמה נחשב עובר לעשייתן ובדברי התוס' שם צ"ע שכ' שם שקודם הנענוע אפשר לברך שנחשב עובר לעשייתן וכו' עוד כדאמרינן בסוף פרקין מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מתוך ביתו ולולבו בידו נכנס לביהכ"נ"ס ולולבו בידו קורא ק"ש ולולבו בידו אע"פ שכל אלו הדברים אין מעכבין מ"מ הואיל ויש בדבר מצוה מן המובחר חשיב עובר לעשייתן ובהדיא אמרו בירושלמי דברכות גבי ציצית העושה ציצית לעצמו אומר אקב"ו לעשות ציצית נתעטף בה אומר אקב"ו להתעטף והיינו טעמא לפי שהמצוה מושכת כל הזמן שהוא מעוטף ומכ"מ לא לגמרי דמי ללולב דהתם מברך על נטילת לולב ומשנטל עברה כבר עיקר המצוה וכו' עכ"ל.

והוא פלא שהתוס' כ' רק שלא לגמרי ד[ן]מה לציצית שהרי אין דומה כלל שבציצית כל רגע הוא חיוב חדש וגם צ"ע מה זה שכ' דהו"ל מצוה מן המובחר שלכאורה מצוה מן המובחר הוא מה שנוגע לעצם קיום המצוה כמו"ש הרמב"ם בה' לולב שמצוה מן המובחר לאגד הלולב אבל כה"ג זהו לכאורה רק חביבות המצוה והוא פלא.

ולע"ד יש באנשי ירושלים כוונה עמוקה והיינו דאנשי ירושלים אוחזין הלולב כל היום וא"כ נחשב להם כנטילה אריכתא וראיתי בהגות הגרא"מ הורביץ ז"ל בהגהותיו למ' סוכה שם מ"ד ע"ב שכ' כמו"כ ודוגמא למש"כ הב"ח תע"ב דכל כזית וכזית שאוכלין כליל הסדר הו"ל מצוה ובכזית יוצאין.

וזכרוננו שבהעמ"ש להנצי"ב האריך בזה היסוד ואחשוב שזהו ג"כ כנטילת לולב וזהו באמת מצוה מן המוחבר ועפי"ז אם הפסיקו הנטילה שוב אין טעם לנטלו עוד וע' בירושלמי סוכה פ"ג הי"א ר"א אומר יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כיון שיצא יד"ח וכו' הינחו ע"ג קרקע אסור לטלטלו ומשמע בירושלמי שטרם הניחו ע"ג קרקע הו"ל חלק מהמצוה ובאחיזור ח"ג נסתפק במצוה קיומית? אם יש בזה הדין של טעה בדבר מצוה ואכ"מ עכ"פ נראין הדברים שזהו מה שאנשי ירושלים עשו להאריך הנטילה ושפיר הו"ל מצוה מן המובחר אבל אינו דומה לגמרי לציצית.

ד) חיוב השבתת המין של עכו"ם שקיבל אחריות.

כ' אדמוה"ז זיע"א בקו"א סימן ת"מ דחמץ של עכו"ם שקיבל אחריות חייב לבערו אף שאינו שלו והיינו דגזילת הנכרי אין בה איסור אלא א"כ נתכוין לגזולו ממש ע"מ שלא להחזיר דמי הגזילה אבל אם רוצה לשלם לו דמיו אינו עובר משום לא תגזול אלא משום לא תחמוד כדאמרין פ"ק דמציעא וכיון שגבי לא תחמוד כתיב רעך אין איסור בשל נכרי כמו"ש הכס"מ פ"א דגזילה לענין עושק ועוד כיון שבהיתירא באה לידו ה"ז דומה להפקעת הלואתו דשרי וכו' ע"כ.

והנה בהשקפה ראשונה לא אבין דמה שייך כאן לא תחמוד שזהו רק כמו"ש הרמב"ם שמפציר בחבורו למכור לו ומרבה עליו רעים ואינו עובר רק אם קנהו ע' רמב"ם ה' גזילה וכאן הא אינו חומד בדבר ואינו רוצה בו כלל וראיתי בציונים שם שציינו לשו"ת העמק שאלה והוא לומד ע"ז שאדרבה הוא רוצה להפטר מזה ע"ש סי' פ"ב.

ונראה דעת רבינו שאינו רוצה להפטר מזה אלא שרצונו לקיים המצוה כנ"פ, ובקיבל אחריות לכמה אחרונים יש עשה דתשבתו ע"ש שאג"א כו'.

ושם צויין עוד מ"ש בשו"ת אבנ"ז סי' מ"ד אות ד' שכ' באמת דברי הרב ג"כ צ"ע לדעתי דכאן שאינו משלם המעות תיכף ודאי עובר בלא תגזול וכו' ע"ש ואינו מוכן לי קושיתו דהא ודאי ברגע שמשבתת החמץ של העכו"ם נתחייב בתשלומי האחריות וביסוד הגמ' שם נראה שהקשו בגמ' בשבועה שאינו ברשותו של השומר הא חשיד אממונא וחשיד אשבועתא ולזה אמרו דלא חשידי ע"ז דלא תחמוד בלי דמי משמע ושם אינו משלם מיד אלא דעתו לשלם מחיובי השומר והוא ממש כדברי האב"ז וצ"ע כוונתו.

ואינו דומה לכל גזלן שאע"פ דחייב לשלם דמים ומדוע בשרוצה לשלם [אינן] זה לא תגזול שאני התם שאינו רוצה לשלם וזה גזילה משא"כ ברוצה לשלם ומקו' בהתחייב מיד.

עוד צויין לדברי האבנ"ז שכ"ג שכ' דאין איסור גזל מעכבתו מלהשבית כדינו כיון שאם יחול חיוב השבתה מחמת העשה או הל"ת הלוא יופקע ממנו של הנכרי כיון שהכל מצוין לבערו וכו' ע"ש וצ"ע דבכה"ג לא תחול עליו חיוב השבתה ומ"ש מהגמ' הכל מצוין לבערו שם הנדון בגמ' שאם גזל חמץ ובא אחר וביערו פטור שהכל מצוין לבערו היינו שגם הגזלן חייב לבערו ולא כן בנידו"ד וע' שם סי' שכ"ד שהגאון חלקת יואב הקשה לו כן ע"ש.

ובגוף הקושיא איך אפשר לבער חמץ של עכו"ם הא הו"ל גזילה אמרתי מכבר דהנה פשוט הוא דאין עשה של ישראל דוחה לאו דלא תגזול ואינו יכול לקחת ממון ישראל עבור קיום מצותו אך בנוגע לגניבת עכו"ם הא כתב בחכ"צ סי' כ"ו שלא חסה התורה על ממון עכו"ם מהא דראה ויתר גויים אלא שהתורה הקפידה שישראל לא יעבור הגזילה שהוא דבר מתועב ולפי"ז רק איסור גזילת עכו"ם איסור על הגברא ושפיר יבוא עשה דישראל שהוא על הגברא וידחה ל"ת דלא תגזול העכו"ם שהוא ג"כ איסורא דישראל ולא משום מחסר ממון עכו"ם ועי"ש באבנ"ז שהביא דברי החכ"צ ונו"ג בדבריו לאופן אחר ע"ש ואח"ז ראיתי בשו"ת מהרש"ם שכתב כדרכינו וכו' שהוא פרפרת נאה.

ה) וי"ל במ"ש אדמוה"ז זיע"א בלאו דלא תגזול דהא הו"ל גניבה ע"מ לאבד וע' גמ' ב"ק צ"ח ע"א באדייה אדויי לחפץ של חבירו לים פטור ורק אם הגביהה חייב אבל בלא הגביהה הו"ל רק כמזיק ובמשבית חמצו של העכו"ם אינו צריך להגביהה ולא קנהו ולא הו"ל גזילה ועיין בזה בתוס' ב"ק נ"ו ע"ב הוציאה לסטים חייבים שכ' בשם הירושלמי דוקא שהוציאה לקנות אבל לאגדה פטור וזה סותר למ"ש בב"ק שאם הגביהה אפילו לזורקה לים חייב ועמד ע"ז בש"ך שצ"ו וכתב בקצרה דדוקא לחייב הגזלן על מה שהוא הזיקה בעי שכוונתו לקנותה אבל על חיובי הגניבה חייב וע' באהא"ז ריש הלכות גניבה שהאריך בזה אבל עכ"פ בלא קניני גזילה הו"ל רק כמזיק ומזיק הלא פטור בעכו"ם שנאמר בזה רעהו ובמנ"ח מצוה ו' תמה מאד על הש"י והשאג"א שכתבו בקיבל אחריות מעכו"ם בפשיעה חייב ויסודם מדברי הרמב"ם פ"ב מה' שכירות דפושע הו"ל כמזיק וכן הוא דעת רבינו ומפורש בדבריו בסי' תמ"א ס' יד ואולי דעתם דבקיבל מעכו"ם אחריות הרי גם פשיעה קיבל דהו"ל כמזיק ונכלל בקבלת אחריות וצ"ע.

והנה גם כשהגביהו ונעשה גזלן נסתפקו האחרונים שאפשר שזהו רק כמזיק ע' הגהות חכ"ש שצ"ו ועפ"י"ז גם אם יקנהו יחשב כע"מ לאבד ואפשר שזהו רק כמזיק.

ונראה בזה דהא גמ' מפורשת בגיטין המנסך יין חבירו כשהגביהו נעשה גזלן ואעפ"י שזה לאבד צ"ל דכיון שהוא הגביהו ע"מ לנסך א"כ זהו רצונו וזה תשמישו ולא נחשב ע"מ לאבד והו"ה לגבי ביעור חמץ שהגביהו ע"מ לקיים מצותו אין זה נחשב ע"מ לאבד כנ"ל לכאורה.

כ"ז כתבתי לפום ריהטא ושוב בקשת פליחה על שלא נכנסתי לכל הברורים של מעכת"ר ש"י.

מברכו כטו"ם עד עולם.

ידידו מאז

מאיר הייזלר

ואת כל צרכי צדקה וחסד ורחמים אשר יצונו ואלו הן המצוות אשר צונו
לעשותן ואלו הן המצוות אשר לא צונו לעשותן ואלו הן המצוות אשר
צונו לא לעשותן ואלו הן המצוות אשר לא צונו לא לעשותן

בית דין

בית דין של קהילה גדולה הוקם בשנת ה'תש"ב בירושלים על ידי
רבותינו הגדולים ז"ל וזוהי הנהגתם אשר הנהיגו לנו ואלו הן
המצוות אשר צונו לעשותן ואלו הן המצוות אשר לא צונו
לעשותן ואלו הן המצוות אשר צונו לא לעשותן ואלו הן
המצוות אשר לא צונו לא לעשותן ואלו הן המצוות אשר
צונו לא לעשותן ואלו הן המצוות אשר לא צונו לא לעשותן

פתח דבר

אודה להשי"ת שהחיינו וקיימנו והגיענו לזה, שנתן לי את האפשרות ללמוד את דברי רבינו הזקן בעל התניא והשו"ע, ולברר את משנתו הברורה, הבהירה ויחד עם זה העמוקה בהל' בדיקת וביעור חמץ (סי' תלא – תמא), ועוד כמה נושאים בהל' פסח (חלקים מס' תמב, תמה, תמו, תמו, תעב, תעג, תעה, והל' ספח"ע בסי' תפט), כפי שיראה המעיין בספר זה.

מתוך שבח והודאה להשי"ת על העבר - באשר ספרי זה מצטרף לספריי הקודמים, "יסודי השולחן וזיקוקי אורותיו" חלק א' במשנת רבינו בדיני אמירה לנכרי ועוד כמה עניני הל' שבת, וחלק שני במשנת רבינו בענייני נאמנות, וכללי רוב וחזקה, וס"ס ועוד כמה ענינים המבוארים בהל' שחיטה, וחלק ג' במשנת רבינו בהל' יו"ט - הריני מתפלל על העתיד, שישים חלקי עם יושבי בהמ"ד, ואזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות בתורתו הקדושה, ויקבע שבתי בביתו לאורך ימים וינהלני על מי מנוחות, יחד עם ב"ב שי' לאויש"ט, ואראה בנחמה.

כאן המקום להזכיר את הוריי היקרים, א"א מורי הרה"ח יעקב יהודה ארי' לייב ואמי מורתי מרת אסתר מרים שיחיו (שהקדישו את חייהם להתעסק בהפצת היהדות והמעיינות חוצה, הדפסת אלפי ספרי תניא ברחבי העולם, עיסוק בענין "מיהו יהודי" ועוד, וקירוב לבבות לתומ"צ בדרכי נועם ושלוה [כפי שהעיד כ"ק אדמו"ר]). חובה נעימה היא לי להודות להם, כיון שמאז ומקדם התמסרו עבורי לעזור לי בכל המצטרך כדי שאוכל להתמסר ללימוד התורה ללא טירדות. אנצל הזדמנות זו לאחל להם ולהתפלל עבורם שהקב"ה יאריך את ימיהם ואת שנותיהם בנעימים, ושירווי רוב נחת יהודי וחסידי מכל יוצאי חלציהם שי'.

אודה להשי"ת על שזיכני בזכות מיוחדת ללמוד וללמד תלמידים בתורתו הק' בעבר - אחת עשרה שנה בישיבה החשובה תות"ל חובבי תורה, ועשרים ושש שנים האחרונות בישיבה החשובה תות"ל מאריסטאון - ובהיות והתורה היא נצחית, ו"גילוי רצונו שבדיבורו שהוא התורה הוא נצחי" (לקו"א תניא פכ"ה), הרי קיום רצונו במצוה ללמוד וללמד שבתורה, וכ"ש

ש"י יחוד נצחי זה הוא... גם למטה" (מאמר ב"ק אדמו"ר מליובאוויטש, ד"ה לאלה תחלק הארץ תשל"ה אות ז' "אלא שלמטה היא באותה שעה לבה" הערה 45); ועוד, שה"רצון העליון המיוחד בא"ס ב"ה בתכלית היחוד הוא בגילוי לגמרי... בנפה"א... באותה שעה שהאדם עוסק בדברי תורה - הרי גם הנפש... מיוחדים ממש בא"ס באותה שעה בתכלית היחוד... ביתר שאת... מיוחד... בעולמות העליונים... וכל העולם מקבלים חיותם מאור וחיות הנמשך מהתורה" (תניא פכ"ג ועיי"ש); - וא"כ בוודאי ענין זה ניתוסף בלימוד ברבים, ובמיוחד בלימוד לתלמידים, ובלשון הרמב"ם פ"ה הי"ב "שהם הבנים המהנים לעוה"ז ולעוה"ב". -

ובפשטות הרי הלימוד עם התלמידים במשך עשרות שנים פועל על כל המשתתפים ביחד: הן על התלמידים, וכדברי רז"ל "מביאו לחיי..." (ב"מ ל"ג. רמב"ם פ"ה ה"א ת"ת), והן על המלמד, עד ו"מתלמידי יותר מכולם", ועד שע"י "תלמיד קטן מחדד הרב עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה" (רמב"ם פ"ה הל' ת"ת הי"ג). - אשר לכן הנני מתפלל שהקב"ה ימשיך לתת לי אפשרות זו ללמוד וללמד ולהעמיד תלמידים הרבה בתורה.

בהזדמנות זו אודה לחלק מתלמידיי בעבר, ולשאר התורמים החשובים, שהשתתפו בממונם כדי לאפשר הוצאת והדפסת חיבור זה. הנני מברכם בברכת הדיוט שהקב"ה ישפיע להם כל טוב בגשמיות ורוחניות, ויראו הרבה נחת מיוצאי חלציהם, וה' יהיה בעזרם.

כמו"כ אודה לר' שלמה שי' וואלף, על עמלו הרב בבירור הדברים העמוקים והסבוכים בחיבור זה, ועריכתם בלשון צחה, בסדר נכון ובהירות רבה. הקב"ה יצליחו ויברכו בכל טוב סלה, ויראה הרבה נחת ממשפחתו.

סוף דבר אודה להתמים היקר יוסף חיים שי' זינגר, שלמדנו יחד כמה וכמה חלקים מהלכות אלו, ועזר לי לבוא למסקנות הכתובים בחיבור זה וגם סייע על ידי במציאת מקורות נוספים הקשורים לחיבור זה. הקב"ה יברכהו ויסייעהו בכל המצטרך לו בגו"ר.

ב"ה

הקדמה

בעזהשי"ת זכיתי בשנים האחרונות לכתוב ולהדפיס ג' חלקים מספר "ייסודי הלכה וזיקוקי אורותיו", העוסקים בבירור משנת רבינו הזקן בכמה סוגיות (חלק א' טובב אודות דיני אמירה לנכרי, וכמה עניינים בגדרי איסורי דרבנן בחולה שאין בו סכנה ועוד, בחלק ב' נתבארה משנת רבינו בענייני נאמנות, כללי רוב וחזקה, כללי ס"ס ועוד כמה עניינים המבוארים בדברי רבינו בהל' שחיטה, ובחלק ג' דנו בדברי רבינו בהל' יו"ט).

מטרת הספר אינה לפסוק הלכה למעשה, אלא לבאר את דברי רבינו הזקן הטעונים ביאור רב. וזאת מפני שספרו של רבינו הזקן כלול מכל המקורות: ש"ס, ראשונים, טוש"ע ונושאי כליהם וכו', ולכן אי אפשר להבין את דבריו לאשורם ללא הקדמת הרקע ויסוד דבריו. רק אז, כאשר הסוגיא כולה עם מקורותיה פרוסות לפני הלומד, דברי רבינו מאירים ומזהירים כזוהר הרקיע.

וכעת זיכני השי"ת להוציא ספר נוסף על דרך הנ"ל, בביאור משנת רבינו הזקן בהל' פסח. בספר זה דנו בארוכה ביסוד וגדר ביטול ובדיקת החמץ, בדיני ביעור החמץ, בכללי תערובת חמץ, ועוד הרבה עניינים כלליים המבוארים בהלכות אלו*.

ספרים אלו מתייחדים בשני בחינות:

א) "ייסודי השולחן". על כל הלכה בשולחן ערוך וכל סעיף בקונטרס אחרון מובא המקור מהגמרא, הראשונים, טור, בית יוסף, שו"ע המחבר והנושאי כלים. וכן הובאו רבות דברי אחרונים אחרים כדי להשוותם עם דברי רבינו, ועל ידי כך הלומד יווכח בעליל כיצד כל דברי רבינו מיוסדים בדקדוק רב על היסודות האיתנים של המקורות הקודמים.

* יש לציין בתור דוגמא המלמד כו"כ נושאים כלליים ופרטיים המבוארים בקונטרס אחרון, את הביאור בשיטת רבינו (בסי' תלה) בהגדרת הבעלות על איסורי הנאה, וראיותיו מסוגיות הש"ס, ובכמה וכמה יסודות בעניינים עמוקים אלו בסגנונו הייחודי של רבינו, ובמיוחד ביסודות וזיקוקי אורות העמוקים, וההוכחות המוצקות שרבינו מציע בקונטרס אחרון, והכל בדרך הנ"ל – בהבאת יסודות הדינים מהגמרא והראשונים, ומהטוש"ע ונושאי כלים. וכעין זה בכו"כ עניינים בנושאים שונים.

ב "זיקוקי אורותיו". יחד עם גילוי מקורותיו של רבינו, הספר מבאר ומגלה כיצד מכל משפט של רבינו מתנוצצים "אורות" וחידושים נפלאים המתרצים קושיות המתעוררות בסוגיית הגמ' ובדברי המפרשים והפוסקים. על ידי שילוב ב' עניינים אלו יחדיו, הלומד בספר זה יוכל להבין את דברי רבינו לאשורם, ולעמוד על הייחודיות שבדברי רבינו.

בדרך כלל, הדברים שלי מובאים תוך ביאור עצם דברי רבינו, והיינו שאני מצטט דבריו ומשפטיו ומבארם אחד לאחד. שורה זו נראית קצת לא קשורה, אולי כדאי להוציאה.

בעריכת ספר זה (כמו גם ספריי הקודמים) נעזרתי רבות בהוצאה החדשה של שוע"ר בתוספת ציונים על הגליון למקורות הדינים ולספרים הדנים בדברי רבינו כו' (שנערכו על ידי הרב שלום דובער שי' לוי, הרב אברהם שי' אלאשווילי, הרב ראובן שי' אלאשווילי והרב יצחק שי' וילהלם*).

ספר זה מתמקד בהבאת מקורות ההלכה כנ"ל, מהגמ' וראשונים וטוש"ע ונ"כ, ובהתאם לזה לראות כיצד רבינו העתיק את דבריהם, באופן שישנם ב' העניינים דלעיל: א) לראות כיצד כל דברים מיוסדים על המקורות הנ"ל. ב) ובה בשעה, לראות היאך מתנוצצים החידושים של רבינו בכל שעל ושעל, וכיצד דבריו וביאוריו (הן בפנים ובטח בקונטרס אחרון) מיישבים ומתרצים דברים שהעירו והקשו במקורות הנ"ל שקדמו לרבינו. ועוד מעלה בחיבור זה, אשר הרבה פעמים השוונו את דברי רבינו עם דברי אחרונים אחרים, ויישבנו הערות ושאלות שהעירו אחרונים על דברי רבינו.

ולכן קראתי לספר זה "יסודי השולחן וזיקוקי אורותיו", אשר שם זה כולל כל הנ"ל, וכשהם נכללים יחד, הרי דברי רבינו וחידושי וזיקוקי דבריו מאירים למרחוק, בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.

* מן הראוי להזכיר את ספרי המ"מ לשוע"ר שעורכי המהדורה החדשה נעזרו בהם, והם: הערות לשו"ע אדה"ז הל' פסח (הגרא"י ריבלין), מ"מ וציונים (הרב מרדכי שמואל אשכנזי ע"ה), מ"מ לקו"א (הרב לוי ביסטריצקי ע"ה) ומדרכי הקונטרס (לב).

אין בית המדרש בלא חידוש, והוא חידוש שיש בספר זה לגבי הכרכים הקודמים, שמתבארים בו הרבה יסודות ועניינים שלומדים התלמידים בעיון במס' פסחים ובספרים הדנים בגדרי ביטול וביעור חמץ, ובמיוחד בחידושים הנפלאים והמיוחדים של רבינו בקו"א. ואשר לכן בטוחני שיהיה לתלמידים הלומדים סוגיות אלו תועלת רבה מספר זה, לשגשג ולעלות מעלה מעלה בלימודם מתוך לימוד דברי רבינו.

בקשר לזה יש לצטט חלק מדברי אדמו"ר האמצעי בהקדמה לשולחן ערוך רבינו, שביאר את הדרך אשר ילכו בה כדי להגיע ל"תכלית ידיעת דיני ההלכות בטעמיהן", "למי שיש לו שעת הכושר לעסוק בעיון בגמ' ובראשונים עד פסקי ההלכות האחרונים", ומבאר את סדר הלימוד, שבהקדמה ללימוד שו"ע רבינו יש ללמוד תחילה את המס' עם התוס' והאשר", ולחזור על פסקי דינים היוצאים מהרא"ש, לימוד טור וב"י, ופסקי השו"ע והרמ"א היוצאים מתוך דברי הב"י והד"מ, ואח"כ יש ללמוד את שו"ע רבינו בעיון עם דברי הקו"א, מדברי רבינו "דינים המחודשים מן האחרונים כהט"ז ומ"א והאחרונים".

ונסיים בדברי הרבי, כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש, שביאר כיצד יש ללמוד את שו"ע"ר (לקו"ש ח"ד ע' 1226): "כאמור לעיל, דארף מען לערנען דעם אלטן רבי'נס שו"ע בעיון, פארטיפן זיך בסגנון לשונו און מדייק זיין אין זיינעם א ווארט, וואס דורך דעם וועלן צוקומען כמה וכמה ביאורים ובירורים אויף צו קלאר מאכן די הלכה אויפן ארט און אויך צו אפלערנען דערפון אויף אנדערע ערטער אין תורה, סיי אזעלכע וועלכע זיינען פארבונדן מיט דער הלכה גופא, סיי אין ענינים וועלכע זיינען פארבונדן מיט אנדערע מקצועות פון תורה". והיינו, שכדי לברר את ההלכה על אתר, וללמוד ממנה בשאר מקומות, הן בגוף ההלכה והן בענינים המסתעפים בשאר מקצועות התורה - בהכרח ללמוד תחילה את דברי רבינו הזקן בעיון, להתעמק בסגנון לשונו ולדייק במילותיו.

יש לציין גם את דברי כ"ק אדמו"ר בהתוועדות שבת פ' פרה תשל"ה: "יש לעורר על ענין חדש... שיש להשתדל לקבוע עתים ללימוד חלק הנגלה

שבתורת רבינו הזקן... בנוגע לחלק הנגלה - יש צורך לעורר אודות לימודם בעיון".

ולשלימות העניין יש להעתיק את דברי כ"ק אדמו"ר בדבר החשיבות בהפצת דברי רבינו, שיש בזה זיכוי הרבים, ובזה ניתוסף גם הענין דהפצת המעיינות (הממהר את ביאת משיח צדקינו), וז"ל (אג"ק חכ"ז אגרת ירצט): "ז"ע נתקבל מכתבו וגם ספרו "מו"מ וציונים לשו"ע אדמה"ז", ות"ח ת"ח... ובכיו"ב ה"ז ג"כ זיכוי הרבים, - ובנידו"ד - ג"כ הפצת המעיינות וק"ל". ויה"ר שהוצאת והדפסת ספר זה העוסק בדברי רבינו בשו"ע ימהר את ביאת משיח צדקינו, בגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

ואנו תפילה, שעל ידי חיבור זה יתווספו לומדי שו"ע רבינו בעיון בכותלי ביהמ"ד, ואולי אזכה עוד, שיתעוררו כמה וכמה, ויקומו חבורות לומדים ללמוד ולהתעכב בעיון הראוי בדברי רבינו, ויזכו בכוח הרבים להוציא לאור הביאורים והבירורים היוצאים מדברי רבינו, וזיקוקי האור המתנוצצים מכל שעל ופינה, ולהוסיף הבנה ברורה ועמוקה יותר בדברי רבינו.

שמואל זאיאניץ

בביאור המילה "זיקוקי אורותיו"

מס' חולין דף קלז עמוד ב: אמר ליה: מאן ריש סדרא בבבל? אמר ליה: אבא אריכא, אמר ליה: אבא אריכא קרית ליה? דכירנא כד הוה יתיבנא אחר י"ז שורן אחוריה דרב קמיה דרבי, ונפקי זיקוקין דנור מפומיה דרב לפומיה דרבי, ומפומיה דרבי לפומיה דרב, ולית אנא ידע מה הן אמרין, ואת אבא אריכא קרית ליה!

רש"י שם: "דכירנא - כשהיה בכאן קודם שירד לבבל היה חשוב ממני שהיה יושב לפני רבי ואני הייתי יושב שבעה עשר שורות מאחריו. זיקוקין - נושאים ונותנים בהלכה.

רבי עקיבא איגר מסכת חולין דף קלז עמוד ב

שם ונפקי זיקוקין. מלשון הקרא מאזרי זיקות (ישעיה נ').

ישעיהו פרק נ

הן כלכם קודחי אש מאזרי זיקות לכון באור אשכם ובזיקות בערתם מידי היתה זאת לכם למעצרה תשכבון

רש"י ישעיהו פרק נ פסוק יא

(יא) הן כולכם - שאינכם שומעים בקול נביאיו: קודחי אש - עברתו עליכם: מאזרי זיקות - מחזיקי זיקות הן גצין וגחלי אש הנורקין בקלע ויש לו דוגמא בל' ארמי זיקוקין דנור כך וכך זיקתא פסיק לן: לכן באור אשכם - לפי דרככם תלקו: מידי - תהא גמולכם זאת לכם:

רד"ק ישעיהו פרק נ פסוק יא

מאזרי זיקות - כפל הענין במלות שונות ומוציאי אש מן העצים ומן האבנים יקראו מאזרי זיקות:

זיקות - הם ניצוצי האש, ויונתן תרגם מגרן באשתא, כתרגום והשלחתי בכם ואגרי בכון:

מהרש"א חידושי אגדות מסכת חולין דף קלז עמוד ב

זיקוקין דנורא מפומיה דרב כו'. הוא משל על התורה דמרתחא באדם כמ"ש כי הנה דברי כאש גו' וק"ל:

מלאכת שלמה מסכת ברכות פרק ט

על הזיקין וכו'. פירש הר"ש שירילי"ו ז"ל זיקין מלשון זיקוקין דנור דהיינו כמו שבט של אור רץ ברקיע וכאשר הולך ורץ נבלע ע"כ.

ספר אבודרהם ברכת הראייה השבחה וההודאה

על הזיקים ... מברך ברוך אתה ה' אמ"ה שכחו מאי זיקים כוכבא דשביט ובלשון ארמי ניצוצי אש זיקוקין דנור והוא כוכב היורה כחץ ברקיע השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבט.

תוספות הרא"ש מסכת בבא מציעא דף מז עמוד א

פולסי דנורא. כלומר קושיות ותשובות היה משיב לך כהיא דראשית הגז נפקי זיקוקי דנורא מפומיה דרבי.

מפתח הסימנים

סימן תלא	א
סימן תלב	נב
סימן תלג	קלד
סימן תלד	שטו
סימן תלה	שפד
סימן תלו	תסב
סימן תלז	תרנג
סימן תלח	תרפ
סימן תלט	תשו
סימן תמו	תשמב
סימן תמא	תתקמח
סימן תמב	א'ז
קונטרס בעניין זמן חובת הביעור	א'מב
סימן תמז	א'סד
קונטרס בעניין המוצא חמץ בביתו בתוך הפסח	א'עד
סימן תמוז	א'קעח
סימן תעב	א'רנז
ענייני ליל הסדר	א'שח
סימן תפט	א'שנ

תוכן ענינים מפורט

(בסוגריים - מספר העמוד בספר)

סימן תלא

- א - זמן ומקור איסור השבתת חמץ**
 פסק רבינו שלא כשיטות הראשונים שעוברים משש שעות (א) < מצוות תשבתו משש שעות (ב) < המקורות לדברי רבינו (ג)
- ב - מצוות תשבתו כשהגיע זמן איסורו**
 "קבלו חכמים" במשנת רבינו (ד)
- ג - בענין ביטול והפקר**
 דברי רבינו והרמב"ם: (ד) < ביאור באריכות לשון הרמב"ם "בדרך אפשר" (ט) < המשך דברי רבינו: (טז)
- ד - אין ביטול והפקר מועילים מדרבנן**
 אפשר שמקור רבינו מרש"י כמה שכתב בטעם הבדיקה (י) < מקור רבינו מדבריו בענין הברכה (ג) < דברי הפנ"י בענין הברכה (כב) < שלושת שלבי הבדיקה (גג) < הרחבת דברים מהמתבאר בסי' תמ"ה (כד)
- ה - בטעם תקנת חכמים שאין ביטול מועיל**
 שני טעמים נפרדים לתקנה (כה) < חילוק בגדר החיוב בין שני הטעמים (כז) < מהו הטעם העיקרי לשיטת רבינו (כח)
- ו - ידון מדוע לא מועיל הפקר בפני ב' או ג'**
 ז - עוד בגדר התקנה ש"אין ביטול מועיל כלום"
- ח - אי מברכין על עשיית מעשה שמונעו מלעבור על ל"ת**
 דברי הנוב"י אי מברכים על בדיקת חמץ בתוך הפסח (מ) < לדעת רבינו יש לברך על שמירת מל"ת (מא) < הוכחת הנוב"י מדברי הראשונים בכתובות (מב) < הוכחה לדברינו מהמשך דברי הר"ן (מג) < ביאור הב"י בהל' תפילין (מד) < ביאור הב"י בדעת הרמב"ם בנידון זה (מה) < דברי אדה"ז בהל' תפילין (מו)
- ט - השלמות דברים בביאור תקנת חכמים ש"אין הביטול מועיל כלום"**
 מחלוקת רש"י ותוס' בביאור המשנה (מז) < ביאור המהרש"ל בדברי רש"י (מח) < השוואת דברי המהרש"ל לדברי רבינו (מט) < קושיא בדברי רש"י ריש מכילתין (מ) < הביטול בכיכר בשמי קורה הוי בלב שלם (מא) < מסקנת הדברים כיסוד לדברי רבינו (מב) < סיכום דברי רבינו בביאור ב' הטעמים (מג) < חיוב הבדיקה הוא קודם זמן איסור אכילתו (מד)
- י - זמן הבדיקה**
 דברי רבינו בביאור זמן הבדיקה (מז) < גדר קביעת זמן הבדיקה בתחילת הלילה (י)

סימן תלב

- א - נוסח ברכת בדיקת חמץ**.....
- דברי הטור (ב) \diamond ביאור הב"י (ג) \diamond "ואפשר לומר שבא ליישב דלא תיקשי לן שלא היה לנו לברך אלא על בדיקת חמץ. וכ"כ שם הרא"ש וז"ל: ומן הראוי שיברך קודם בדיקה על בדיקת חמץ, ותקנו לומר על ביעור לפי שלאחר הבדיקה מיד הוא מבטל, והיינו ביעור לחמץ שאינו ידוע לו, ומצניע את הידוע לו ואוכל ממנו עד שעה חמישית ואז מבערו מן הבית, ועל עסק זה נגזרה הברכה על בדיקה שהיא תחלת הביעור ונגמר בשעה חמישית. עכ"ל" (ג) \diamond ביאור הב"ח (ד) \diamond דברי הט"ז (ה) \diamond דברי רבינו בסעיף א (ה) \diamond דברי רבינו בסעיף ב (ו)
- ב - הטעם שאין מברכים שהחיינו**.....
- דברי רבינו בסעיף ג (ו)
- ג - לא בירך בתחילת הבדיקה**.....
- יכול לברך כל עוד לא סיים את המצוה (א) \diamond ציון רבינו לסי' תמ"ו (א) \diamond מחלוקת האחרונים בדיון נטילת לולב (ב) \diamond מחלוקת הערוך השולחן והביכורי יעקב (ב) \diamond דעת רבינו בדיון "עובר לעשייתן" (ג) \diamond הברכה היא על עשיית מעשה המצוה (ד)
- ד - מחלוקת האחרונים בדיון מי שלא בירך בעת הבדיקה**.....
- דעת הט"ז (ה) \diamond כוונת הרא"ש אתי כדברי הט"ז (ו) \diamond הגדרת צדדי השק"ט (ז) \diamond דעת הרמ"א והכל בו (ז) \diamond הוכחה לשיטתם (ח) \diamond דעת הב"ח ויישוב קושיית המג"א (ח) \diamond דעת המגן אברהם (ט) \diamond דעת רבינו בהלכה הנ"ל (י)
- ה - קונטרס אחרון סק"א**.....
- ביאור דעת המגן אברהם (א) \diamond מנהיגנו לבער קודם שעה שישית (ב) \diamond דעת הרא"ש (ב) \diamond אם יש לברך על מעשה שמהותו למנוע מלעבור על ל"ת (ג) \diamond אי בכח המנהג להפקיע מ"ע דאורייתא (ד) \diamond המפרש בים בתוך ל' יום קודם הפסח (ה) \diamond אין לחלק בין זמן מועט לזמן מרובה (ו)
- ו - המשך קונטרס אחרון סק"א**.....
- דברי הט"ז הם רק לדעת הרא"ש (ו) \diamond דיוק בדברי הרא"ש (ז) \diamond משמעות הכס"מ בדעת הרא"ש (ז) \diamond סיכום דעת הט"ז בביאור דברי הרא"ש (ג) \diamond דעות הפוסקים שאיסור ב"י הוא רק מהלילה (ג) \diamond סיכום דברי רבינו בדעת הט"ז (ג)
- ז - המשך קונטרס אחרון סק"א**.....
- ביעור בשעה שישית (ג) \diamond קושיית החק יעקב (ג) \diamond דברי הט"ז בסימן דין (ג) \diamond שק"ט בדברי רבינו (ד) \diamond ביטול טענות החק יעקב (ה)
- ח - הרחבת הדברים בענין הנ"ל**.....
- הביעור הוא התכלית של הבדיקה (א) \diamond מצות הבדיקה נמשכת כל רגע (א) \diamond הבדיקה והביעור נתקנו להיות בזמנים שונים (א) \diamond דברי המור וקציעה (א) \diamond הוכחות נוספות לדברי רבינו (א) \diamond בפנים השו"ע לא חילק כן רבינו להדיא (א) \diamond ציון רבינו לסי' תמ"ו (א)
- ט - הפסק בבדיקת חמץ**.....
- דעת הרא"ש (א) \diamond דעת הט"ז (א) \diamond דעת הח"י והמור וקציעה (א) \diamond דברי רבינו בנידון זה (א) \diamond שיחה באמצע הבדיקה אינו הפסק (א) \diamond הפסק בהליכה ג"כ אינו הפסק (א) \diamond לכתחילה לא ישוח באמצע הבדיקה (א) \diamond הערה בדברי רבינו (א) \diamond ההפרש בין בדיקת חמץ

לישיבה בסוכה (פצ) ◊ הפרש בין סעודת רשות לסעודת מצוה (פצ) ◊ דעת הט"ז בהלכות שופר (פצ) (פצ) ◊ קושיית האחרונים על דברי הט"ז (ק) ◊ ההפרש בין תלמוד תורה לבדיקת חמץ ותקיעת שופר (ק)

י - בדיקת חמץ ע"י שליח..... קא

בני ביתו בודקים בשבילו (קא) ◊ דברי רבינו בהלכה זו (קב) ◊ כמה הערות בדברי רבינו (קב) ◊ מחלוקת העו"ש והח"י (קג) ◊ עוד הערות בדברי רבינו (קד) ◊ לא שמעו את הברכה מבעה"ב (קה) ◊ אין לעשות מצוה ללא ברכה (קו) ◊ לא בירך הבעה"ב (קו)

יא - האם אפשר לברך על מצוה שאינו מחוייב בה..... קז

קושיית המגן אברהם (קז) ◊ כל שהוא עושה מצוה יש לו לברך עליה (קז) ◊ קושיית הדגול מרבכה על הדוגמא ממילה (קט) ◊ הוכחה מהפרשת תרומה (קט) ◊ דברי היד אפרים (קי)

יב - קונטרס אחרון סק"ב..... קיא

הוכחה מדין תקיעת שופר (קיא) ◊ כן הוא דעת הרא"ש והטור (קיא) ◊ אינו נכון לפוטרים ללא ברכה (קיב) ◊ תקיעת שופר הוי כמו אמצע המצוה (קיג) ◊ תיווך דברי רבינו כאן עם דבריו בתחילת הקו"א (קיד) ◊ לא יצא התוקע השני ידי חובתו (קטו) ◊ בני הבית צריכים לצאת י"ח בברכת הבעה"ב (קטו) ◊ כוונת הרא"ש בהבאת דברי התוספתא (קטו) ◊ קושיא מהלכות מילה (קיז) ◊ חיוב מילה הוא על כ"א מישראל (קיז) ◊ שני פירושים מדוע אין מברכין ב' ברכות על מצוה א' (קיח) ◊ סיכום העניין (קיט) ◊ דעת החולקים (קיט)

יג - דברי רבינו בסי' רס"ג..... קכ

מחלוקת הפוסקים בדין הדלקת נרות (קכ) ◊ דעת הח"י והעו"ש (קכ) ◊ דעת הרא"ש (קכ) ◊ קריאת התורה שאני (קכא) ◊ יסודו של הרא"ש הוא מדין "ברוב עם הדרת מלך" (קכב) ◊ דברי הרא"ש בתשובה (קכג) ◊ דברי הרא"ש במס' חולין (קכג) ◊ סיכום הביאור בדעת הרא"ש (קכד) ◊ חיוב בברכה מחמת ערבות (קכה) ◊ אין חילוק מהו סיבת חיובם במצוה זו (קכה) ◊ גם שליח לקיים מצוה יש עליו תורת ערבות (קכו) ◊ חילוק הפסק בין הדלקת נרות ובדיקת חמץ (קכו)

יד - הרחבת דברים בענין הנ"ל..... קכט

בירור דעת המחבר בשו"ע (קכט) ◊ מדברי הרא"ש מוכח שלא כדעת המחבר (קכט) ◊ ביאור מחלוקתם (קל) ◊ אי מותר לגרום ברכה שאינה צריכה (קלא) ◊ המקור לאיסור לגרום ברכה שאינה צריכה (קלב) ◊ הרא"ש איירי אף במצוות נפרדות (קלב) ◊ ההוספה בדברי רבינו על דברי הרא"ש (קלג)

סימן תל"ג

א - אי בדיקה מועילה מן התורה..... קלד

דין הבדיקה מן התורה (קלד) ◊ בדק כדינו ומצא חמץ בתוך הפסח (קלה) ◊ שיטת הפר"ח והעו"ש בדעת הרא"ש והטור (קלה) ◊ הבנת שאר אחרונים בדעת הרא"ש והטור (קלז)

ב - דין חמץ שאינו ידוע..... קלח

מי שלא בדק עובר למפרע כב"י מה"ת (קלח) ◊ יוכיח מדין נאמנות הנשים בבדיקה (קלט) ◊ יוכיח מדין בדיקה בספק איכא חמץ (קמ) ◊ מקומות שנשתמש בהם חמץ כל השנה (קמא) ◊ יוכיח מדין בדיקת חמץ ביו"ט (קמב) ◊ אנוס בתקנת חכמים (קמג) ◊ דברי הב"ח מעין דברי רבינו (קמח)

- ג - הוכחה מדין בדיקה בחוה"מ קמו
- יוכיח מדין בדיקה בחוה"מ (קמז) ◊ הוכחת הפר"ח מדברי הרמב"ם (קמז) ◊ הוכחת רבינו מדברי הרמב"ם (קמז) ◊ הוכחת דעת הרמב"ם מסוגיית הגמ' (קמז) ◊ מסקנת הדברים בהוכחה מדין בדיקה בחוה"מ (קמט) ◊ חשש שהייה כנגד חשש אכילה (קנ) ◊ בירור שיטת רש"י עפ"י דברי רבינו (קנא) ◊ ביטוס הדברים ע"פ דברי רש"י עצמו (קנא)
- ד - השלמת הביאור בדין חמץ שאינו ידוע קנג
- לדעת הרמב"ם הוא עובר על חמץ שא"י (קנג) ◊ הבנת שאר המפרשים בדעת הרמב"ם (קנג) ◊ שקר"ט בלשונות הרמב"ם לאור דברי רבינו (קנד)
- ה - הבנת שאר אחרונים בדברי הרמב"ם והטור קנה
- פירוש הצ"ח בדעת הרמב"ם (קנה) ◊ דיוקו של הצ"ח בלשון הרמב"ם (קנו) ◊ פירושו של הטור וקציעה (קנו) ◊ פירושו של הערה"ש בדעת הרמב"ם והטור (קנו)
- ו - מקומות שיש בהם ודאי חמץ קנה
- רבינו מפרט ומפרש את דברי הטור והמחבר (קנה) ◊ אי חייב לבדוק מן התורה גם היכא שיש חשש בעלמא (קנט) ◊ בירור דברי רבינו (קס) ◊ הדגשת רבינו בדברי הר"ן (קס) ◊ הנפק"מ אי הוי ודאי חמץ או רק ספק חמץ (קסא) ◊ דברי האחרונים והשוואתם לדברי רבינו (קסא) ◊ דעת הרשב"א ורבינו ירוחם (קסג) ◊ דעת רבינו לגבי לול של תרנגולים (קסג)
- ז - אי עובר על בל יראה כשאין החמץ נראה לו קסד
- האם עובר גם על בל יראה (קסד) ◊ שקר"ט בדברי רבינו ריש סי' תמ (קסה) ◊ דעת הרבינו דוד והכסף משנה (קסו) ◊ דיוק לשון רבינו בכ"מ בהל' פסח (קסז) ◊ תיווך דברי רבינו ע"פ הנ"ל (קסז) ◊ באיזה מקרה איירי בסעי' יב (קסח) ◊ סיום ההלכה (קסט) ◊ תיווך דיוקא דרישא עם דיוקא דסיפא (קסט) ◊ כוונת רבינו שנשתייר בהן חמץ (קע) ◊ דין הבדיקה מדרבנן (קע) ◊ הטעם לתקנת חכמים (קעא)
- ח - דין חמץ שבחורים שבכותל ושבקרקע קעב
- דין חורים שבכותל (קעב) ◊ חורים הקטנים מאוד (קעג) ◊ גדר חורים הגבוהים (קעג) ◊ דעת הב"ח בדברי הירושלמי (קעד) ◊ פירוש הח"י בדברי הירושלמי (קעה)
- ט - דין חורים עמוקים שבקרקע קעו
- גוף דברי רבינו (קעו) ◊ ביאור מקור ההלכה (קעו) ◊ אין לחלק בין חור שבקרקע לחור שבכותל (קעו) ◊ הרצאת דברי הח"י לגבי חור שבכותל שבין ב' בני"א (קעו) ◊ מחלוקת הרמב"ם והראב"ד (קעז) ◊ מחמץ שבבור ילפינן שגם בודאי חמץ מועיל ביטול (קעז) ◊ מדוע אינו כמטמין חמץ מדעתו (קעט) ◊ במקרה דידן ביטול מועיל גם מדרבנן (קעט) ◊ סיום הביאור בדברי רבינו בהגהה (קע) ◊ מדוע רבינו ציין לסי' תל"ח דווקא כאן (קפא) ◊ גם אם הוא יראה את החמץ הוא לא יעבור עליו (קפא) ◊ תיווך הדברים עם דעת הסמ"ק (קפא)
- י - המשך קו"א סק"ד קפב
- מדוע אין חוששים לגרירת חולדה (קפב) ◊ מוכח מכמה מקומות שאין חוששים לגרירה (קפג) ◊ אם נחוש לגרירת חולדה אין לדבר סוף (קפה) ◊ אין מחזיקים ריעותא ממקום למקום (קפג) ◊ קושיית השפת אמת (קפג) ◊ לביאורו של רבינו לא קשה קושיית השפ"א (קפג) ◊ במפולת כן חששו שמא יפקח הכלב (קפג)
- יא - מחלוקת הראשונים בדין מפולת קפח
- הרצאת דעות הראשונים בדין מפולת (קפח) ◊ לדעת הסמ"ק מפולת הוי כטמון (קפח) ◊ לדעת רש"י מפולת הוי כמבוער מן התורה (קצ) ◊ לדעת רש"י אין לחוש לגרירת החולדה (קצא) ◊

מפולת הגבוה ג' טפחים (קצא) ◊ חכמים גזרו רק בכיעור השכיח (קצב) ◊ בעיקר תקנת בדיקת
 חמץ חששו חכמים לספיקות (קצג) ◊ יסוד גדול מבואר בדברי רבינו (קצד) ◊ בחמץ שבחורים
 אין זה קרוב שיבוא לידי מכשול (קצה) ◊ יסוד הנ"ל מוכרח גם לדעת הסמ"ק (קצח)

יב - שאר דיני חורים שבכותל..... קצו

חור עמוק שבכותל (קצו) ◊ חור שבכותל של ב' בני אדם (קצז) ◊ כותל שבין בית ישראל לבית
 הנכרי (קצח)

יג - רפת של בקר..... ר

הרצאת דברי רבינו (ר) ◊ מצד ספק ספיקא לחוד אין להקל (ר) ◊ סימוכין מדברי התוס' (רא)
 ◊ דעת הטור בדין ספק ספיקא (רב) ◊ קושיות האחרונים על דברי הטור (רז) ◊ דברי הט"ז
 (רג) ◊ השוואת דברי האחרונים לדברי רבינו (רי) ◊ עוד מדברי המקו"ח בענין זה (רד)

יד - לול של תרנגולים..... רה

הרצאת דברי רבינו (רה) ◊ דברי הב"ח (רה) ◊ דעת המג"א (רי) ◊ דברי רבינו (רי)

טו - "אין ספק מוציא ודאי" - בספק השקול ובספק הרגיל..... רט

בדיקת חמץ נתקנה על הספק (טו) ◊ ספק הרגיל מאוד (ריא) ◊ הסברת הדברים (ריב) ◊ הוכחה
 מדין פירווי חמץ שבקרקעית הבית (ריג) ◊ ספק שמא אכלוהו כנגד ספק הקרוב לודאי (ריד)
 ◊ אין ספק מוציא מידי ודאי (ריד) ◊ מדוע לא אמרין שרובא עדיף מחזקה (ריז) ◊ יש לחלק בין
 רוב טבעי לרוב התלוי במעשה (רטו) ◊ יסוד חדש בדין אין ספק מוציא מידי ודאי (טו) ◊ דוגמא
 לדבר מדברי רבינו בהלכות שחיטה (טז)

טז - אי תלינן באכילת התרנגולים במקום ודאי חמץ..... ריז

אין תולים באכילת התרנגולים כשיש ודאי חמץ (ריז) ◊ שיטת המג"א בדעת המהר"י ווייל (ריז)
 ◊ הדמיון בין חמץ שתחת הספסלים לחמץ שבבור (ריח) ◊ דעת הטור בדין חמץ שבבור (ריט)
 ◊ דעת המהר"י ווייל שצריך להוציא את החמץ מהבור (רי) ◊ פסק ההלכה לדעת המהר"י ווייל
 (ריא) ◊ אנן קיי"ל כדעת הרמב"ם (ריב) ◊ לדעת הרמב"ם יש להחמיר בחמץ שתחת הספסלים
 (ריג)

יז - הרחבות דברים לקו"א סק"ה..... רכד

סיכום דעת המהר"י ווייל (רכד) ◊ סיכום ההלכה לדין (רכד) ◊ דעת רש"י במקום דליכא
 תרנגולים (רכה) ◊ דברי המשנ"ב בהלכה זו (רכה) ◊ כמה הערות בדברי המשנ"ב (רכו)

יח - קונטרס אחרון סק"ו..... רכו

אין לצרף את הספק "שמא נתכבד" (רכט) ◊ בבדיק"ח יש להחמיר גם במקום שיש כמה ספיקות
 (רכט) ◊ מאי שנא מדין עכבר בסי' תל"ח (רל) ◊ יוכיח מדין ספק טומאה ברה"י (רלא) ◊ אי
 ר"א יודה דבבדיקת חמץ מחמירין בס"ס (רלא) ◊ יוכיח מדין בדיקה בחדר המשכונות (רלב) ◊
 יוכיח מדעת המחבר בסי' תל"ט (רלג)

יט - המשך קו"א סק"ז..... רלד

ספק הרגיל וקרוב לודאי שאני (רלד) ◊ המקור חיים כתב כסברת רבינו (רלה) ◊ מדוע בחטיטת
 הכלב אין סומכים אספק אכילה (רלה) ◊ כלבים לא שכיחי כל כך (רלו) ◊ מדוע אין לתלות
 בגרירת הכלב (רלז) ◊ סיכום דברי רבינו בקו"א בביאור דעת המ"א (רלז)

כ - סעי' כו..... רלה

תליית ב' ספיקות במקום שאין מכניסים בו חמץ (רלז)

כא - סעיף כז.....**רלט**

רפת בקר ולול של תרנגולים (רלט) ◊ קושיית הרמ"א מדברי המחבר בסי' תמ"ה (רמ) ◊ כיצד ניתן להאכיל חמץ לבהמות (רמ) ◊ מדוע לא כתב רבינו אותו הטעם שכתב לפני זה (רמא) ◊ סיום ההלכה (רמב)

כב - קונטרס אחרון סק"ז.....**רמוג**

קושיית הרמ"א בדברי המחבר (רמג) ◊ השיטה הראשונה (רמג) ◊ השיטה השנייה (רמד) ◊ השיטה השלישית (רמו) ◊ גם קודם זמן הביעור חוששים שמא ישכח כו' (רמו) ◊ יוכיח מסי' תמ"ג שחוששים שמא הבהמות יצניעו את החמץ (רמז) ◊ גם קודם שעה ה' יש לחוש שמא יצניעו (רמח) ◊ שקו"ט הגמ' לפירוש הרא"ש (רמט) ◊ לא קיי"ל כתוס' אלא כהרא"ש (רנ)

כג - סעיף כח.....**רנא**

בקרעית חצר סומכים על אכילת העופות (רנא) ◊ אנו סומכים על גרירת העורבים (רנב) ◊ החילוק בין סברת גרוהו לסברת אכלוהו (רנב) ◊ לכתחילה אין לסמוך אסברת המג"א (רנג)

כד - קונטרס אחרון ה מסביר למה הכריע כסברת המג"א לתלות בגרירת העורבים אע"פ שנראה שהב"ח והט"ז והפר"ח חולקים עליו.....**רנד**

להלכה אנו סומכים על דעת הרמ"א ודעימיה (רנד) ◊ גם המג"א מודה שכשאפשר צריך לבור (רנה) ◊ בדרבנן יש להקל ולסמוך שודאי גרוהו (רנה) ◊ התאמת סברא זו בדברי המג"א (רנז)

כה - שיטת רש"י והר"ן בדין חמץ שנפלה עליו מפולת.....**רנו**

מקור דין חמץ שנפלה עליו מפולת (רנו) ◊ מחלוקת הראשונים אם הוי כמבוער מן התורה (רנז) ◊ מפולת הוי ביעור גמור (רנח) ◊ דווקא כשאין בדעתו לחזור ולזכות בחמץ (רנט) ◊ הטעם לחיוב ביטול מדרבנן (רס) ◊ שיטת רש"י בסוגיית המפרש ויוצא בשיירא (רס) ◊ מחלוקת רש"י והר"ן בדין היוצא בשיירא (רסב) ◊ אחרי שעה שישית אינו יכול לבטל את החמץ (רסג)

כו - דעת הסמ"ק בדין חמץ שנפלה עליו מפולת.....**רסד**

שיטת הסמ"ק (רסד) ◊ ביטול מועיל גם מדרבנן (רסה) ◊ כאשר יש חשש סכנה לפקח את הגל (רסז)

כז - קו"א ס"ק י - חלק א.....**רסז**

מקור הדין בדעת התוס' (רסז) ◊ הטור ושו"ע אזלי לשיטתייהו (רסח) ◊ דעת הטור בסי' תלח בדין ככר כפי נחש (רסח) ◊ מצאו קודם זמן איסורו (עד) ◊ בככר כפי נחש יש לתלות לקולא (רעא) ◊ במפולת פחות מג' טפחים יש לתלות באכילת הכלב (רעא) ◊ הרצאת דעת רש"י והר"ן (רעב) ◊ מדרבנן יש לתלות שלא יתפקח הגל (רעג) ◊ מחלוקת הטושו"ע והתוס' (עדד) ◊ ע"פ דברי רבינו לא קשה קושיית המקו"ח (ערה) ◊ דינו של התוס' תלוי במחלוקת הראשונים (ערה) ◊ מהנ"ל יוצא קולא להסמ"ק וחומרא לרש"י והר"ן (רעו) ◊ התוס' והטושו"ע נחלקו במחלוקת הנ"ל (רעז)

כח - קו"א ס"ק י - חלק שני.....**רעז**

אי מחוייב להוציא ממון רב כשלא ביטל (רעזח) ◊ הנפק"מ בין רש"י והר"ן לסמ"ק (רעט) ◊ סיכום הדינים המתבארים בקו"א (רפ)

כט - קונטרס אחרון ס"ק יא.....**רפא**

הכרעת החק יעקב (רפא) ◊ דעת המגיד משנה כדעת הסמ"ק (רפב) ◊ דעת הטושו"ע והמגן אברהם (רפג) ◊ אי יש לדמות דין מפולת לדין היוצא בשיירא (רפג)

ל - סיום סעי' יב רפד

מדוע אין החמץ שתחת המפולת "שלך" (רפד)

לא - קונטרס אחרון סקי"ב רפו

פשיטא שאינו חייב לשכור פועלים (רפג) < יוכיח כן גם מדברי הח"י (רפג) < אין כוונת הח"י לדין חמץ שעצה"פ (רפח) < הסברא נותנת שאינו צריך לבטל (רפח)

לב - גל קטן פחות מוג' טפחים רר

גל שאין בו ג' טפחים (רר) < מדוע מדגיש רבינו את אכילת הכלב (רר) < לא ברי לו שיש שם חמץ (ררא) < חורים שבכותל (ררא)

לג - דין שלוחי מצוה אינן ניוזקין ררג

חוב בדיקה במקום סכנה (ררג) < היכא דשכיח הזיקא שאני (ררג) < הערה בדברי רבינו (ררג) < חששו חכמים שמא תאבד לו המחט קודם הבדיקה (ררה) < בשעת הבדיקה הוי שליח מצוה אפי' אם מתכוין להנאתו (ררי) < ההשוואה בין נתינת צדקה לבדיקת חמץ (ררי) < דברי המג"א בסי' לח (ררי) < דין מלוה על המשכון (ררי) < בבדיקת חמץ ובנתינת צדקה לא פליגי ר"א ור"ע (ררי) < גל קטן שלא ביטל את החמץ שבו (ררי)

לד - קונטרס אחרון סקי"ד רש

דעת העולת שבת (רש) < דעת החק יעקב (רש) < ביאור רבינו במחלוקתם (רשא) < ביאור דברי הח"י בדעת הסמ"ק (רשב) < כאשר יש צירוף של ב' ספיקות יש להקל (רשג) < צירוף של ג' ספיקות (רשג) < לא חיישינן לדעת החולקים (רשד) < סברות נוספת להקל (רשה) < סיכום הדברים (רשה)

לה - סעיף לג רשו

ברי לו שיש ג' טפחים מעל מקום החמץ (רשו) < שקר"ט בדברי רבינו (רשו)

לו - סעיף לד רז

גל שנתפקח לאחר הפסח (רז) < מקור הדברים עפ"י פסקי האחרונים (רז)

לז - בדיקה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות רח

קושיא ביסוד דין הבדיקה בבהכ"ס (רח) < עוד הערות בהנ"ל (רח) < זמן הבדיקה (רח) < דברי רבינו שיכולים לברך על בדיקה זו (רחא) < אי יש ללמוד מדין ציצית שאולה (רחב) < ילמוד מדין השוכר את הבית (רחב) < סיכום הדברים בדעת רבינו (רחג)

סימן תלד

א - הצנעת החמץ אחר הבדיקה רחא

יהא נזהר בחמץ להצניעו (רחא) < דברי הפרמ"ג (רחא) < אם החמץ שגררה החולדה כלול בהביטול (רחא) < דברי המחבר בשו"ע (רחא)

ב - דברי רבינו בשו"ע"ר רחב

מקור דברי רבינו מהמשנה (רחב) < מתי צריך לחזור ולבדוק (רחב) < דין שמירת החמץ (רחב) < קונטרס אחרון סקי"א (רחבא)

ג - גדר החיוב בהצנעת החמץ רחג

מפשטות המשנה משמע שהוא רק עצה טובה (רחג) < מהב"ח והמג"א מבואר שהוא חיוב ממש (רחג) < משמעות דעת התוס' (רחג) < יש לחוש שמא יודע לו שגררה חולדה את החמץ (רחג) < כן משמע גם מדברי המהרש"א (רחג) < סברת "אין לדבר סוף" הוא בתורת טעמא (רחג)

- ד - דין הצנעת החמץ שאוכלו או מבערו למוחר** שכח
- חייב הצנעה בחמץ שמשיר לצורך אכילתו (שכח) ◊ חילוק בין ביאור רבינו לביאור הא"ר (שכח) ◊ דעת החמד משה (שכט) ◊ ביאור הצ"צ בדעת הט"ז (שכט) ◊ דעת רבינו (שג) ◊ הצנעת החמץ במהלך הבדיקה (שלא) ◊ טעות העולם שאינם מצניעים את החמץ (שלא) ◊ הצניע את החמץ ומצאו חסר (שלא)
- ה - עבר ולא הצניע את החמץ** שלב
- מסופק אם נחסר מהחמץ שהצניע (שלב) ◊ בחתיכה גדולה אין לתלות באכילת העכבר (שלב) ◊ קושיית הט"ז ויישוב רבינו (שג) ◊ אם נצריכו לחזור ולברוק אין לדבר סוף (שג) ◊ אפשר לברורי ספק א' מתוך שני ספיקות (שג) ◊ ס"ס בבדיקת חמץ עדיף משאר ס"ס (שלה)
- ו - יסוד תקנת הביטול אחרי הבדיקה** שלה
- תקנת הביטול אחר הבדיקה (שלה) ◊ פירוורים בטלים מאליהם (שלו) ◊ שמה נשארה גלוסקא יפה (שלו) ◊ נשתהה מביעור החמץ וברעתו לבערו (שלו)
- ז - מזהות ותוכן הביטול** שלט
- עיקר הביטול הוא בלב (שטט) ◊ רבינו שינה מהסברת הרמב"ם (שטט) ◊ רבינו שינה מהסברת הרמב"ם (שנ)
- ח - אמירת נוסח הביטול בדיבור בפה** שמא
- אמירת הביטול בפיו (שנא) ◊ ביאור הנוסח "כעפרא דארעא" (שמב) ◊ מקור הדין (שמב) ◊ אמירת נוסח הביטול בפה הוא תקנת חכמים (שמג) ◊ הביטול הוא כדברים שבלב וכהפקר גמור (שנד)
- ט - ביטול מועיל גם ללא אמירת "הפקר"** שדמ
- הביטול מפקיע את שם הבעלים מעל החמץ (שדמ) ◊ דברי הר"ן (שמח) ◊ רבינו לשיטתיה שהביטול הוא מה שמשים בלבו (שמח) ◊ לכתחילה יש לפרש לשון הפקר (שמח) ◊ רבינו מחדש שלכו"ע אין הזכרת תיבת הפקר מעכבת (שמח) ◊ משמעות לשון רבינו בסידורו (שמח)
- י - כמה פרטים בדיני נוסח הביטול** שמח
- אמירת הביטול בלשון שהוא מבין (שמח) ◊ אמר הביטול בלשון שאינו מבין (שמח) ◊ דברי רבינו בהל' ברהמ"ז (שמט) ◊ טעם נוסף ע"פ קבלה (שמט) ◊ בלשון ארמי אין צריך להזכיר בפירוש חמיצא (שנא) ◊ מקור דברי רבינו (שנא) ◊ המדקדק במעשיו (שנא)
- יא - ביטול בחמץ שהוא משייר לצורך אכילתו** שנב
- אין ביטול מועיל לחמץ שדעתו לאכלו (שנב) ◊ דברי הרא"ש והטור (שנג) ◊ לדעת רש"י יש לבטל הן בלילה והן ביום (שנג) ◊ החמץ שהוא שייר למאכלו נכלל בביטול (שנד) ◊ דברי כ"ק אדמו"ר בהגש"פ (שנה) ◊ שיטת רבינו בשולחנו (שנה) ◊ רבינו והרא"ש נחלקו בגדר דביטול חמץ (שנו) ◊ הפקר ללילה אחד אינו הפקר (שנו) ◊ הביטול הוא לצורך פירוורים שיתגלגלו קודם אכילתו (שנד) ◊ עוד מדברי הפוסקים בנידון זה (שנט)
- יב - יש לבטל שוב ביום** שנט
- יש לחוש שיתגלגל כזית מהחמץ (שנט) ◊ נכון לבטל שוב ביום (שס) ◊ דיוק בדברי רבינו (שסא)
- יג - זמן ביטול היום** שסא
- יש לבער את החמץ קודם שעה שישית (שסא) ◊ טעם נוסף לבטל אחרי הביעור (שסב) ◊ נוסח הביטול ביום (שסב) ◊ צ"ע כיצד אנו מבערים את החמץ קודם זמנו (שסג) ◊ חקירת המנ"ח בגדר מצות תשביתו (שסג) ◊ רש"י ותוס' נחלקו בגדר מצות ההשבתה (שסה) ◊ דברי הגר"ח

תוכן ענינים

כה

בחידישוי והצ"ע בדבריו (שסח) ◊ למנהגינו איננו מקיימים מצוות תשבתו (שסו) ◊ מצות תשבתו חלה רק אחר זמן האיסור (שסו) ◊ דברי המנ"ח נכונים גם לדעת רבינו (שסו)

יד - דין ביעור חמץ קודם זמנו בשריפה..... שסז

מדוע אנו נוהגים דווקא לשרוף את החמץ (שסז) ◊ דברי רבינו בסי' תמ"ה (שסז) ◊ יש לדמות את ביעור החמץ לביעור נותר (שסס) ◊ השגת הגר"א על דברי הרמ"א בסי' תמ"ה (שסס) ◊ דברי הרמ"א מתבארים לפי דברי רבינו (שע) ◊ דברי הרמ"א בדרכי משה (שע) ◊ דברי רבינו בסי' תל"ב (שעא) ◊ התם איירי לענין הברכה (שעא)

טו - דיני הביטול ביום..... שעב

הביטול אחר הבדיקה הוא תקנת חכמי הגמרא (שעב) ◊ מקור הדין בדברי הראשונים (שעג) ◊ בדורות האחרונים החמירו לבטל שוב בשעת הביעור (שעד) ◊ טוב לבטל רק אחרי הביעור (שעד) ◊ דיוק בלשונו הזהב של רבינו (שעה)

טז - ביטול ע"י שליח..... שעו

מחלוקת הפוסקים (שעו) ◊ דברי רבינו (שעו) ◊ קשה מדברי רבינו בסעי' ז (שעז) ◊ סתירה בדברי הר"ן (שעז) ◊ דעת המקילים (שעח) ◊ דעת הט"ז (שעח) ◊ ביאור דעת רבינו (שעט) ◊ קושיות הבי"ח על דעת המקילים (שע) ◊ חידוש התורה בפעולת הפקר (שעא) ◊ יסוד חדש בגדר ביטול החמץ לדעת רבינו (שעא) ◊ השלמת מילין (שעב)

יז - אפטרופוס של יתומים..... שפב

דין אפטרופוס של יתומים (שפב) ◊ אפטרופוס עדיף טפי משליח (שפג) ◊ דיוק בדברי רבינו (שפג)

סימן תל"ה

א - לא בדק בליל י"ד..... שפד

פירושי הראשונים בדברי המשנה (שפד) ◊ אין לברך על הבדיקה אחר הפסח (שפה) ◊ מחלוקת הפוסקים אם בודקים ביו"ט עצמו (שפז) ◊ דברי רבינו בהלכות אלו (שפז)

ב - דין בדיקה אחרי הרגל..... שפח

חיוב הביעור משום איסור אכילה (שפח) ◊ אין לברך על בדיקה זו (שפח) ◊ בדיקה וביעור בתוך הפסח (שפח) ◊ הביעור בתוך הפסח חלוק בגדרו (שצ) ◊ אחר הפסח הוא מותר באכילת חמץ (שצא)

ג - אין אדם מוריש איסור לבניו..... שצא

ביטול ללא ביעור אינו כלום (שצא) ◊ מת אחר זמן האיסור האם יורשיו חייבים לבער את החמץ (שצב) ◊ אין לדמות חמץ לדין מפקר עבדו (שצג) ◊ להלכה קיי"ל שאדם מוריש איסור לבנו (שצג)

ד - דחיית דעת הח"י..... שצד

סיכום דעת הח"י (שצד) ◊ הוכחה מדברי הגמ' ורש"י (שצה) ◊ אי "אינו ברשותו" הוא מצד החיוב השבתה (שצד) ◊ קושיא מהגמ' בקידושין (שצד) ◊ סוגיית הגמ' היא גם לדעת אמימר (שצד) ◊ דברי הגמ' הובאו להלכה (שצד) ◊ אולי כוונת הש"ך היא לגמ' במס' ע"ז (שצד) ◊ הביאור הנכון בדברי הש"ך (שצט) ◊ אין לחלק בין חמץ לשאר איסורי הנאה (ת)

ה - איסורי הנאה אינם הפקר גמור..... תא

איסורי הנאה אינם דומים לעבד שהפקירו (תא) ◊ חליפי איסורי הנאה מותרים (תב) ◊ שקו"ט בדין איסור ע"ז (תב) ◊ חמץ בפסח אינו בר דמים (תג) ◊ לכתחילה אסור למוכרו (תג) ◊ מחלוקת רש"י ותוס' בדין "לאו בר דמים" (תד)

- ו - שיטת רש"י בגדר איסורי הנאה**..... תה
- לא כל הרוצה יכול לנוטלו (תה) ◊ הוכחה מדברי רש"י עצמו (תו) ◊ דיוק בדברי הגמ' בפ"ק (תו) ◊ איסורי הנאה אינם הפקר גמור (תי) ◊ מכל הנ"ל מוכח שלא כדעת הח"י (תח) ◊ ירושה חלה בעל כרחו (תח)
- ז - המשך קו"א סק"ב**..... תז
- יוכיח מהגמ' בכריתות שאסוה"נ גם שלו (תט) ◊ צ"ע בהוכחתו (תי) ◊ קושיית בעל התרומת הכרי (תי) ◊ תירוצו של הקצוה"ח (תיא) ◊ שור הנסקל אינו הפקר גמור (תיא) ◊ יאוש אינו מועיל אחרי זמן איסורו (תיב) ◊ הערה לדברי רבינו דיאוש אינו מועיל אחר זמן איסורו, מדברי בגמ' בב"ק (תיג) ◊ יאוש דממילא הוא כהפקר בידים (תיג) ◊ הוכחות נוספות (תיד)
- ח - השלמות דחיית סברת הח"י**..... תטו
- אי שייך ביטול לע"ז של ישראל שמת (תטו) ◊ אי שייך זכיה באיסורי הנאה (תטו) ◊ מדברי הפוסקים מוכח שלא כהח"י (תטז) ◊ איסורי הנאה אינם כטובת הנאה (תטז) ◊ המבער את איסורי הנאה של חברו (תיז)
- ט - דעת רבינו בגדר יאוש**..... תיח
- שיטת רבינו בקו"א בגדר יאוש (תיח) ◊ דברי רבינו בשו"ת (תיח) ◊ החילוק בין יאוש להפקר (תיט) ◊ תירוץ הקושיא על הגמ' (תכ) ◊ החילוק בין הביאור בשו"ע לביאור בשו"ת (תכ) ◊ אי איכא ירושה בדבר שנתייאש ממנו (תכא) ◊ דוגמא נוספת מע"ז (תכא)
- י - דעת הקצוה"ח בגדר הבעלות על איסורי הנאה**..... תכב
- דברי הקצוה"ח (תכב) ◊ הוכחות הקצוה"ח שאיסוה"נ הם שלו (תכג) ◊ דחיית ההוכחה מהגמ' בע"ז (תכד) ◊ ביאורו של הרשב"א (תכד) ◊ לדעת הראשונים אי יש ירושה באסוה"נ (תכו) ◊ דעת רבינו (תכו) ◊ מדוע לא הוכיח רבינו מהגמ' בע"ז (תכו) ◊ דעת הריטב"א במס' סוכה (תכו) ◊ יסוד מחלוקת הראשונים (תכז) ◊ הביאור בדין שור הנסקל (תכז) ◊ יאוש לא יצא מרשות בעלים (תכט) ◊ הוכחה מדין הגוזל חמץ (תכ)
- יא - דעת הרשב"א**..... תל
- לולב שהוא מודר הנאה ממנו (תל) ◊ דינו כערלה וכלאי הכרם (תלא) ◊ דברי הרשב"א בתשובה נוספת (תלב) ◊ תוכן דברי הרשב"א (תלב) ◊ דברי הרשב"א במס' נדרים (תלד) ◊ דברי הרשב"א בדף מח ע"ב (תלה) ◊ ביאור דעת הרמב"ם (תלו)
- יב - דעת הפוסקים בדין לולב האסור בהנאה**..... תלו
- דין אתרוג האסור באכילה (תלו) ◊ פירוש הפרמ"ג ככוונת המג"א (תלו) ◊ איסורי הנאה שלו מיקרי (תלז)
- יג - דעת רבינו בדין לולב שנדר הנאה ממנו**..... תלז
- רבינו שינה מטעמו של הרשב"א (תלז) ◊ מקור דברי רבינו (תמו) ◊ לדעת רבינו קשה קושיית התוס' (תמו) ◊ מדברי הרשב"א מוכח שלא כתב כסברת רבינו (תמא) ◊ רבינו קאי לשיטתיה בדין הבעלות על איסורי הנאה (תמב) ◊ הביאור בקו"א מתאים עם דברי הרשב"א (תמב) ◊ ב' גדרים ב"שלו" (תמג) ◊ לולב צ"ל שלו לגמרי (תמג) ◊ יסוד זה נלמד בפירוש רש"י (תמד) ◊ בחמץ סגי שיהא גוף החמץ שלו (תמד) ◊ סתירה בדברי רבינו בכ"מ בהל' פסח (תמה) ◊ אין החמץ שלו לפי שאין לו זכות בגופו (תמה) ◊ סיכום הביאור בדעת רבינו בהל' פסח והל' לולב (תמו)
- יד - קושיות הבית הלוי על המג"א**..... תמו
- קושיות הבית לוי על דעת המג"א (תמו) ◊ קושיא מהגמ' בב"ק (תמו)

טז - שיטת הצ"צ כסוגיית בעלות על איסורי הנאה..... תמח

קושיית הנתיבות ע"פ דעת הר"ן (תמח) ◊ אין לתרץ שאשה המתקדשת שאני (תמט) ◊ דעת הפוסקים שאיסורי הנאה הוא שלו (תמט) ◊ דעת היש"ש (תנ) ◊ דחיית יסודו של הרשב"א (תנא) ◊ תירוץ קושיות הרשב"א בחידושו (תנא) ◊ מדוע לא הוכיח רבינו מהמשנה בב"ק (תנב)

טז - כמה הערות בדברי רבינו..... תנב

אין האיסורים תופסים את דמיהן (תנב) ◊ לדעת רש"י הוא הממון חליפי האיסור (תנג) ◊ רש"י קאי בשיטת הבבלי (תנג) ◊ צ"ע בסברת רבינו (תנג) ◊ חמץ שיש בו איסור הנאה מצד אחר (תנד) ◊ דעת רבינו בנידון זה (תנד) ◊ סיכום דעת רבינו כבעלות על איסורי הנאה (תנה) ◊ הוכחת הקוב"ש מהגמ' בסוכה (תנה) ◊ התאמת דברי הקוב"ש לדברי רבינו (תנו) ◊ החידוש בדברי רבינו (תנו)

יז - המוכר את חמצו לנכרי בע"פ אחר הצות..... תנו

דעת הנוכ"י בדין מוכר את חמצו אחר הצות (תנו) ◊ דעת רבינו (תנז) ◊ דעת החתם סופר (תנז) ◊ תוכן דבריו (תנט) ◊ השוואת דבריו לדעת רבינו (תנט) ◊ דחיית ההוכחה מהמקדש בחליפי איסור"נ (תס) ◊ נסיון ביאור בדעת רבינו (תס) ◊ ביאור חדש בדעת רבינו (תסא)

סימן תל"ו

א - דין היוצא לדרך קודם הפסח..... תסב

דין הגמ' (תסב) ◊ דעת רש"י (תסב) ◊ דעת שאר ראשונים (תסב) ◊ דעתו לחזור בתוך הפסח (תסג) ◊ דעת הגהות סמ"ק (תסד) ◊ שיטת הב"ח בדברי רש"י (תסה) ◊ מקור פירוש רש"י (תסה) ◊ דעת המהרש"ל והשגת הב"ח עליו (תסו) ◊ מסקנת ביאור הב"ח בדעת רש"י (תסו)

ב - דין ביטול חמץ במי שיוצא לדרך קודם פסח..... תסז

פסק ההלכה בשו"ע (תסז) ◊ יש להסתפק בדין הביטול (תסז) ◊ הוכחת הט"ז מדברי רש"י (תסח) ◊ ביאור המחצה"ש (תסח) ◊ מדוע לא סמכו חכמים על הביטול (תסט) ◊ דעת המג"א (תנ) ◊ המחבר איירי בבדיקה מתקנת חכמים (תנ)

ג - תוספת ביאור במחלוקת המג"א והט"ז..... תעא

בירור דעת הט"ז (תעא) ◊ ביאור מחלוקת הט"ז והמג"א (תעב) ◊ אין דעתו לחזור עד אחר הפסח (תעב) ◊ סיכום דעת הפרמ"ג (תעג) ◊ דברי החק יעקב (תעג) ◊ תירוץ הח"י לקושיית המג"א (תעד)

ד - דעת רבינו בנידון הנ"ל..... תעה

חובת הביטול אחר הבדיקה (תעה) ◊ דעת הטור ושו"ע (תעה) ◊ הוכחה ממנהגינו לבטל שני פעמים (תעו) ◊ ג' טעמים מדוע יש לבטל בעת הבדיקה (תעו) ◊ הוכחה לנידון דידן (תעז) ◊ לא סגי בזמן ביעור וזמן בדיקה (תעט) ◊ הוכחה מדין בדיקת האשה (תעט) ◊ ביטול האשה אינה מועלת כ"כ (תפ) ◊ הפירוש בדברי המג"א והכל בו (תפא) ◊ דברי רבינו לקמן (תפא) ◊ סוף דבר המתבאר בדברי רבינו בקו"א: (תפב)

ה - דין היוצא לעיר אחרת..... תפב

אי נפטר כשיבדוק במקום אחר (תפב) ◊ היוצא מבית הנכרי (תפג) ◊ כן מתבאר מדברי הח"י (תפד) ◊ יש רבותא טפי בדין היוצא בשיירא (תפע) ◊ הבהרה בדברי הח"י (תפה) ◊ מחלוקת הב"ח והפר"ח (תפה) ◊ הציון לפר"ח (תפו)

- ו - חיוב בדיקה בחמץ של אחרים שנמצא ברשותו**.....תפז
- אינו מניח שם אדם (תפז) ◊ אינו רוצה לקנות איסור (תפז) ◊ חכמים חייבוהו על חמץ שברשותו (תפז) ◊ אין לומר ששוכר שאני (תפז) ◊ לכאורה ביתו הוא חצר שאינה משתמרת (תפז) ◊ ביאור הקושיא (תפז) ◊ דעת אחרת מקנה (תפז) ◊ הנחת החמץ הוי כנתינתו במתנה (תפז) ◊ אין קניין חצר בכרי (תפז)
- ז - היוצא לדרך והניח בביתו מי שיבדוק**.....תצב
- הניח בביתו מי שיבדוק (תצב) ◊ מחלוקת האחרונים (תצב) ◊ צריך למנות את השליח (תצג)
- ח - דין מינוי השליח**.....תצד
- מקצת אחרונים חולקים על המג"א (תצד) ◊ בגילוי דעת סגי (תצה) ◊ אין מועיל שמשמא נחא ליה (תצז) ◊ סברת הט"ז שמשמא זיכה לו חמצו (תצז) ◊ דחיית דבריו (תצז) ◊ יש לחלק בין זכות (לזכות בדבר) לניחותא (להוציא דבר מרשותו) (תצט) ◊ הרמ"א סובר כדעת התרוה"ד (תק)
- ט - מינוי השליח על הבדיקה והביטול**.....תקא
- ביאור כוונת המג"א בסי' תל"ד (תקא) ◊ גילה דעתו על הבדיקה (תקב) ◊ השליח חייב לבטל מעיקר הדין (תקג) ◊ החיוב הוא מעיקר הדין (תקד) ◊ הביטול אינו נכלל בציוויו על הבדיקה (תקד)
- י - כמה הערות בדברי רבינו**.....תקה
- ביטול ע"י אשתו ובניו הקטנים (תקה) ◊ יש לו גם לבטל בעצמו (תקו) ◊ מדוע לא נקט רבינו את בניו הקטנים (תקו) ◊ אי שייך שליחות בקטנים (תקז) ◊ תירוצו בדרך אפשר (תקז) ◊ דיוק בלשונות רבינו (תקז) ◊ ציווי הוי גילוי דעת טפי (תקח) ◊ אפשר שלענין בדיקה בעי למנות שליח מיוחד (תקח)
- יא - שכח ולא בדק**.....תקט
- דברי רבינו (תקט) ◊ מקור דברי רבינו (תקיא) ◊ לדעת רבינו נשים בכלל ערבות (תקיא)
- יב - ביטול ע"י אשתו ובני ביתו**.....תקיב
- חובת בעל החמץ לבטל בעצמו (תקיב) ◊ ביטול החמץ שלא בשליחות בעליו (תקיג) ◊ יש לחוש שהבעל ישכח לבטל (תקיג)
- יג - כיצד מועיל ביטול בני ביתו ללא ציוויו**.....תקטו
- קשה שלכאורה אין הביטול מועיל כלום (תקטו) ◊ הוי דעת בעלים שיבטלו את החמץ (תקטו) ◊ אי ילפינן ביטול חמץ מעירובין (תקטז) ◊ סברת הבגדי ישע (תקיז) ◊ סברת המור וקציעה (תקיז) ◊ ביאור דברי הכל בו (תקיז)
- יד - היוצא מביתו תוך שלושים יום**.....תקיט
- חלות החיוב בתוך שלושים יום (תקיט) ◊ ביאור דין זה ע"פ דברי רבינו (תקכ) ◊ בשאר מצות אין לומר כן (תקכא) ◊ חיוב הבדיקה לאור הנר (תקכא) ◊ אין לברך על בדיקה זו (תקכא) ◊ קודם י"ד אינו עיקר זמן הבדיקה (תקכב) ◊ טעמים נוספים (תקכג) ◊ חייב להוציא את החמץ מכל גבולו שבעיר זו (תקכד)
- טו - היוצא מביתו קודם שלושים יום**.....תקכד
- קודם שלושים יום אינו צריך לבדוק (תקכד) ◊ תוספת עיון בחילוק בין תוך ל' לקודם ל' (תקכה) ◊ אין מברכים על דבר שבלב (תקכה) ◊ עיקר מצוות הביטול הוא שיבטלו בלבם (תקכו) ◊ הכרח מדברי רבינו במק"א (תקכו) ◊ ברכת הבדיקה פוטרת את הביטול (תקכז)

- טז - הדרים שחיוב הבדיקה בהם הוא רק מדרבנן**..... תקנח
- ודאי חמץ וספק חמץ (תקנח) ◊ האם הבבלי חולק על הירושלמי בדיון זה (תקנט) ◊ מדאורייתא אין לחלק בין ל' לקודם ל' (תקנז) ◊ הוכחה מדברי הפר"ח (תקלא) ◊ סיכום הביאור לדברי הירושלמי (תקלב) ◊ מקומות שאינם צריכים בדיקה מן התורה (תקלב)
- יז - מקומות שרגילים לאכול בהם חמץ**..... תקלד
- מקומות שרגילים להכניס שם חמץ (תקלד) ◊ לכאורה קשה הא מן התורה סגי בכיטול (תקלד) ◊ חכמים גזרו שלא יועיל הכיטול (תקלה)
- יח - הגדרת "ודאי חמץ" שנאמר בירושלמי**..... תקלו
- הוודאות היא על הימצאות החמץ ברשותו בעבר (תקלו) ◊ אין לומר שזהו מצד ספיקא דאורייתא (תקלז) ◊ מדוע בספק חמץ אין צריך לבדוק (תקלז) ◊ חיוב הבדיקה הוא בתורת ודאי (תקלז) ◊ עיקר הלימוד הוא מהפס' לא ימצא (תקלז)
- יט - חלות חיוב מצוה קודם זמנה**..... תקלט
- במצות תשבתו העיקר הוא שלא יהיה חמץ ברשותו (תקלט) ◊ כיצד הדין בהכנת צרכי שאר מצוות קודם זמנם (תקמ) ◊ בלקו"ש מביא ב' סברות בזה (תקמא) ◊ דמיון בין ד' מינים לבדיקת חמץ (תקמא) ◊ דברי הרא"ש ואדה"ז בקו"א (תקמב) ◊ ביאור בכוננת כ"ק אדמו"ר (תקמג) ◊ מחלוקת האחרונים לענין קרבן פסח (תקמג)
- כ - המשך להנ"ל**..... תקמז
- הפלגה בספינה קודם השבת שאני (תקמז) ◊ דעת הצפע"נ שיש שני סוגים במ"ע (תקמז) ◊ לא קשה מדברי הצפע"נ (תקמז) ◊ דיון מהגמ' בסוכה (תקמז) ◊ שקו"ט בדברי המנ"ח (תקמז)
- כא - דעת רש"י והר"ן שהחמץ הוא כמבוער**..... תקנ
- דעת רש"י (תקנ) ◊ שיטת המהרש"ל בדעת רש"י (תקנ) ◊ שיטת המהרש"א בדעת רש"י (תקנא) ◊ שיטת הב"ח בדעת רש"י (תקנא) ◊ דעת הר"ן (תקנב)
- כב - המשך ביאור דעת רש"י והר"ן**..... תקנג
- די שיבטל בערב פסח (תקנג) ◊ החמץ אינו מצוי אצלו (תקנג) ◊ אינו דומה למפקיד את החמץ (תקנד) ◊ חמץ שנפלה עליו מפולת (תקנה) ◊ גזירת חכמים (תקנו) ◊ פסק ההלכה (תקנו)
- כג - לכתחילה יש לפסוק בדעת המחמירים**..... תקנח
- הבנת הראשונים והאחרונים בכוננת הירושלמי (תקנח) ◊ פסק המ"א (תקנט) ◊ דברי הר"ן (תקס) ◊ הוכחה מדברי הסמ"ק (תקס) ◊ הוכחה מדברי הטושו"ע בסי' תמ"ג (תקסא) ◊ ביסוס ההוכחה (תקסב) ◊ ביאור העובדא בגמ' לדעת הר"ן (תקסג) ◊ הטושו"ע פירשו בענין אחר (תקסה)
- כד - בדיעבד יש להקל**..... תקסה
- מידי דרבנן הוא (תקסה) ◊ הוכחה מדברי המג"א (תקסו) ◊ אסור לעשות ספיקא דרבנן לכתחילה (תקסו) ◊ הערות בדברי רבינו (תקסז)
- כה - שכח לבער ויצא לדרך תוך שלושים**..... תקסט
- דעת המחבר והמג"א (תקסט) ◊ קושיות המקו"ח על המג"א (תקע) ◊ רבינו איירי לענין הביעור (תקעא) ◊ רבינו חולק על המג"א (תקעב) ◊ העמדת דברי רבינו בסעי' טז (תקעג) ◊ האם עליו לחזור גם בשעת הדחק (תקעג)

- כו - דעתו לחזור בתוך הפסח**..... תקעז
 דעתו לחזור בתוך הפסח (תקעז) ◊ שמא לא יבטלנו בלב שלם (תקעה) ◊ שמא ישכח לבטל קודם זמן איסורו (תקעז) ◊ יישוב דעת רבינו (תקעז) ◊ בנדו"ד אין לחוש שמא לא יבטלנו בלב שלם (תקעז) ◊ פירוש הסוגיא לדעת הר"ן (תקעז)
- כז - דעתו לחזור קודם הפסח**..... תקעה
 דברי רבינו (תקעז) ◊ נמלך לחזור בתוך הפסח (תקעט)
- כח - הולך בדרך רחוקה ודעתו לחזור קודם הפסח**..... תקפ
 דעת הרמב"ם (תקפ) ◊ שיטת הט"ז (תקפא) ◊ המג"א חולק על הט"ז (תקפא) ◊ דעת רבינו (תקפב) ◊ שיטת רש"י והכרעת ההלכה (תקפב)
- כט - ביאור ההכרעה שבסעיף י'**..... תקפג
 שיטת ההגהות סמ"ק והט"ז (תקפג) ◊ דעת הר"ן והמחבר בשו"ע (תקפד) ◊ הפוסקים הכריעו כדעת הרמב"ם (תקפה) ◊ בשעת הדחק יש לסמוך על המקילים (תקפו) ◊ מדוע החמיר כאן רבינו אף בדיעבר (תקפו) ◊ ביאור הסברות של ג' השיטות (תקפו) ◊ אין לברך על הביטול (תקפז)
- ל - העושה את ביתו אוצר**..... תקפה
 דין העושה את ביתו אוצר (תקפח) ◊ חיוב הבדיקה גם כשאין חמץ ידוע (תקפט)
- לא - דעתו לפנות את האוצר קודם הפסח**..... תקצ
 מחלוקת רש"י והרמב"ם (תקצ) ◊ יש לחוש שמא לא יגמור לפנותו (תקצא) ◊ הכרעת ההלכה (תקצב) ◊ מדוע הביא רבינו את דעת המקילים בסתם (תקצב)
- לב - דעתו לפנותו אחר הפסח**..... תקצג
 דעתו שלא לפנותו עד אחר הפסח (תקצג) ◊ יש לו ודאי חמץ (תקצד) ◊ דעת המחמירים (תקצה) ◊ אין לחלק בין היוצא בשיירא להעושה אוצר (תקצז) ◊ הכרעת ההלכה (תקצז)
- לג - שכח לבדוק קודם עשיית האוצר**..... תקפח
 שכח לבדוק והכניס אוצרו לשם (תקפח) ◊ שני אופנים לבאר חיוב זה (תקפח) ◊ יישוב קושיית הבית מאיר (תקפח)
- לד - אוצר חיטים מחומצות שבבור**..... תר
 יש לו חיטים מחומצות בקרקעית הבור (תר) ◊ תוכן דברי הרשב"א (תרא) ◊ דעת המג"א (תרב) ◊ דעת הט"ז (תרג)
- לה - פסק רבינו בדין הנ"ל**..... תרד
 נתחמצו החיטים אחר שהכניסם לבור (תרד) ◊ נתחמצו החיטים קודם שהכניסם לבור (תרה) ◊ אסור ליהנות מהחמץ אחר הפסח (תרה) ◊ קונטרס אחרון סק"ט (תרז) ◊ הביאור בדעת הרשב"א (תרז)
- לו - ספק אם יש חיטים מחומצות באוצר**..... תרה
 דעת הרשב"א (תרה) ◊ רבינו מחמיר יותר מהרשב"א (תרט) ◊ ספק שהיה שם חמץ בפסח (תרט) ◊ מותר למוכרו אף לישראל (תרי) ◊ ראה אחר הפסח חיטים מחומצות (תרי)
- לז - דין ישראל היוצא מבית הנכרי**..... תריא
 מחלוקת הטור והראב"ה (תריא) ◊ פסק ההלכה בשו"ע (תריב) ◊ הב"י מבאר את דעת הראב"ה (תריב) ◊ דברי הב"ח (תריג) ◊ שקו"ט בדעת הב"ח (תריד) ◊ דברי הט"ז (תרטו) ◊ נכנס ישראל אחר תחתיו (תרטו) ◊ מחלוקת הב"ח והט"ז (תרטז) ◊ דעת המג"א (תרטז)

לח - לא נכנס אדם אחר תחתיו..... תריח
 לא נכנס לשם אדם (תריח) ◊ בהפקר לחוד לא סגי (תריח) ◊ דעת הט"ז בנידון זה (תריט) ◊
 סיכום השיטות (תרכ)

לט - יצא מבית הנכרי לדור בבית אחר..... תרכא
 יצא מבית הנכרי לדור בבית אחר (תרכא) ◊ הולך לדור בבית אחר עם הבעה"ב (תרכב) ◊ החמץ
 שנשארו בבית הנכרי הוי הפקר (תרכג) ◊ צ"ב כיצד מועיל ההפקר מדרבנן (תרכד) ◊ הפקר בפיו
 ובלבו והפקר מאליו (תרכד) ◊ הטעם לחילוק הנ"ל (תרכו) ◊ אינו צריך שיטלנו הנכרי (תרכו)

מ - אימתי בעינן שיכנס לשם הנכרי..... תרכז
 העמדת דברי המ"א (תרכז) ◊ הוכחה מדברי הח"י (תרכז) ◊ הוכחה מגוף סברת המ"א (תרכז)
 ◊ הוכחה מדברי הט"ז והפר"ח (תרכט) ◊ הוכחה נוספת מדברי הטור (תרל) ◊ מדברי רבינו
 עולה ביאור חדש בדעת הטור (תרלא)

מא - דעת הראב"ה..... תרלב
 דעתו לפרש לים (תרלב) ◊ האם הוא מקיים בבדיקתו מ"ע דאורייתא (תרלג) ◊ אי מקיים מצות
 תשבתו בבדיקת הכיסים (תרלג) ◊ דעת הראב"ה (תרלד) ◊ חיוב הישראל בבדיקה זו (תרלה)

מב - גדר חיוב בדיקה זו..... תרלו
 האם הוא מקיים בבדיקה זו מ"ע דאורייתא (תרלו) ◊ מצות תשבתו הוי חובת הגוף (תרלו)
 מצות תשבתו אינה חיוב החלטי (תרלז) ◊ יש לדמות מצות תשבתו למצות ציצית (תרלז) ◊
 מחלוקת הראשונים בביאור הסוגיא במנחות (תרלט) ◊ הכא לא שייך הדין דענשינן ליה (תרלט)

מג - דעת הטור..... תרמא
 דעת הטור (תרמ) ◊ יש לו חמץ בלא בית (תרמא) ◊ אי תליא בהא שמצות תשבתו אינה חובת
 הגוף (תרמב) ◊ הכרעת רבינו להלכה (תרמב) ◊ המוכר חדר לנכרי אי בעי בדיקה (תרמב) ◊
 דברי הצ"צ (תרמג)

מד - לא נכנס נכרי תחתיו..... תרמד
 לא נכנס הנכרי לבית (תרמד) ◊ זמן הבדיקה (תרמה) ◊ מה הדין במי שיש לו ודאי חמץ (תרמה)
 ◊ צ"ע בדעת הראב"ה (תרמו) ◊ שוע"ר סעי' כג (תרמו)

מה - הקירת המנ"ח בגדר מצות תשבתו..... תרמו
 הקירת המנ"ח (תרמו) ◊ ב' נפק"מ מהחקירה (תרמו) ◊ מחלוקת רש"י ותוס' בנידון זה (תרמו)
 ◊ כיצד עקרו חכמים קיום מצות תשבתו מה"ת (תרמוט) ◊ הטור והראב"ה נחלקו בחקירת
 המנ"ח (תרנ) ◊ מדברי רבינו מוכח דלא כמנ"ח (תרנא) ◊ בירור דעת רבינו (תרנא)

סימן תלז

א - דברי הטור..... תרנג
 שיטות הראשונים (תרנג) ◊ ביאור דברי השו"ע (תרנד) ◊ מחלוקת הראשונים בזמן הקנין (תרנד)
 ◊ צדדי ספק הגמ' (תרנה) ◊ ביאור יסוד הספק (תרנו) ◊ דברי רבינו (תרנו) ◊ דברי החק
 יעקב (תרנח)

ב - ביאור קו"א סק"א..... תרנט
 רוב הפוסקים כשיטת הר"ן (תרנט) ◊ השגה על החק יעקב (תרס) ◊ המשך דברי רבינו בס"א
 (תרסא) ◊ הטעם לחיוב המשכיר לבדוק (תרסא) ◊ חיוב המשכיר לבטל (תרסג) ◊ חיוב השוכר
 לבטל (תרסד)

ג - סעיף ב..... **תרסח**

במסירת המפתח קודם י"ד השוכר חייב לבדוק (תרסח) ◊ הפקיד המפתח אצל המשכיר (תרסט) ◊ ביאור קו"א סק"ב (עתר) ◊ המשך סעיף ב (תרעא) ◊ חיוב ביטול (תרעא)

ד - קונטרס אחרון סק"ג..... **תרעג**

הבודק צריך שיבטל (תרעג) ◊ השוכר והמשכיר שניהם יכולים וצריכים לבטל (תרעד) ◊ הערות בדברי רבינו (תרעה) ◊ חיוב המשכיר לבדוק (תרעה) ◊ זכיית השוכר בחמץ (תרעו) ◊ לא ניחא ליה דליקני (תרעז) ◊ ביאורי האחרונים בראיית המג"א מהתוס' (תרעח)

סימן תלח

א - דברי הטור..... **תרפ**

דברי הבית יוסף (תרפא) ◊ אופן נוסף (תרפב) ◊ מסקנת הבית יוסף (תרפד) ◊ דברי הב"ח (תרפה) ◊ דברי הדרכי משה (תרפז) ◊ דברי המקור חיים (תרפז) ◊ דיון בשיטת רבינו (תרפח) ◊ סובר שזהו ספק דרבנן (תרפט)

ב - עכבר נכנס לחדר: האם חייב לבדוק כל החדרים..... **תרצא**

דברי הב"ח (תרצא) ◊ המשך דברי הב"ח (תרצב) ◊ אי"צ לבדוק בחדרים נעולים (תרצב) ◊ השגת המג"א (תרצד) ◊ שיטת החק יעקב (תרצד) ◊ דברי הפרי מגדים (תרצה)

ג - פסק רבינו בשו"ע..... **תרצז**

ביאור הקו"א (תרצז) ◊ דחיית החק יעקב (תש) ◊ שיטת חידושי הר"ן (תשב) ◊ חיוב בדיקה בכל הרשות (תשב)

ד - דברי רבינו בס"א..... **תשג**

אין ספק מוציא מידי ודאי בדרבנן (תשג) ◊ ספק דרבנן לקולא במקום שיש חזקת איסור (תשג) ◊ בדין עכבר נכנס ויוצא בככר בפיו והמסתעף (תשג)

סימן תלט

א - שיטות הטור והרמב"ם..... **תשז**

דברי הב"ח בשיטת הטור (תשז) ◊ דברי השו"ע והט"ז ומג"א (תשז)

ב - ביאור סעיף א..... **תשט**

אין מקילים מצד ספיקא דרבנן וס"ס כיון שנגרע חזקת ברוק (תשט) ◊ דברי הצ"ח והפנ"י (תשיא) ◊ מקור מהרמב"ן שכניסת חמץ מגרעת החזקת ברוק (תשיב)

ג - ביאור הקו"א..... **תשיג**

לא חשיב ספק ספיקא (תשיג) ◊ מקום שאין מכניסין חמץ (תשיד) ◊ ביאור הציון לסי' תלג (תשטו) ◊ ב' חיובי בדיקה (תשיז) ◊ חילוק לשון רבינו בסי' תלג ובסי' תלט (תשיח) ◊ הטעם שאינו מזכיר "ספק מוציא מידי ספק" בסי' תלט (תשכא) ◊ סיום דברי רבינו בהקו"א (תשכב)

ד - ביאור סעיף ד..... **תשכג**

ביאור שיטת הטור שמועיל ס"ס והוא סוף ס"א (תשכח) ◊ הטעם דס"ס מועיל (תשכז)

ה - ביאור סעיף ה תשכח

צבור אחד ושני בתים (תשנח) ◊ אינו נחשב לספק כלל (תשל"א) ◊ מחלוקת הראשונים והאחרונים
בב' קדירות (תשל"ג) ◊ דברי הצמח צדק בנידון (תשל"ה) ◊ צ"ע במקור לפירוש רבינו (תשל"ז) ◊
שיטת הט"ז שצריך בדיקה כי אפשר לתקן הספק (תשל"ח)

ו - ביאור סעיף ו תשלט

ברק ולא מצא (תשל"ט) ◊ ברק ומצא (תשמ)

סימן תמו

א - ישראל שהפקיד חמץ ביד אחר תשמב

מחלוקת הראשונים (תשמב) ◊ דברי הפוסקים (תשמג)

ב - דעת הרמב"ם בדין חמץ שהפקידו ביד נכרי תשמז

דברי הרמב"ם (תשמג) ◊ מקור דברי הרמב"ם (תשמז) ◊ חמץ המופקד אצל נכרי (תשמ"ה) ◊
ביאורים נוספים בדברי הרמב"ם (תשמ"ה) ◊ סיכום הביאורים בדבריו (תשמז)

ג - חמץ שהטמינו או הפקידו אצל אחר תשמז

הטמין את החמץ או הפקידו (תשמז) ◊ חידושו של רבינו בביאור ההו"א והלימודים (תשמז) ◊
הפקידו ביד ישראל (תשמ"ח) ◊ הנפקד ג"כ עובר על החמץ (תשמ"ט) ◊ מקום החמץ חשוב רשות
של שניהם (תשמ"ט)

ד - מקום החמץ קנוי למפקיד תשנ

מקום החמץ נחשב ביתו של המפקיד (תשנ) ◊ הבנת רבינו בדברי הרא"ש (תשנ"א) ◊ דברי הלח"מ
(תשנ"ב) ◊ תירוצו הראשון של הלח"מ והקושי בדבריו (תשנ"ב) ◊ המהלך בדברי רבינו (תשנ"ג)
◊ ביאור דברי הלח"מ (תשנ"ד) ◊ תמצית הביאור בדברי רבינו (תשנ"ה) ◊ הכניס את החמץ לחצר
חבירו ללא רשותו (תשנ"ו)

ה - שיטת הט"ז והוכחה שלא קיי"ל בוותיה תשנז

השאל לו את מקום החמץ (תשנז) ◊ דעת הט"ז (תשנ"ח) ◊ מפסק הרמ"א מוכח דלא קיי"ל
כשיטת הט"ז (תשנ"ט) ◊ צ"ע בהוכחת רבינו מדברי הרמ"א (תש"ס) ◊ לדעת הרמ"א אין לחלק
כלל בין סוגי החמץ (תש"ס"א) ◊ אין לומר שהאיסור הוא רק מדרבנן (תש"ס"ב) ◊ אין להוכיח מהגמ'
בפסחים (תש"ס"ג)

ו - הטור ושו"ע סוברים כדעת הרא"ש תשסד

דעת הטור מוכח שס"ל כהרא"ש (תשס"ד) ◊ ביאור הפר"ח בדעת המחבר (תשס"ד) ◊ רבינו מ"א
לפרש את דברי הטור בשו"ע באופן אחר (תשס"ה) ◊ קושיא על הוכחת רבינו (תשס"ו) ◊ חובת הביטול
חלה גם על חמץ שכרשות אחרים (תשס"ז)

ז - כיצד המפקיד קונה את מקום החמץ תשסח

הנחת הפקדון הוי מעשה חזקה (תשס"ח) ◊ דעת המחנה אפרים (תשס"ט) ◊ דברי הקצוה"ח
והנתיבות (תשס"ט)

ח - חובת ביעור מדרבנן תשע

מדרבנן חייב לבערו (תשע) ◊ חמץ של נכרי שייחד לו ישראל מקום (תשע"א) ◊ מקור דברי
רבינו מהר"ן (תשע"ב) ◊ כיצד מוכר אדם חמץ שאינו ברשותו (תשע"ב) ◊ החילוק בין חמץ
לאבירה (תשע"ג)

- ט - אי בעינן שיהא מקום החמץ קנוי לו ממש** תשעד
- סיכום הביאור בדברי רבינו (תשנ"ד) ◊ הניח את החמץ בסימטא (תשנ"ה) ◊ מקום המיועד עבור אנשים נוספים (תשנ"ה)
- י - הפירוש הנכון בדעת הרא"ש** תשעו
- שיטת הפרמ"ג (תשנ"ו) ◊ שיטת המשנ"ב (תשנ"ו) ◊ אין לפרש את דעת הרא"ש באופן אחר (תשנ"ו) ◊ התנה להדיא שאינו משאיל את מקום החמץ (תשנ"ח) ◊ מדוע הוסיף הרא"ש ש"עיקר הממון שלו" (תשנ"ח) ◊ דעת הט"ז והתור"ד (תשנ"ט)
- יא - חיוב ביעור החמץ מדרבנן** תשפא
- הוכחה מדעת המג"א (תשנ"א) ◊ הוכחה מדעת השו"ע בסי' תמ"א (תשנ"ב) ◊ הוכחה מדין חמץ הגזול (תשנ"ג) ◊ מחלוקת המג"א והח"י (תשנ"ד) ◊ השלמת הוכחה (תשנ"ה) ◊ הפירוש בירושלמי עפ"י דברי רבינו (תשנ"ה)
- יב - דעת האחרונים שהנגזל אינו עובר על החמץ** תשפו
- דעת הפר"ח (תשנ"ו) ◊ דברי המהרי"ט אלגאזי (תשנ"ו) ◊ תוכן דבריו (תשנ"ו) ◊ השוואת דבריו לדברי רבינו (תשנ"ח) ◊ דעת הרעק"א (תשנ"ט) ◊ דעת הראשונים (תשנ"ט) ◊ דעת הנוכ"י (תשצ) ◊ לא קנסו חכמים את הנגזל (תשצ"א) ◊ סיכום דעת האחרונים שנחלקו על רבינו (תשצ"א)
- יג - שקו"ט בדעת רבינו** תשצב
- דעת השואל ומשיב (תשצ"ב) ◊ הוכחה לדעתו מדברי הרמב"ן (תשצ"ג) ◊ הקנס אינו על האיש אלא על החמץ (תשצ"ג) ◊ מצא חמץ אחר הפסח שלא מצאו בבדיקה (תשצ"ד) ◊ בחמץ הגזול הנגזל לא עשה כל מעשה ביעור (תשצ"ה)
- יד - חמץ של נכרי שמופקד ביד ישראל** תשצו
- מדוע נאמר הפס' "לא יראה לך" (תשצ"ו) ◊ מדברי הכס"מ נראה שלא כדברי רבינו (תשצ"ו) ◊ חמץ שאינו שלך (תשצ"ו) ◊ חמץ של נכרי שכבשתו (תשצ"ח)
- טו - נכרי הנכנס לבית הישראל עם חמץ** תשצז
- אסור לקבל את החמץ בפסח (תשצ"ט) ◊ מקור וטעם האיסור (תת) ◊ אין הנכרי משמר חמצו (תת) ◊ נכרי שנכנס לבית הישראל עם חמץ (תת"א) ◊ אסור להם לאכול יחד על אותו שולחן (תת"ב) ◊ אינם מכירים זה את זה (תת"ג)
- טז - המושך להנ"ל** תתד
- נכרי האוכל חמץ על שולחן ישראל (תת"ד) ◊ שיטול הנכרי כל חמצו (תת"ד)
- יז - חמץ של נכרי המונח ברשות ישראל** תתה
- הניח הנכרי את החמץ ברשות הישראל (תת"ה) ◊ עשיית מחיצה בפני החמץ (תת"ו) ◊ כפיית כלי על החמץ (תת"ו) ◊ הנחת החמץ ברשות הישראל רק לחצי היום (תת"ח) ◊ כמה הערות בדברי רבינו (תת"ח) ◊ לכתחילה אין לסמוך על מחיצה (תת"ט)
- יח - קבלת פקדונות קודם זמן איסור חמץ** תתט
- קבלת חמץ מן הנכרי קודם זמן איסורו (תת"ט) ◊ מקור הלכה זו בגמ' (תת"י) ◊ אי יש איסור בביתו שאינו דר בו (תת"י) ◊ דברי הרוקח (תת"יא)
- יט - קיבל אחריות על חמץ של נכרי** תתיא
- לא קיבל אחריות על החמץ (תתי"א) ◊ אחריות על החמץ מדין המלכות (תתי"ב) ◊ אחריות הפקדון על הישראל (תתי"ג) ◊ ביאור הדין דחיוב באחריות מדין המלכות (תתי"ג) ◊ תיווך עם דברי רבינו בסעי' י (תתי"ד) ◊ הפקדון נחשב של הישראל ממש (תתי"ד) ◊ דברי הפנ"י (תתי"ו)

- כ - קבלת אחריות וקבלת שמירה**..... תתיז
 לא קיבל ישראל אחריות של אונס (תתיז) ◊ חיוב באחריות חמץ מדין המלכות (תתיז) ◊
 קבלת אחריות וקבלת השמירה (תתיז)
- כא - מקור הדין שפושע הוא כמזיק**..... תתיט
 מחלוקת הראשונים בדין הפושע (תתיט) ◊ ביאור הש"ך בחו"מ (תתכ) ◊ שקו"ט בדברי רבינו
 (תתכא)
- כב - הערות בדברי רבינו בענין הנ"ל**..... תתכב
 שיטת האבנ"ז (תתכב) ◊ השוואת דברי האבנ"ז לדברי רבינו (תתכב) ◊ אי בעינן שיתנה עמו
 שיתחייב בפשיעה (תתכג) ◊ דעת רבינו (תתכג) ◊ הערה בדברי רבינו בסעי' ט (תתכד)
- כג - תוספת דברים בענין הנ"ל**..... תתכה
 דברי הקובץ שיעורים (תתכה) ◊ השוואת דבריו לדברי רבינו (תתכה) ◊ מקור מסוגיית הגמ'
 בסנהדרין (תתכו) ◊ השוואת דברי רבינו לדברי הרמב"ם (תתכו) ◊ דברי הרבינו דוד (תתכז) ◊
 דיוק לשון רבינו דאיירי באונס (תתכח)
- כד - האם שייך דין מזיק בידים בנכרי**..... תתכט
 מהרמב"ם משמע שאין דין מזיק נוהג בנכרי (תתכט) ◊ קושיא בדברי השאג"א (תתכט) ◊ קושיית
 המנ"ח ויישוב לדעת השאג"א (תתכ) ◊ ביאור לדעת רבינו (תתלא) ◊ דברי המנ"ח במצוה נא
 (תתלא) ◊ מדוע בעי קניין על האחריות (תתלב)
- כה - ייחד מקום עבור החמץ**..... תתלב
 לא ייחד לו מקום (תתלב) ◊ ייחד לו מקום (תתלג) ◊ אין החמץ מצוי בידו (תתלד) ◊ חמץ
 של ישראל שאני (תתלה)
- כו - ייחד לו בית מועיל דוקא במעמד הנכרי**..... תתלו
 מקור מדברי הבי"ח (תתלו) ◊ הוכחה מהבעל המאור (תתלו) ◊ הוכחה מדברי המפרשים שהביא
 המ"מ (תתלו) ◊ הוכחה מדברי הטור (תתלז) ◊ הוכחה מדברי הט"ז (תתלז) ◊ הפירוש לכא'י
 בכונת רבינו (תתלט) ◊ חילוק בין הבי"ח לרבינו (תתמ)
- כז - מקור הדין דייחד לו בית**..... תתמ
 סוגיית הגמ' בפסחים (תתמ) ◊ סברת רב פפא (תתמא) ◊ הביאור לפי דברי רבינו (תתמב)
- כח - ביאור שיטת רבינו בדין הנ"ל**..... תתמו
 צ"ע בדמיון שהביא רבינו (תתמו) ◊ הקושיא היא דווקא על דברי רבינו (תתמו) ◊ ביאור החיסרון
 בייחד לו בית (תתמד) ◊ ביאור כוונת רש"י (תתמה) ◊ החידוש שבדברי רבינו (תתמו) ◊ ביאור
 דעת רב פפא (תתמו) ◊ ביאור חדש בדברי התוס' (תתמו)
- כט - כמה הערות בדברי רבינו**..... תתמוח
 חמץ של ישראל שאני (תתמוח) ◊ הפקיד חמץ של נכרי ביד נכרי אחר (תתמוט) ◊ ישראל שהפקיד
 חמצו ביד נכרי שוב אינו מסור בידו (תתמוט)
- ל - המקור וההכרח לדברי רבינו**..... תתנ
 קושיות בדברי רבינו (תתנ) ◊ הנכרי אינו קונה את מקום החמץ (תתנ) ◊ תירוץ הקושיא השניה
 (תתנא) ◊ השאלו לו את מקום החמץ (תתנב) ◊ מדוע אם ייחד לו בית אינו עובר עליו (תתנב)
 ◊ ביאור ההכרח לדברי רבינו (תתנג)

- לא - בירור המקור לדברי רבינו מדברי הראשונים**.....תתנד
 צ"ע מהו המקור לדברי רבינו (תתנד) ◊ דברי התוס' בב"מ (תתנד) ◊ ביאור חדש בדעת ר"ת (תתנה) ◊ חמץ של נכרי שבבית הנכרי (תתנו) ◊ רבינו חולק על שא"ר בפרטי הדרשא (תתנו) ◊ הכרח נוסף לדברי רבינו (תתנו) ◊ סיכום הביאור (תתנו)
- לב - מהלך חדש בהסברת דעת רבינו**.....תתנה
 קושיות על המהלך שנת"ל בביאור דעת רבינו (תתנח) ◊ פירוש חדש בכוונת רבינו (תתנח) ◊ סימוכין מדברי המאירי (תתנט) ◊ הרצאת דברי רבינו (תתנט) ◊ צ"ע בפירוש זה (תתס) ◊ כמה סברות הפוכות בזה (תתסא) ◊ לכאור' אין לומר שחמץ שלו שאני לענין "בבתיכם" (תתסא) ◊ לפי הביאור הקודם לק"מ (תתסב)
- לג - מהלך שלישי בהסברת דברי רבינו**.....תתסב
 גם בפירוש שכתבנו לפני"ז ישנו דוחק (תתסב) ◊ צ"ע מדברי רבינו בקו"א (תתסג) ◊ מהלך חדש בביאור דברי רבינו (תתסד)
- לד - פינה את החמץ מהזוית המיוחדת**.....תתסד
 פינה ישראל את החמץ (תתסד) ◊ יסוד הפטור הוא מצד התחייבותו לנכרי (תתסה) ◊ הערת התהל"ד (תתסה) ◊ מדוע דין זה שונה מחמץ שלו (תתסו) ◊ ביאור בדרך אפשר (תתסו) ◊ הפקידו ביד נכרי שני (תתסז) ◊ הנכרי השני קיבל עליו אחריות (תתסז) ◊ דעת הח"י (תתסט)
- לה - הפקיד את חמצו של נכרי ביד נכרי אחר**.....תתסט
 ר"ת יודה לדברי הריא"ז (תתסט) ◊ דחיית דברי הפר"ח (תתע) ◊ מדברי הריא"ז מוכרח מהו הפירוש בייחד לו בית (תתעא) ◊ דעת הפר"ח שייוחד מועיל גם שלא במעמד הנכרי (תתעא) ◊ שני המחלוקות אינם תלויים זה בזה (תתעב)
- לו - הנכרי אינו קונה את מקום החמץ**.....תתעג
 הנכרי אינו קונה את מקום החמץ (תתעג) ◊ אין קניין חזקה לנכרי בשכירות ושאלה (תתעג) ◊ דעת הט"ז (תתעד) ◊ דברי הב"ח (תתעד) ◊ מקום החמץ מסור ביד הנכרי (תתעה)
- לז - המשך מהנ"ל**.....תתעו
 לא נזכר קניין כסף (תתעו) ◊ קניין סודר (תתעו) ◊ מסקנת ההוכחה שלא היה קניין (תתעו) ◊ הערה בדברי רבינו (תתעז) ◊ מה מועיל אי מקום החמץ קנוי לנכרי (תתעז)
- לח - קבלת אחריות על גניבה ואבידה בפשיעה**.....תתפ
 דעת המחמירים (תתפ) ◊ אחריות החמץ על הישראל (תתפ) ◊ כפיית האלם על פשיעה (תתפא)
- לט - חיוב שומר על פשיעה מדין פושע כמזיק**.....תתפב
 חיוב תשלומים מדין פושע כמזיק (תתפב) ◊ דיוק מדברי רבינו בסעי' י (תתפג) ◊ שקו"ט בדיוק הנ"ל (תתפג) ◊ דעת הרמב"ם והש"ך (תתפד) ◊ דעות הראשונים החולקים (תתפה) ◊ מדברי רבינו מוכח שלא כדעת ראשונים אלו (תתפה)
- מ - ביאור סברת רבינו**.....תתפו
 הנזק הוא לפי שהמפקיד סמך עליו (תתפו) ◊ קושיות על הביאור הנ"ל (תתפו) ◊ קושיא מדברי הרמב"ם והש"ך (תתפו) ◊ חיוב תשלומים הוא כדי שהחמץ יהיה כשלו (תתפז)
- מא - ביאור נוסף בדעת רבינו**.....תתפט
 י"ל שהרמב"ם מודה לדין זה (תתפט) ◊ דעת השיטה מקובצת (תתצ) ◊ דעת המנ"ח (תתצ)

- מב - חיוב תשלומים לנכרי מדין פושע כמזיק** תתצא
 מדוע עדיף הפושע מהמזיק עצמו (תתצא) ◊ חיוב פושע נלמד בסברא כמו במזיק (תתצב) ◊
 ביאור אחר: שהתחייבות לשלם עבור העדר השמירה מחייבו בזה על ש"הפשיעה כמזיק" (תתצג) ◊
 דברי התוס' בקידושין (תתצג) ◊ ביאור דעת רבינו (תתצד)
- מג - הוספה בדברי רבינו ע"פ דברי האחרונים** תתצה
 דברי האבנ"ז (תתצה) ◊ קבלת אחריות הוי כמו מלוה הכתובה בתורה (תתצו) ◊ דברי הנתיבות
 (תתצז)
- מד - שקו"ט ע"פ דברי רבינו בכ"מ** תתצח
 קושיא מדברי רבינו בסי' תמא (תתצח) ◊ משכון שאני (תתצט) ◊ שקו"ט מהמשך דברי רבינו
 בסי' תמא (תתצט)
- מה - אי איכא דין נזיקין בנכרי** תתק
 צ"ע מדברי הפוסקים בחו"מ סי' שא (תתק) ◊ אי יש איסור להזיק את הנכרי (תתקא) ◊ דברי
 הצ"צ (תתקא)
- מו - יש להחמיר בש"ח גם אם לא קנו מידו** תתקב
 דעת הח"י (תתקב)
- מז - נכרי אלם שנופהו לשלם על פשיעה** תתקג
 הוכחה מדברי הרא"ש (תתקג) ◊ הוכחה ממהלך הגמ' (תתקד)
- מח - הכרעת הדין בייחד לו בית** תתקה
 בירור הדין (תתקה) ◊ הוכחת דעת הרמב"ם (תתקה) ◊ דעת השו"ע (תתקו) ◊ לא קיי"ל הכי
 בדיעבד (תתקו) ◊ ההו"א להקל בצירוף שני קולות (תתקז)
- מט - הפקידו ביד נכרי אחר** תתקח
 שיטת הח"י (תתקח) ◊ האחריות היא על הישראל (תתקח) ◊ החמץ מופקד ביד נכרי אחר (תתקט)
 ◊ אף מדרבנן אינו צריך לבערו (תתקי)
- נ - טעם ההכרעה בדין הפקידו ביד נכרי אחר** תתקי
 טעם הכרעת רבינו (תתקי) ◊ הכרעת האחרונים בשאר המחלוקות (תתקיא) ◊ צ"ע בהכרעת רבינו
 (תתקיב) ◊ הקושי הוא בדברי רבינו דווקא (תתקיב)
- נא - החזירו הישראל ליד בעליו הנכרי** תתקיא
 דעת המג"א (תתקיא) ◊ דעת הח"י (תתקיד)
- נב - דחיית דעת הח"י בעניין הנ"ל** תתקיב
 דחיית דברי הח"י (תתקיב) ◊ דחיית תירוצו הראשון של הח"י (תתקיב) ◊ הוכחה מדברי הגמ'
 (תתקיב) ◊ דברי המגן אברהם (תתקיז)
- נג - הכרעת ההלכה בד' דברים שנחלקו בהם הפוסקים** תתקיד
 הכרעת ההלכה (תתקיד) ◊ הגדרת "לכתחילה" (תתקיד) ◊ הערה בדברי רבינו (תתקיח) ◊ אינו
 יכול למכרו (תתקיט) ◊ דברי המג"א (תתקיט) ◊ עבר עליו הפסח (תתקכ)
- נד - היתר מכירת הפקדון של נכרי לנכרי אחר** תתקיז
 מדוע אין בזה איסור גזילה (תתקכ) ◊ מדוע לא הקשה כן רבינו לעיל בס"ט (תתקכא) ◊ איסור
 לא תחמוד (תתקכב) ◊ "רעך" למעוטי נכרי (תתקכג)

- נה - כמה הערות בדיני לא תגזול ולא תחמוד** תתקכג
 אי איכא איסור לא תחמוד בדיהיב דמי (תתקכג) ◊ בגמ' מבואר שאסור לגנוב ע"מ לשלם (תתקכד)
 ◊ צ"ע להדיעות שהאיסור הוא דאורייתא (תתקכה)
- נו - מכירת המשכון דומה להפקעת הלוואתו** תתקכה
 בהיתרא אחי לידיה (תתקכה) ◊ דברי הכס"מ הובאו להלכה (תתקכו) ◊ דעת החלקת מחוקק
 (תתקכז)
- נז - אינו יכול לבטל את החמץ** תתקכו
 אפשר שאינו יכול לבטלו (תתקכו) ◊ החמץ הוא ברשות בעליו (תתקכז) ◊ הערה בדברי רבינו
 (תתקכט) ◊ קניין חצר שלא מדעתו (תתקל) ◊ ביאור נוסף (תתקלא) ◊ זכייה ע"י אמירה לגבוה
 (תתקלא) ◊ בנדו"ד אין ספק כלל (תתקלב) ◊ הוכחה מדברי הראשונים בנדורים (תתקלג) ◊
 דברי התוס' (תתקלג) ◊ מדוע לא מועיל עשיית מחיצה (תתקלד) ◊ אין לחלק אם קיבל עליו
 אחריות או לא (תתקלה)
- נח - ביאור דעת רבינו בהבאת ד' המחלוקות** תתקלו
 הרצאת דעת רבינו (תתקלו) ◊ ביאור אופן הבאת ארבעת מחלוקות הפוסקים בשו"ע אדה"ז בדין
 שמירת חמצו של נכרי (תתקלו)
- נט - עבר עליו הפסח** תתקמו
 עבר עליו הפסח (תתקמו) ◊ הסכמת הראשונים לדין זה (תתקמה) ◊ מקור דין זה מהבבלי
 (תתקמו)

סימן תמא

- א - מקור דין נכרי שהלווה לישראל על חמצו** תתקמא
 מחלוקת הראשונים (תתקמא) ◊ שקו"ט בדעת הרמב"ם (תתקמט) ◊ דעת הר"ן (תתקמט) ◊
 צ"ע בקושיית הר"ן (תתקנ) ◊ דברי המגיד משנה (תתקנא) ◊ עוד הערה בדעת הרמב"ם (תתקנא)
 ◊ דברי הרא"ש (תתקנא)
- ב - דברי הב"ח** תתקנב
 דברי הב"ח (תתקנב) ◊ סברת הב"ח תלוייה במחלוקת הראשונים (תתקנג) ◊ הערה בדברי הב"ח
 (תתקנד) ◊ אי סמכינן על היתר זה לכתחילה (תתקנד)
- ג - פסק ההלכה בשו"ע** תתקנו
 פסק המחבר והמג"א (תתקנו) ◊ יש אסמכתא לנכרי (תתקנו) ◊ ביאור רבינו בדברי המג"א
 (תתקנז)
- ד - ישראל שלוה מישראל חבירו על חמצו** תתקנד
 ישראל שלוה מישראל חבירו (תתקנד) ◊ דברי רבינו (תתקנט) ◊ המשכון קנוי למלווה (תתקנט)
 ◊ דיני ביעורו (תתקסא)
- ה - האם הלווה חייב בביעור המשכון של חמץ** תתקסא
 האם הלווה חייב ג"כ בביעורו (תתקסא) ◊ סברת הט"ז והתוס' (תתקסב) ◊ צ"ע מהי דעת רבינו
 (תתקסג) ◊ האם גוף המשכון קנוי ללווה (תתקסג) ◊ דברי הצ"צ (תתקסד) ◊ דעת הש"ך
 שהמלווה קונה את גוף המשכון (תתקסו) ◊ רבינו סובר כדעת התוס' ודעימיה (תתקסז)

- ו - בירור דעת רבינו ויישוב הסוגיא בב"ק.....תתקסז
 המשכון קנוי למלווה ולא משועבד לו בלבד (תתקסז) ◊ שיטת המחנה אפרים (תתקסח) ◊ פירוש
 הסוגיא בב"ק לשיטתו (תתקסט) ◊ פי' הסוגיא בב"ק לפי רבינו (תתקע)
- ז - הגדרת בעלותו של המלווה על המשכון לפי דעת רבינו.....תתקעא
 דברי הנתיבות (תתקעא) ◊ צ"ע בדברי הנתיבות (תתקעב) ◊ גדר הקניין למלווה לפי דעת רבינו
 (תתקעב)
- ח - תוספת דברים בעניין הנ"ל.....תתקעג
 צ"ע לפי דעת רש"י (תתקעג) ◊ צ"ע לפי דעת תוס' (תתקעד) ◊ החידוש שבפרשת משכון
 (תתקעד) ◊ האם הלווה יכול למוכרו לאחר (תתקעה) ◊ בעלות המלווה על המשכון מפקיעה
 את הלווה מחובת ביעורו (תתקעו) ◊ "ברשותו" הוא כח של בעלות (תתקעו)
- ט - נכרי שהלווה לישראל על המצו.....תתקעז
 דברי רבינו (תתקעז) ◊ כוונת הלווה באמירתו "מעכשיו" (תתקעח) ◊ אין הישראל צריך לפדותו
 מן הנכרי (תתקעט) ◊ נמצא למפרע שהחמץ היה של נכרי (תתקעפ)
- י - כמה הערות בדברי רבינו.....תתקפא
 דברי רבינו בסעי' י במקרה הפוך (תתקפא) ◊ מקור דברי רבינו (תתקפב) ◊ דעת הט"ז (תתקפג)
 ◊ שיטות הח"י והמג"א (תתקפג) ◊ צ"ע בדברי רבינו (תתקפד)
- יא - אי בעי המלווה לעשות מעשה קניין במשכון.....תתקפה
 מל' רבינו משמע שא"צ לעשות מעשה קניין (תתקפה) ◊ דעת הנתיבות שסגי שייחד את המשכון
 עבורו (תתקפו) ◊ דעת רבינו בסעי' יב (תתקפז) ◊ קושיא מדברי רבינו בסעי' ז (תתקפז) ◊
 הביאור הנכון בדעת רבינו (תתקפח) ◊ דברי הנה"מ והרעק"א (תתקפט)
- יב - פדאו הישראל אחר הפסח.....תתקצא
 נמלך הישראל ופדאו לאחר הפסח (תתקצא) ◊ קושיות השפ"א (תתקצב) ◊ יישוב קושיותיו ע"פ
 דברי רבינו (תתקצא)
- יג - משכנו ביד הנכרי בסתם ללא אמירת "מעכשיו".....תתקצב
 לא אמר לו "מעכשיו" (תתקצב) ◊ אסמכתא בעלמא (תתקצג) ◊ גדר קניית המשכון (תתקצג)
 ◊ בעל החמץ חייב לפדותו מן הנכרי (תתקצד) ◊ פי' השפ"א בסוגיית הגמ' (תתקצה) ◊ מדברי
 המג"א ורבינו מוכח שלא כדבריו (תתקצו) ◊ צ"ע בדברי רבינו (תתקצו)
- יד - אסמכתא לא קניא.....תתקצז
 ביאור הסמ"ע בחיסרון דאסמכתא (תתקצז) ◊ ב' אופנים לבאר מהו החיסרון באסמכתא (תתקצח)
 ◊ אמירת "מעכשיו" מהני (תתקצט)
- טו - הערות בפ"י רש"י בסוגיין.....תתקצט
 דיוק בל' רש"י המשנה (תתקצט) ◊ ביאור כוונתו (א') ◊ דיוק נוסף בל' רש"י בסוגיא (א'א)
 ◊ יש לחלק ביניהם בשני אופנים (א'א)
- טז - מדוע לא ילפינן מהפס' שנכרי קונה את המשכון.....א"ב
 נכרי לאו בר צדקה הוא (א'ב) ◊ דיעות הראשונים שב"נ מצוים על הצדקה (א'ג) ◊ דברי כ"ק
 אדמו"ר בלקו"ש (א'ד) ◊ בירור דעת הרמב"ם (א'ד) ◊ מדוע אין נכרי קונה משכון להדיעות
 שהוא מצווה על הצדקה (א'ה)

סימן תמב

- א - דיני תערובת חמץ**..... א'ו
 מחלוקת המ"מ והכס"מ (א'ז) ◊ שיטת המג"א והט"ז (א'ז) ◊ מחלוקת הטור והתוס' לעניין איסור שהייה (א'ז) ◊ דברי רבינו (א'ז)
- ב - תערובת קמח בקמח**..... א'ט
 תערובת קמח בקמח (א'ט) ◊ מקור הדברים מהמג"א והח"י (א"י) ◊ לא ביער קודם הפסח (א'א) ◊ דעת האלי' רבה (א'א)
- ג - שיטת הרא"ש בתערובת יבש ביבש**..... א"ב
 דין תערובת יבש ביבש (א"ב) ◊ מחלוקת הרשב"א והרא"ש (א"ב) ◊ הנפק"מ ממחלוקתם לעניין חמץ בפסח (א"ג) ◊ הסברת שיטת הרשב"א (א"ד) ◊ תערובת יבש ביבש שלא נכללו זה בזה (א"ד) ◊ הסברת החילוק בין האכילה לשהייה (א"ט) ◊ תערובת יבש ביבש שלא נכללו זה בזה (א"ט) ◊ שני אופנים בהבנת דברי רבינו (א"י) ◊ איסור שהייה דומה לאיסור אכילה בכ"א (א"י) ◊ לא ביער את התערובת קודם הפסח (א"י) ◊ סיכום ביאור שיטת הרשב"א (א"י)
- ה - אופן ביטול התערובת שיהיה מותר לגמרי בפסח**..... א"כ
 מותר לו לטחון את כל התערובת יחד (א"כ) ◊ מדוע אינו חשוב מבטל איסור בידים (א"כ) ◊ ביאור הסברא בהנ"ל (א"כ) ◊ תוספת הסברה בכל הנ"ל (א"כ)
- ו - שיטת המג"א בדין הוספת היתר בתערובת**..... א"ג
 מקור הדין שמותר להוסיף כנגד האיסור ולטוחנו (א"ג) ◊ ליכא למיחש למבטל איסור בידים (א"ד) ◊ הוכחה מדברי המג"א בסי' תסז (א"ד) ◊ דעת הרשב"א (א"ה) ◊ הערה בדברי רבינו (א"ו) ◊ דעת העולת שבת (א"ז) ◊ מחלוקת הרשב"א והרא"ה (א"ח) ◊ תיווך דברי המג"א ע"פ ביאור רבינו (א"ט) ◊ אכילת התערובת ע"י ב' בני אדם (א"ט)
- ז - שיטת הט"ז לעניין איסור שהייה**..... א"ל
 ראייה לשיטת המג"א (א"ז) ◊ שיטת הט"ז לגבי איסור שהייה (א"ז) ◊ דעת הפר"ח (א"ז) ◊ דעת ההגה"מ והמרדכי (א"ז) ◊ ההגה"מ והמרדכי סוברים כדעת הרא"ש (א"ז)
- ז - ביאור יסוד ההיתר להוסיף היתר לתערובת**..... א"ה
 מותר להוסיף היתר בתערובת (א"ה) ◊ יש לצרף את שני הקולות (א"ה) ◊ לא הוסיף היתר על התערובת (א"ה) ◊ במקום הפסד מרובה (א"ה)
- ח - אופן נוסף להתיר את התערובת**..... א"ה
 אין לו חטים כשרים (א"ח) ◊ טעם ההיתר (א"ח)
- ט - שיטת הט"ז**..... א"ט
 שיטת הט"ז (א"ט) ◊ הכרעת ההלכה (א"ט)

קונטרס בעניין זמן חובת הביעור

- א - אימתי הוא זמן הביעור**..... א"מב
 דברי רבינו (א"מב) ◊ דברי הרא"ש (א"מג) ◊ אין מברכים על קיום מל"ת (א"מג) ◊ השוואת דעת רבינו לדעת הרא"ש (א"מד) ◊ דעת הכס"מ (א"מה) ◊ דעת הפר"ח (א"מו)

תוכן עניינים

מא

- ב - שיטות הראשונים..... א'מז
מהלך דברי הפרי יצחק (א'מז) < סיכום השיטות (א'מז) < בירור דעת רבינו בזה (א'מז)
- ג - ביאור דעת הרא"ש ושקו"ט בדבריו..... א'מט
הרצאת שיטתו (א'מט) < הכנת הט"ז בדעת הרא"ש (א'מט) < הכנת רבינו בדעת הרא"ש (א'מט)
< דחיית דעת הט"ז (א'מט)
- ד - כמה הערות בדברי רבינו..... א'נג
סתירה בדעת רבינו (א'נג) < יש לחלק בין ביעור קודם הפסח לביעור בתוך הפסח (א'נד)
חקירת האחרונים במצות ביעור חמץ (א'נד) < ביאור הפנ"י בעניין זה (א'נה) < יש לחקור בכוונת רבינו (א'נו)
- ה - בירור שיטות כמה מהראשונים מתי הוא זמן הביעור..... א'נו
תמצית הדברים (א'נו) < דעת הבעה"מ והרמב"ם (א'נו) < סתירה בדעת רש"י (א'נז) < ביאור שיטתו (א'נח)
- ו - ביאור חדש בשי' רש"י והרא"ש..... א'ס
מהלך חדש בביאור שי' רש"י (א'ס) < ביאור חדש בשי' הרא"ש (א'ס) < לדעת רש"י חיוב הביעור הוא מצד מצות תשבתו (א'סא) < חיזוק לסברא זו מביאור הפנ"י בדעת רש"י (א'סב)

סימן תמו

- א - שיטות הראשונים..... א'סד
מחלוקת הראשונים (א'סד) < דעת רבינו יחיאל (א'סה) < כל שבדעתו לבערו אינו עובר עליו (א'סה) < לדעת רבינו יחיאל זהו איסור אחד (א'סו) < דעת רבינו (א'סז) < אי הוי אנוס או שוגג (א'סח) < ביאור סברתו (א'סט)
- ב - ביאורי הב"י והב"ח בשיטות הראשונים..... א'סט
אי סגי שיוציאו מרשותו (א'סט) < האם מותר לבערו ביו"ט שני (א'ע) < ביאור הב"ח בדעת רש"י (א'עא) < ביאור דעת הי"א (א'עב) < הערה בדברי הב"ח (א'עג) < ביאור דעת רבינו יחיאל (א'עד)

קונטרס בעניין המוצא חמץ בביתו בתוך הפסח

- ביאור דעת הרמב"ם (א'עד) < סיכום שיטות הראשונים לדעת הב"ח (א'עד)
- ג - דין המוצא חמץ בחוה"מ וביעורו..... א'עה
קושיית הט"ז על הב"י (א'עה) < צ"ע בכוונת הט"ז (א'עו) < רבינו סובר כדעת הט"ז (א'עו) < צריך לברך על ביעור החמץ (א'עז) < דברי המג"א בסי' תלה (א'עז)
- ד - פסק רבינו בשולחנו..... א'עה
מצא חמץ בבדיקה ונאבדה ומצאה שוב בתוך הפסח (א'עה) < חיוב ביעור החמץ בחוה"מ (א'עט)
< חובת הביעור היא מדרבנן (א'ע) < חיוב הברכה על הביעור (א'עא) < הביעור ביום הוא גמר הבדיקה (א'עב) < ביעור חמץ שלא היה ידוע לו בעת הבדיקה (א'עג) < חמץ שמצאו אחר גמר הביעור ביום י"ד (א'עד)

- ה - דין ביעור חמץ זה בערב פסח קודם שיבוא הלילה..... א'פד
מבערו קודם שעה שישית (א'טז) < מבערו בערב פסח קודם הלילה (א'טז) < מקור סברא זו
ע"פ דברי הרא"ש (א'טז) < הטעם והגדר דמצות תשבתו (א'טז) < ביאור הספק שנסתפק רבינו
(א'טז) < החידוש בדברי רבינו לגבי סברת הרא"ש (א'טז)
- ענף ב - מדוע אין ביעור החמץ דוחה את איסור תלמוד מוקצה דרבנן..... א'פט
ו - דעת הט"ז..... א'פט
דברי הט"ז (א'טז) < ביאור סברתו (א'טז)
- ז - דעת המג"א..... א'צא
סברת הכס"מ וצ"ע בדבריו (א'צא) < השינוי באופן העתקת הכס"מ במג"א (א'צא) < דברי
המג"א בהל' יו"ט (א'צא) < השלמת הקושיא בדברי המג"א (א'צא)
- ח - תשבתו הוא עשה ואינו דוחה את יו"ט שהוא ל"ת ועשה..... א'צד
תירוצו של המהר"ם מלובלין (א'צד) < שקו"ט בתירוצו של המהר"ם מלובלין (א'צד) < חילוק
בין חמץ לשופר (א'צד)
- ט - שיטת השל"ה ודעת המג"א עצמו..... א'צו
שיטת השל"ה (א'צו) < קושיות המג"א על השל"ה (א'צו) < האם הוצאת החמץ מהבית היא
חלק ממצות תשבתו (א'צו) < יש לחלק בין השבת אבידה לביעור חמץ (א'צו) < ביאור המג"א
עצמו (א'ק) < צ"ע בסברת המג"א (א'ק)
- י - דברי רבינו בקו"א..... א'קא
דחיית ביאורו של המג"א (א'קא) < דברי החכם צבי (א'קב) < אי הוי לאו הניתק לעשה (א'קג)
< הוכחת המשנה למלך דהלאו אינו ניתק לעשה (א'קג) < הוכחה נוספת שהלאו אינו ניתק
לעשה (א'קד) < שיטת הכס"מ (א'קה)
- ענף ג - דין ביעור חמץ ע"י נכרי והמסתעף בדין קיום מצוות ע"י אחר שאינו שלוחו..... א'קו
יא - אי מותר לומר לנכרי להשליך את החמץ לנהר..... א'קו
אי שרי להטילו לים ע"י נכרי (א'קו) < טעם הפוסקים שלא פסקו כן (א'קז) < דעת רבינו (א'קז)
< חילוק בין רבינו למג"א אי קיי"ל כן למסקנה (א'קט)
- יב - בירור דעת רבינו בעניין קיום מצוה ע"י שליח..... א'קט
קושיית הרעק"א על המג"א (א'קט) < לדעת רבינו הישראל מקיים מצוה ע"י ביעור הנכרי (א'קי)
< דברי רבינו בסי' תלב לעניין ברכה (א'קיב) < שיטת המחנ"א (א'קיב) < השוואת דעת רבינו
לדעת המחנ"א (א'קיג) < שני קושיות על דברי רבינו (א'קיג)
- יג - יישוב דעת רבינו..... א'קיד
דברי האמרי בינה (א'קיד) < תוכן דבריו (א'קטו) < רבינו חולק על האמרי בינה (א'קיז) < סגי
שאחר יעשה את המצוה מדעתו ועל פי ציוויו (א'קיח) < יישוב קושיית הרעק"א (א'קיח)
- ענף ד - מדוע אין חובת הביעור מותרת מדין "מתוך" והמסתעף בביאור גדרי "לצורך"
ו"שלא לצורך"..... א'קיש
יד - אסור לשורפו במקומו..... א'קיש
דברי המג"א (א'קיש) < מדוע אין להתיר את הביעור מדין מתוך (א'קכ) < טעם הכס"מ (א'קכא)
< שני אופנים בביאור תירוצו הראשון של הכס"מ (א'קכב) < שני אופנים בביאור תירוצו השני
של הכס"מ (א'קכג)

- טו - אי ביעור החמץ בפסח חשיב צורך היום**..... א'קכד
- דעת התוס' בכתובות (א'קכד) ◊ דעת התוס' בפסחים (א'קכד) ◊ דחיית ההוכחה (א'קכה) ◊
ביאור הבית יצחק בכוונת המג"א (א'קכה) ◊ התאמת דבריו לדברי רבינו (א'קכו) ◊ דברי
הריטב"א (א'קכז)
- טז - השלמות דברים בגדר "שלא לצורך"**..... א'קכו
- דברי ההפלאה והשוואתם לדברי רבינו (א'קכז) ◊ האם חמץ בפסח חשיב שאפשר לבערו למחר
(א'קכח) ◊ יש מצוות שלכו"ע קיומם הוא צורך היום (א'קל) ◊ ביאורו של המהר"ם מלובלין
(א'קל)
- יז - דברי רבינו בקו"א לדחות טעמים הנ"ל**..... א'קלא
- דחיית ביאורו של המהר"ם מלובלין (א'קלא) ◊ דחיית ביאורו של הכס"מ (א'קלא) ◊ להלכה לא
קיי"ל כדעת הר"ן (א'קלב) ◊ דחיית ההוכחה מאיסור שריפת קדשים ביו"ט (א'קלג) ◊ לימוד דבר
זה ממילה (א'קלג) ◊ קושיא מדברי הרמב"ן והרשב"א במס' שבת (א'קלד) ◊ יישוב הקושיא
מתוך דברי רבינו עצמו (א'קלה)
- יח - שקו"ט בדברי רבינו ותיוכם עם סוגיית הגמ'**..... א'קלו
- צ"ע מסוגיית הגמ' בשבת (א'קלו) ◊ דברי הקובץ הערות (א'קלז) ◊ מסקנת הקושיא ע"פ דבריו
(א'קלח) ◊ חקירה בדינא דאפשר לקיים את המצוה למחר (א'קלח) ◊ ביאור כוונת התוס' ביבמות
(א'קלט) ◊ ע"פ מהלך זה יש לבאר את כוונת רבינו (א'קמ) ◊ יישוב הקושיא מסוגיית הגמ'
(א'קמ)
- יט - ביאורו של רבינו מדוע אין שריפת חמץ דוחה יו"ט**..... א'קמא
- לא ניחא לרבינו בסברא שאין הביעור חשוב צורך היום (א'קמא) ◊ אפשר לקיים את המצוה ללא
חילול יו"ט (א'קמב) ◊ הוכחה מסוגיית הגמ' בשבת (א'קמב) ◊ שיטת התוס' במנחות (א'קמג)
◊ שיטת הטור וב"י (א'קמד) ◊ ביאור הטעם ע"פ סברת הרמב"ן והרשב"א (א'קמה) ◊ דברי
רבינו בהל' יו"ט (א'קמו) ◊ הביאור בדברי רבינו (א'קמו)
- ג - סיום דברי רבינו בקו"א**..... א'קמב
- אין כח ביד חכמים להתיר דבר האסור מה"ת (א'קמז) ◊ מקור לסברת רבינו מהתוס' במס' ביצה
(א'קמח) ◊ דוגמא נוספת מדברי הראשונים לענין תק"ש (א'קמט) ◊ עוד הערה בדברי רבינו
(א'קמט)
- ענף ה - דברי רבינו בביאור מה' הראשונים אם שריפת החמץ מותרת ביו"ט**..... א'קנ
- כא - דעת המקילים**..... א'קנ
- מצא חמץ ביו"ט או בשבת (א'קנ) ◊ יש למעט בחילול יו"ט ככל האפשר (א'קנא) ◊ צ"ע בסברת
שיטה זו (א'קנב) ◊ דיוק בלשון רבינו (א'קנג) ◊ ביאור חדש בגדר הותרה (א'קנד) ◊ מדוע
שריפה עדיפה מזרייה ברוח (א'קנד) ◊ דיוק נוסף בדברי רבינו (א'קנה)
- כב - תוספת ביאור בשיטתם**..... א'קנה
- כיצד בכוח הביעור לדחות שבתת יו"ט (א'קנה) ◊ הערה בדברי רבינו (א'קנו) ◊ מדוע אין כאן
איסור דרבנן (א'קנו)
- כג - שיטת המחמירים**..... א'קנו
- יש כח לחכמים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת (א'קנו) ◊ מדוע אין אומרים מתוך (א'קנט) ◊ אין כח
לחכמים להתיר דבר האסור מה"ת (א'קס) ◊ דברי הרעק"א מעין סברת רבינו (א'קסא) ◊ אינו
עובר על שהייה זו (א'קסא) ◊ הערה בדברי רבינו (א'קסב) ◊ הכרעת ההלכה (א'קסב)

ענף ו - שקו"ט לבאר אימתי אמרינן שחכמים העמידו את דבריהם לאסור מוקצה גם במקום מצוה של תורה, ואימתי ביטלו את דבריהם מפני מצות התורה, והמסתעף בביאור כמה דינים א'קסג

כד - צ"ע מהו ההפרש בין ביעור חמץ למצות כיסוי הדם א'קסג
 דעת המחבר בדין מוקצה לגבי כיסוי הדם (א'קסג) > צ"ע מהו החילוק בין ביעור חמץ לכיסוי הדם (א'קסג) > קושיית השעה"מ בדברי הרשב"א (א'קסג) > סתירה בדברי הפר"ח והתוס' (א'קסג) > יישוב אפשרי וסתירתו (א'קסג)

כה - דברי המרחשת בענין הנ"ל א'קסז
 סתירה בדברי התוס' (א'קסז) > שני סוגי מוקצה הם (א'קסז) > תיווך חילוק זה עם דברי המהרש"א (א'קסז) > יישוב הסתירה בדברי התוס' (א'קסז) > מסקנת הצ"ב בדברי הפוסקים ודברי רבינו (א'קסז)

כו - הערה בדברי רבינו א'קעב
 צ"ע בדברי רבינו (א'קעב) > אין לומר שכיסוי הדם שאני (א'קעב)

כז - תוספת שקו"ט בנידון הנ"ל א'קעג
 מח' האחרונים במס' סוכה (א'קעג) > קושיא על דבריהם ותירוץ ע"ד הפשט (א'קעג) > דוגמא מדברי המג"א (א'קעג) > ביאור החילוק בין ביעור חמץ לכיסוי הדם (א'קעג) > קודם השחיטה לא חל חובה לכסות את הדם (א'קעג)

סימן תמוז

א - דין משהו חמץ שנתערב בהיתר א'קעה
 חמץ אוסר תערובתו במשהו (א'קעה) > מחלוקת הפוסקים אי מהני פדיון (א'קעט)

ב - חמץ שנתערב אינו בטל אפי' במשהו א'קפא
 החומרא דחמץ בפסח (א'קפא) > ביאור המקורות לג' הטעמים (א'קפא) > אי חמץ נקרא דבר שיש לו מתירין (א'קפא) > כוונת רבינו במש"כ "יו"ט האחרון של פסח" (א'קפא) > תערובת יבש ביבש ותערובת לח בלח (א'קפא) > מין במינו ומין בשאינו מינו (א'קפא) > הערה בסדר דברי רבינו (א'קפא)

ג - מקור הדין להחמיר בתערובת יבש ביבש א'קפד
 דעת הפוסקים (א'קפד) > ביאור דעת השו"ע (א'קפה)

ד - איסור פליטת טעם חמץ בתערובת א'קפה
 אין ממשות חמץ בתערובת (א'קפה) > בירור מקור דברי רבינו (א'קפה) > דברי הפר"ח והתורה"ד (א'קפה) > צ"ע בדברי רבינו ובטעמו (א'קפה) > חילוק בין חמץ נוקשה לפליטת טעם חמץ (א'קפה) > סיוע לדברינו מדברי החת"ס בתשובה (א'קפז)

ה - דין מכירת התערובת לנכרי א'קצ
 אי מותר למכור את התערובת לנכרי (א'קצ) > שיטת ר"י מפארי"ש (א'קצא) > ההכרח להבנת רבינו בדעתו (א'קצא) > מחלוקת המרדכי והר"י מפארי"ש (א'קצב) > ביאור רבינו בסברת מחלוקתם (א'קצג) > יזהר למכור את כל התערובת מיד (א'קצג) > בחמץ יש לחוש יותר שמא ישכח ויאכלנו (א'קצד) > כפל לשון רבינו (א'קצה)

- ו - כמה הערות בדברי רבינו**..... א'קצה
 צ"ע מדוע כאן חששו חכמים שישכח ויאכלנו (א'קצה) ◊ סתירה בדברי המג"א (א'קצו) ◊ מקור לדברי רבינו (א'קצז)
- ז - דיני חמץ נוקשה**..... א'קצה
 דעת המהרי"ל (א'קצח) ◊ דעת התרומת הדשן (א'קצח) ◊ מחלוקת המג"א והט"ז לעניין איסור משהו (א'קצט) ◊ בירור דעת רבינו (א'ד)
- ח - דין תערובת קמח בקמח**..... א'רא
 הרצאת הסוגיא במס' ע"ז (א'רא) ◊ תערובת קמח בקמח (א'רא) ◊ החילוק בין תערובת לב בלח ויבש ביבש (א'רב) ◊ העולה מדברי רבינו (א'רג) ◊ ביאור החידוש בדברי רבינו (א'רג) ◊ גדר תערובת קמח בקמח (א'רד) ◊ דעת הרמב"ם (א'רד) ◊ דברי הפר"ח והט"ז (א'רה) ◊ הכרעת רבינו (א'רז)
- ט - יש אוסרים למכור את התערובת לנכרי**..... א'רו
 שיטת הרמ"א (א'רו) ◊ הכרעת ההלכה (א'רו) ◊ תערובת יבש ביבש (א'רו) ◊ מקור הדין בדברי הפוסקים (א'רו) ◊ ע"ז שאני משאר איסורים (א'רז)
- י - הרמ"א מודה למחבר לעניין עיקר הדין**..... א'רט
 הקדמה לקו"א (א'רט) ◊ ביאור המג"א בדברי הרמ"א (א'רט) ◊ בשאר איסורי הנאה לא חששו לכך (א'רי) ◊ דין תערובת יין נסך (א'ריא) ◊ מסקנת הדברים לעניין חמץ (א'ריב)
- יא - י"א שמוותר למכור לנכרי אפי' תערובת לח בלח**..... א'ריב
 דעת הר"ן (א'ריב) ◊ שקו"ט בדעת הר"ן (א'ריג) ◊ דעת הרשב"ם והראבי"ה (א'ריד) ◊ לדעתם מותר גם למכור לנכרי (א'רטו)
- יב - דין מכירת תערובת לח בלח לנכרי להלכה**..... א'רטז
 דעת המרדכי והר"י מפארי"ש (א'רטז) ◊ תיווך דברי המחבר ע"פ הנ"ל (א'ריז) ◊ יישוב השגת האשל אברהם על המחבר (א'ריח) ◊ דעת השו"ע ביו"ד לעניין יין נסך (א'ריח) ◊ ביאור דעת הרמ"א (א'ריח) ◊ דעת הגר"א בביאור מחלוקת המרדכי והר"י מפארי"ש (א'ריט) ◊ דין פדיון שווה לדין מכירה לנכרי (א'רס) ◊ קושיית הח"י על הרמ"א (א'רסא) ◊ יישוב קושייתו (א'רסב) ◊ סיכום הביאור בקו"א (א'רסב)
- יג - דעות הראשונים והפוסקים בעניין הנ"ל**..... א'רכג
 דעת הרמב"ן (א'רכג) ◊ בירור דעת רבינו והשוואתו לדברי הר"ן (א'רכג) ◊ דברי הפרמ"ג (א'רכד) ◊ דעת הפרמ"ג והחוו"ד לעניין תערובת לח בלח (א'רכה) ◊ רבינו ביאר באופן אחר (א'רכו)
- יד - פלפול בדעת רבינו**..... א'רכז
 צ"ע מדוע אין איסור במכירה מעיקרא דדינא (א'רכז) ◊ העמדת הקושיא לדעת רבינו דווקא (א'רכז) ◊ חילוק בין איסור משהו לאיסור בנותן טעם (א'רכח) ◊ חילוק בין תערובת מין במינו לשאינו מינו (א'רכח) ◊ סיוע מדברי הר"ן במס' נדרים (א'רכט) ◊ העולה מכל הנ"ל בדעת רבינו (א'רל)
- טו - מכירת תערובת יבש ביבש לנכרי**..... א'רלא
 אי מצוי למכור לנכרי תערובת יבש ביבש (א'רלא) ◊ הערה בדברי רבינו (א'רלא) ◊ אין להוכיח מהשמטת האחרונים (א'רלב) ◊ כלי הבלוע מחמץ (א'רלב) ◊ לעניין דינא אין להחמיר בהנ"ל (א'רלב) ◊ דעות הפוסקים לעניין מכירת כלים הבלועים מחמץ (א'רלד) ◊ שקו"ט בדעת הרמ"א (א'רלד) ◊ דעות הפוסקים לעניין תערובת יבש ביבש (א'רלה) ◊ חילוק בין חמץ לשאר איסורי הנאה (א'רלז) ◊ השוואת הדברים הנ"ל לדעות שאר ראשונים (א'רלז)

- טז - דין כלים הבלועים מחמץ**..... א'רלח
 דברי הפוסקים (א'רלח) ◊ דין כלים הבלועים מחמץ (א'רלט) ◊ מותר ליהנות מהכלים (א'רמ)
 ◊ לא חשו חכמים שמא ישכח ויאכלנו (א'רמ)
- יז - דין נותן טעם לפגם בתערובת**..... א'רמא
 חמץ הנותן טעם לפגם בתערובת (א'רמא) ◊ מחלוקת הראשונים בדין זה (א'רמב) ◊ דברי הפר"ח
 (א'רמב) ◊ הערה בדברי רבינו (א'רמג) ◊ השוואת דברי רבינו לדברי הרא"ש והלבוש (א'רמג)
 ◊ ביורו סברת רבינו שטעם פגום אינו טעם (א'רמז) ◊ דעת האוסרים (א'רמה)
- יח - דעות הפוסקים בדין חוזר וניעור**..... א'רמו
 דברי הטור (א'רמו) ◊ הבנת הבי"ב בדברי המרדכי (א'רמו) ◊ דעת התרומת הדשן (א'רמו) ◊
 מחלוקת האחרונים בהגדרת חוזר וניעור (א'רמח) ◊ איסור שהיית החמץ (א'רמט) ◊ דעת
 הרמב"ם (א'רז)
- יט - דין חוזר וניעור בתערובת יבש ביבש**..... א'רנא
 תערובת יבש ביבש שנתבטל (א'רנא) ◊ דעת היש חולקים (א'רנא) ◊ דחיית הסברה הנ"ל (א'רנא)
 ◊ ביאור כוונת רבינו (א'רנב) ◊ דברי רבינו לעניין תריאק"ה (א'רנג)
- כ - דין חוזר וניעור בתערובת לח בלח**..... א'רנד
 דין תערובת לח בלח (א'רנד) ◊ מקור החילוק (א'רנד) ◊ דעות המחמירים (א'רנו) ◊ הכרעת
 ההלכה (א'רנו)

סימן תעב

- א - יהיה שולחנו ערוך מבעוד יום**..... א'רנז
 עיקר הקפידה להתחיל את הסדר מיד שחשיכה (א'רנז) ◊ אין לתת לתינוקות לאכול כלל קודם
 ההגדה (א'רנז)
- ב - אם אפשר לקדש בזמן תוספת יו"ט**..... א'רנה
 דברי התרוה"ד בדין קידוש קודם חשיכה (א'רנט) ◊ שיטת המג"א בדברי המחבר (א'רס) ◊ דעת
 המהרי"ל (א'רס) ◊ דברי אדה"ז בדין הנ"ל (א'רסא) ◊ היכא שעבר וקידש קודם שחשיכה (א'רסב)
- ג - "דרך חירות" ו"זכר לחירות" במעשה ליל הסדר**..... א'רסב
 ביאור הגר"א בדין סידור השולחן בכלים נאים (א'רסב) ◊ דעת הגר"ח והקושי בדבריו (א'רסג) ◊
 דעת הגר"ח והקושי בדבריו (א'רסד) ◊ דעת הרמב"ם ביסוד דין הסיכה ושתיית ד' כוסות (א'רסד)
 ◊ דעת אדה"ז בענין הנ"ל (א'רסה) ◊ סיכום שיטת רבינו (א'רסט) ◊ צ"ע בסוגיית הגמ' לגבי
 הסיבת נשים (א'רסט) ◊ החיוב ל"הראות את עצמו כו"ו הוא בכל יום ויום בשנה (א'רסט)
- ד - מחלוקת הרמב"ם ואדה"ז בדין מזיגת הכוס**..... א'רסט
 סתירה מדברי אדה"ז לגבי מזיגת היין במים (א'רסט) ◊ הרמב"ם ואדה"ז נחלקו בהגדרת הדין
 דמזיגת היין (א'רסט) ◊ הרמב"ם ואדה"ז אזלי לשיטתייהו בגדר תקנת ד' כוסות (א'רע)
- ה - ביורו דעת אדה"ז בגדר החיוב דשתיית ד' כוסות**..... א'רעא
 מי שאינו שותה יין כי מזיקו או שונאו (א'רעא) ◊ נידון זה תלוי ביסוד תקנת שתיית ד' כוסות
 (א'רעד) ◊ דעת הרשב"א במי שהיין מפילו למשכב (א'רעד) ◊ דברי האחרונים בנידון זה (א'רעד)
 ◊ דברי אדה"ז (א'רעה) ◊ קושיא מדברי אדה"ז לקמן (א'רעה) ◊ שני ההלכות מדברים במקרים
 שונים (א'רעו) ◊ דחיית תירוץ נוסף (א'רעו) ◊ מהלך חדש בביאור דברי אדה"ז (א'רעז)

ה - הסיבת עני..... א'רעה

דברי רבינו בדין הסיבה בעני (א'רעח) ◊ פירוש המשנה לדעת רבינו (א'רעט)

ו - דין הסיבה בנשים..... א'רעט

הפטור דנשים מהסיבה (א'רעט) ◊ שיטת הראב"ה אודות הסיבה בזה"ז (א'רד) ◊ מדוע לא החמירו גם בנשים (א'רעא)

ז - דיני הסיבה בבן, בתלמיד ובעבד..... א'רפב

בן אצל אביו (א'רפב) ◊ תלמיד אצל רבו (א'רפב) ◊ דיוק בלשון רבינו (א'רפג) ◊ סיום דברי רבינו בסעיף יא (א'רפג) ◊ תלמיד של אומנות (א'רפד) ◊ עבדים ושפחות (א'רפד) ◊ המשך דברי רבינו: (א'רפה)

ח - הסיבה בעת אכילת הדברים שהם זכר לחירות ובשאר סעודתו..... א'רפה

באילו דברים צריך להסב (א'רפה) ◊ הסיבה שייכת באכילת הפסח יותר מבאכילת המצה (א'רפז) ◊ לקמן כתב רבינו שהסיבה בכורך הוא זכר למצה (א'רפז) ◊ חיוב הסיבה בשאר אכילתו ושתייתו (א'רפז) ◊ הדיוק בדברי רבינו (א'רפז)

ט - שתאן בבת אחת..... א'רפה

מחלוקת הראשונים בפירוש הגמ' (א'רפח) ◊ מחלוקת הפוסקים בדעת הרשב"ם (א'רפט) ◊ סתירה בדברי המחבר וקושיות בדעת הרשב"ם (א'רצ) ◊ האם זהו דין בהאמירה או כדי להפסיק בין הכוסות (א'רצא) ◊ שתיית הכוסות מבטאים זכר לחירות (א'רצא) ◊ תירוץ קושיית המהר"ל על הטור (א'רצב) ◊ ישוב דעת המחבר (א'רצג) ◊ ההפרש בין כוס ראשון לשאר הכוסות (א'רצג)

י - חיוב הקטנים בשתיית ד' כוסות (א'רצד) ◊ מחלוקת התנאים בדין התינוקות (א'רצד) ◊ דעת

המהר"ם חלאווה והר"ן (א'רצד) ◊ דעת הרא"ש בפסקים ובתשובה (א'רצה) ◊ דעת הטור והמחבר (א'רצו) ◊ דעת הפר"ח (א'רצו) ◊ דברי רבינו הזקן (א'רצו)

יא - ביאור דעת אדה"ז בעניין הנ"ל..... א'רצו

יסוד החיוב בקטנים (א'רצו) ◊ אי הוי דרך חירות כשאנו נהנה מהשתייה (א'רצז) ◊ רבינו והפר"ח נחלקו בהסברת החיוב שעל הקטן (א'רצז) ◊ גם בגדול אינו דרך חירות כשהיין מזיקו (א'רצט) ◊ ביאור חדש בדברי רבינו (א'ש) ◊ המעלה במהלך זה האחרון (א'ש)

יב - פרטים נוספים בעניין חיוב הקטנים..... א'שא

חיוב הקטנים כשהגיעו לחינוך (א'שא) ◊ חיוב הקטן בקידוש (א'שא) ◊ חיוב הקטנים באמירת ההגדה (א'שב) ◊ דיוקים בדברי רבינו לגבי ברהמ"ז וגמר ההלל (א'שב)

יג - חיוב הנשים במצוות שבלייל הסדר..... א'שג

חיוב הנשים במצוות שבלייל זה (א'שג) ◊ דברי כ"ק אדמו"ר בהגש"פ (א'שג) ◊ מהלך נוסף בביאור דברי כ"ק אדמו"ר (א'שד) ◊ חיוב הנשים באכילת מצה ואיסור חמץ (א'שד)

יד - "שתאן חי"..... א'שה

דין מזיגת היין (א'שה) ◊ דעות הראשונים בדין "שתאן חי" (א'שה) ◊ יסוד מחלוקת הרמב"ם והרשב"ם (א'שו) ◊ השלמת הדברים בביאור דעת רבינו (א'שו)

עניני ליל הסדר

- א - שאלת הבן אודות טיבול הירקות**..... א'שה
- יסוד התקנה (א'שח) ◊ מהו התירוץ על קושיית הבן (א'שח) ◊ ביאורו של הפר"ח (א'שט) ◊
דעת התוס' (א'שי) ◊ דעת הרשב"ם (א'שיא)
- ב - דיני אכילת הכרפס**..... א'שיא
- על מי חל החיוב לאכול כרפס (א'שיא) ◊ אם מותר לטבל בחרוסת (א'שיב) ◊ מי שאין לו אלא
חרוסת (א'שיג) ◊ סיום דברי רבינו בסעיף יד (א'שיג) ◊ כמות האכילה (א'שיד) ◊ דעת הרשב"א
ואדה"ז (א'שטר) ◊ מי שיושב יחידי (א'שטר)
- ג - שתיית יין אדום לד' נוסות**..... א'שמו
- הטעם לחזר אחר יין אדום דווקא (א'שטז) ◊ יין אדום מבטא את החירות והגאולה (א'שזו) ◊
זכר השעבוד אינו סותר לזכר הגאולה (א'שזו)
- ד - ביאור דעת הרמב"ם ואדה"ז בסוגיית מצוות צריכות כוונה**..... א'שיח
- סתירה בדברי הרמב"ם אי מצוות צריכות כוונה (א'שיח) ◊ תיווך ביאורו של הר"ן עם הגמ'
בפסחים (א'שיט) ◊ דעתו של אדה"ז בדין מצוות צריכות כוונה לגבי אכילת מרור (א'שכא) ◊
ביסוס הדברים ע"פ הוכחה מהשקו"ט בגמ' (א'שכב)
- ה - מצוות מרור במי שלא הביא קרבן פסח**..... א'שכג
- שיטת אדה"ז בדין האוכל מרור ללא ק"פ (א'שכג) ◊ דעת הרמב"ם (א'שכד) ◊ הראשונים נחלקו
בדין הנ"ל (א'שכד) ◊ דברי הגרי"ז (א'שכה) ◊ צ"ע היכא שלא הקריבו את הפסח כלל בזמן
הבית (א'שכה) ◊ שיטת הצפע"נ שגם לדעת הרמב"ם אין חיוב המרור תלוי באכילת הפסח (א'שכז)
◊ דברי כ"ק אדמו"ר כהצפע"נ (א'שכח)
- ו - מחלוקת הלל וחכמים בדין כורך**..... א'שכט
- טעם המרור מבטל את טעם המצה (א'שכט) ◊ להלכה מצוות אין מבטלות זא"ז (א'שז) ◊ הדגשת
רבינו שהוא יוצא י"ח מרור (א'שז) ◊ המשך דברי אדה"ז (א'שלא) ◊ מדוע צריך לאכול כזית
שלם מכל מין שבכריכה (א'שלא) ◊ גם בזמן הזה אכילת מרור היא חובה (א'שלב) ◊ תקנת
הכריכה היא רק בשביל המרור ולא בשביל המצה (א'שלג) ◊ אכילת כורך לפי חכמים (א'שלד)
◊ לדעת הלל גם המצה שבכורך היא חובה (א'שלד)
- ז - הכרעה להלכה בדין כורך**..... א'שלה
- כיצד יש לצאת ידי חובת מרור בזה"ז (א'שלה) ◊ גם לדעת הלל אכילת מרור הוי התחלת המצה
(א'שלז) ◊ לדעת חכמים אין בכריכה מצוה כלל (א'שלז) ◊ לדעת רבינו חובה לחוש לדעת הלל
(א'שלז) ◊ הפסק גורע גם לגבי המצה (א'שלח) ◊ מדוע אין אכילת המרור נחשבת הפסק לדעת
הלל (א'שלט) ◊ המרור נחשב מצרכי הסעודה (א'שלט) ◊ דינים נוספים בדין הפסק בדיבור (א'שמ)
- ח - דינים נוספים באכילת הכורך**..... א'שמא
- גם לדעת הלל הטיבול של המרור בחרוסת מועיל (א'שמא) ◊ דעות החולקים (א'שמא) ◊ דעת
הסוברים שהכורך א"צ הסיבה (א'שמב) ◊ יש לנהוג באכילת הכורך כהלל בכל הפרטים (א'שמג)
- ט - בדין אכילת הכזית מצה**..... א'שמד
- דברי המג"א בדין בליעת שיעור כזית מצה (א'שמד) ◊ ביאור המחצה"ש בדברי המג"א (א'שמד)
◊ הקושי שבביאורו של המחצה"ש (א'שמה) ◊ התרומת הדשן איירי רק לענין מצוה מן המוכרח
(א'שמז) ◊ גם הלעיסה היא חלק מהאכילה (א'שמז) ◊ דברי האמרי בינה בנידון הנ"ל (א'שמז)
◊ לדעת אדה"ז גם במצה בעינין הנאת גרונו (א'שמט)

סימן תפ"ט

- א - גדר מצות הספירה מן התורה** א'שנ
- דברי רבינו (א'שנ) ◊ דחיית ביאור הנ"ל (א'שנא) ◊ לשונות הרמב"ם והרי"ף (א'שנא) ◊ בדברי רבינו מתבאר גדר חדש במצות הספירה (א'שנב) ◊ תוספת דברים (א'שנב)
- ב - בדין ספירה ע"י שליח** א'שנג
- מצות הספירה על כל אחד (א'שנג) ◊ אי יוצא י"ח ספירה ע"י שליח (א'שנג) ◊ אם יש לדין זה מקור בש"ס (א'שנד)
- ג - דעות הפוסקים אי יוצא י"ח ספירה ע"י שמיעה מאחר** א'שנה
- דברי הרשב"א וביאור כוונתו (א'שנה) ◊ סתירה בדברי הרשב"א (א'שנה) ◊ דברי המגן אברהם (א'שנה) ◊ דברי הפר"ח (א'שנה) ◊ דברי הלבוש והא"ז (א'שנה)
- ד - דברי רבינו** א'שנט
- דברי רבינו (א'שנט) ◊ דיוק הלשון "שומע כאומר" (א'שנט) ◊ חקירה בגדר דשומע כעונה (א'שנט) ◊ הסברת כ"ק אדמו"ר בדעת היש חולקים (א'שנט) ◊ תוספת הסברה בביאור המחלוקת (א'שנטא) ◊ ההכרעה להלכה (א'שנטב) ◊ דברי רבינו בסי' ריג (א'שנטב)
- ה - חיובי המצוה** א'שסג
- חיוב הנשים (א'שסג) ◊ מדוע יכולות הנשים לברך על ספירתן (א'שסג) ◊ מקום זמן חיובה (א'שסג) ◊ דברי הראשונים המצויינים בשוה"ג (א'שסג) ◊ פסק ההלכה (א'שסג) ◊ הלשון "תיקנו זכר למקדש" (א'שסג) ◊ השוואת הסדר בדברי רבינו לדברי הרמב"ם (א'שסג)
- ו - זמן הספירה** א'שסז
- זמן הקרבת העומר (א'שסז) ◊ "תמימות תהייתה" (א'שסז) ◊ זמן הספירה בשאר הימים (א'שסז) ◊ ברכה על מצות הספירה (א'שסז) ◊ נזכר ביום שלא ספר בלילה (א'שסז) ◊ צ"ע בדעת רבינו (א'שסזא) ◊ ביאור בדרך אפשר (א'שסזא) ◊ הערה בדעת הבה"ג (א'שסזב)
- ז - טעם הקדמת תפילת ערבית לספה"ע** א'שעג
- ביאורו של המור וקציעה בדעת הטור (א'שעג) ◊ כמה הערות בדברי המור וקציעה (א'שעג) ◊ דברי החק יעקב ושקו"ט בדבריו (א'שעג)
- ח - דעת רבינו בהנ"ל** א'שעז
- דברי רבינו (א'שעז) ◊ חקירה בטעם הקדמת הספירה (א'שעז) ◊ רבינו חולק על הלבוש (א'שעז) ◊ הקדמת הספירה היא בגלל מעלה צדדית (א'שעז) ◊ ביסוס הנ"ל (א'שעז)
- ט - המשך מהנ"ל** א'שפ
- הוכחה מדברי רבינו בסי' תלא (א'שפ) ◊ הקדמת התפילה כדי שלא ישכח לספור (א'שפא) ◊ שקו"ט בדעת רבינו (א'שפב) ◊ ביאור חדש בטעם הקדמת הספירה (א'שפג) ◊ בהמשך להנ"ל מהו הטעם שערבית קודמת לספירה (א'שפג) ◊ קיום מצוה תדירה קודמת (א'שפד) ◊ רמז לסברא זו בדברי רבינו (א'שפע)
- י - ספירה בבין השמשות** א'שפח
- שיטות הראשונים (א'שפח) ◊ פסק המחבר ונו"כ (א'שפח) ◊ דברי רבינו (א'שפח) ◊ דעת החולקים (א'שפח) ◊ הערה בדברי הרשב"א ורבינו (א'שפח) ◊ הפי' בספק ד"ס להקל (א'שפח) ◊ דברי הקובץ שיעורים (א'שפח)

- יא - המתפלל עם הציבור מבעוד יום**..... א'שצ
- המתפלל עם הציבור בבין השמשות (א'שצ) ◊ דברי הט"ז (א'שצא) ◊ שיטת הרשב"א (א'שצא) ◊ ביאור המג"א בדברי המחבר (א'שצב) ◊ דעת רבינו כדברי המג"א (א'שצג) ◊ כמה שינויים בין רבינו למג"א (א'שצד) ◊ האם תנאי זה הוא ככל משפטי התנאים (א'שצה) ◊ שני סוגי תנאים (א'שצה)
- יב - יצא י"ח בספירה הראשונה**..... א'שצו
- ספר סתם ללא תנאי (א'שצו) ◊ שמע את הספירה מאחר לפי תומו (א'שצז) ◊ חשב בפירוש שאינו רוצה לצאת י"ח (א'שצח) ◊ ספירה קודם בין השמשות (א'שצט) ◊ טעו ביום המעונן (א'שצט) ◊ מחלוקת הראשונים בריש ברכות (א'ת) ◊ הערה בדברי הב"ח (א'ת) ◊ ביאור דיוק לשון רבינו ע"פ הנ"ל (א'תא) ◊ צריך לחזור ולספור בלילה (א'תא)
- יג - טעה וספר בבין השמשות**..... א'תב
- טעה וספר בבה"ש (א'תב) ◊ הערה בדברי רבינו (א'תב)
- יד - שאלהו חבירו איזה ספירה היום**..... א'תג
- שיטת הט"ז (א'תג) ◊ דברי רבינו (א'תד) ◊ השואל שאני (א'תה) ◊ יישוב הוכחות הט"ז (א'תה) ◊ לא אמר לו "לעומר" (א'תו)
- טו - שאלהו קודם בין השמשות**..... א'תו
- קודם בין השמשות (א'תו) ◊ בירור כוונת רבינו (א'תו) ◊ לכתחילה יזהר שלא לעשות כן (א'תח)
- טז - ספה"ע ותפילת ערבית**..... א'תח
- הקדמת הספירה לתפילת ערבית (א'תח) ◊ אין בהקדמת הספירה משום זילותא דשבתא (א'תח) ◊ גדר החיוב בהקדמת התדיר (א'תט) ◊ דברי שו"ת יביע אומר (א'תט) ◊ דברי הנמו"י ורבינו לגבי ציצית ותפילין (א'תי) ◊ דברי הב"י ושקו"ט בדבריו (א'תיא)
- יז - שוע"ר סעי' כג**..... א'תיב
- שיטת הבה"ג (א'תיב) ◊ שיטת החולקים עליו (א'תיג) ◊ ביאור כ"ק אדמו"ר בלקו"ש (א'תיג) ◊ ביאור מחלוקת הפוסקים עפ"י הנ"ל (א'תיד) ◊ ביאור סברת הבה"ג (א'תטו)
- יח - הכרעת ההלכה בעניין הנ"ל**..... א'תטז
- פסק ההלכה (א'תטז) ◊ נזכר ביום שלא ספר בלילה (א'תיז) ◊ סברת הדין הנ"ל (א'תיז) ◊ דברי התרוה"ד (א'תיח) ◊ קושיות הפר"ח על דעת התרוה"ד (א'תיח) ◊ ביאורו של הנהר שלום בדעת התרוה"ד (א'תיט) ◊ שקו"ט בדעת רבינו (א'תכ)
- יט - דין המסופק אם הוא חייב בספירה**..... א'תכא
- מסופק אם ספר בלילה (א'תכא) ◊ דברי התרומת הדשן (א'תכב) ◊ ביאור דעת התרוה"ד (א'תכג) ◊ שיטת הפר"ח (א'תכד) ◊ דעת רבינו בעניין הנ"ל (א'תכד)
- כ - דעת רבינו בס"ס בברכות**..... א'תכז
- דברי כ"ק אדמו"ר בלקו"ש (א'תכז) ◊ ב' אופנים בהסברת דעת רבינו (א'תכה) ◊ דיוק בדברי כ"ק אדמו"ר (א'תכה) ◊ הביאור הנכון לענ"ד בדעת רבינו (א'תכו)
- כא - דיני קדימה בספירה, קידוש והבדלה**..... א'תכו
- דברי התרוה"ד (א'תכו) ◊ דין אחש"פ שחל בחול (א'תכז) ◊ מח' הט"ז והפרמ"ג (א'תכט) ◊ דברי רבינו (א'תכט) ◊ כמה סברות בגדרי תדיר (א'תכט) ◊ מדוע הקדמת הקידוש גוברת על הקדמת הספירה (א'תל) ◊ דין הספירה במוצאי שבת (א'תלא) ◊ דיוק בדברי רבינו (א'תלב) ◊ אחש"פ שחל במוצאי שבת (א'תלב)

במשנת אדמה"ז בהל' בדיקת חמץ

סימן תלא

- א -

זמן ומקור איסור השבתת חמץ

ביאור סעיף א בדברי רבינו

שהכתוב מקיש השבתת שאור לאכילת חמץ, ואכילת חמץ לאכילת מצה, שאיסור הלאו "לא ימצא" הוא מליל ט"ו, כשעת מצוות אכילת מצה.

פסק רבינו שלא כשיטות הראשונים שעוברים משש שעות

החידוש בדברי רבינו הוא, שדבריו באים לאפוקי מכמה שיטות שלא דבלי יראה מתחיל כבר מחצות י"ד ואילך. והם: רש"י בדף ד ע"א ד"ה - בין לר"מ ובין לר"י, שכתב וז"ל: "חמץ אינו אסור מה"ת בב"י ואכילה אלא משש שעות...". וכ"כ רש"י בב"ק דף כ"ט ע"א ד"ה משש, וז"ל: "דמשש עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בב"י". אכן יש לציין לדברי המהרש"א בדף י. שכותב בדעת רש"י שאינו עובר בב"י עד הלילה.

ובדעת הרמב"ם רבתה השקו"ט: מחד, במנין המצות בריש הל' חמו"צ כותב שבל יראה הוא כל שבעה, ומשמע שרק מליל ט"ו עובר על כל יראה, אולם מאידך

סעיף א': "אף על פי שאין אדם עובר על חמצו בכל יראה ובל ימצא אלא מליל ט"ו בניסן ואילך כמ"ש שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וגו' ולא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים וגו' אבל קודם שבעת ימים אינו עובר בלא תעשה כששהה החמץ".

רבינו פוסק שאין אדם עובר בב"י וב"י אלא מליל ט"ו בניסן, וכפשטות הכתובים בעניין איסור בל יראה ובל ימצא שנאמר בהם (יב, יט; יג, ז) "שבעת ימים".

רבינו מוסיף בכת"י מקור מהגמ' בפסחים דף ה ע"א - "דהא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ, ואכילת חמץ לאכילת מצה. השבתת שאור לאכילת חמץ - דכתיב שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה. ואכילת חמץ לאכילת מצה - דכתיב כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות (וגו') וכתוב ביה במצה בערב תאכלו מצת" ומבואר, שהגמ' לומדת מכך

שעות אי"ז מספיק כדי למנותו במנין המצות. את דבריו הוא תולה בשיטת ר"י הסובר שגם באכילה עובר עליו בלאו מחצות אילך, משא"כ לר"ש. עיי"ש.

ע"א אף השיטות המבוארות שעובר משש שעות, פוסק רבינו כפשטות הכתובים שאינו עובר בכ"י עד הלילה, וכדעת כמה ראשונים ואחרונים הסוברים כן: ראב"ד בהשגות שם; מ"מ שם ה"ז, מאירי דף ו ע"ב בד' הרמב"ם; שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד' פראג סי' קסב; מג"א סי' תמג ס"ק א.

מצוות תשבתו משש שעות

כמבואר בתחילת דברי רבינו, איסורו בל יראה אינו אלא מליל ט"ו, אבל רבינו ממשיך שמצוות תשבתו היא משש שעות: "...מכל מקום עובר על מצות עשה מחצות יום י"ד ואילך בכל רגע ורגע שאינו מבער החמץ מן העולם":

רבינו מוסיף, שאם אינו מבער את החמץ משש שעות, הרי ש"בכל רגע ורגע" שאינו מבער ומשבית מהעולם, עובר על מ"ע זו.

מקור דברי רבינו שעובר בכל רגע ורגע, הוא מדברי המג"א סי' תמ"ד סקי"א: "ועשה דתשבתו חמיר טפי שכל שעתא עובר עליו". ולכאורה הביאור בזה, שגדר העבירה היא עצם השהייה, ולכן בכל רגע שאינו מבער הוא שהייה חדשה, ולכן עובר בכל רגע ורגע.

המקורות לדברי רבינו

ממשיך רבינו: "שנאמר שבעת ימים מצות תאכלו, אך ביום הראשון תשבתו

בפ"ג ה"ח כותב: "...לפיכך אם לא ביטל קודם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבו ושכחו בשעת הביעור ולא ביערו הרי זה עבר על לא יראה ולא ימצא...". ומבואר שעובר כבר משש שעות ואילך, וכן לומד בדבריו הראב"ד שם ומשום כך משיג על דבריו, וז"ל: "א"א, אולי סובר זה המחבר שהוא עובר משש שעות ולמעלה בלא יראה ולא ימצא ואינו כן דשבעת ימים כתיב".

אמנם המ"מ שם תופס לעיקר את מה שכותב הרמב"ם במנין המצות שבריש ההלכה, ומטעם זה דוחה את השגת הראב"ד. ומפרש שאין כוונת הרמב"ם לומר שעובר משש שעות אלא שלאחר שש שעות לא מועיל ביטול אלא ביעור בלבד. וז"ל: "...ואינו כן שאם עיין הר"א ז"ל בדברי רבינו העיין אשר ראוי לכל משיג על ספר אחר לעיין לא נסתפק לו דעת רבינו בזה שהרי בבאור כתב בפתחת הלכות אלו מצוה להשבית שאור בי"ד שלא יראה חמץ כל שבעה ולא ימצא חמץ כל שבעה, הרי שבאר רבינו שבי"ד אין בו אלא מצות עשה של השבתה וכל שבעה עובר בכל יראה ובל ימצא וכן כתב ראש פ"ב מצות עשה וכו'. ומה שכתב כאן כונתו לומר שאחר שש אין בטול מועיל אלא ביעור ואם לא ביערו אף על פי שבטלו משש שעות ולמעלה ה"ז עובר עליו לכשיגיע הפסח בכל יראה ובל ימצא וזה מוכרח בדברי רבינו".

ובנוב"י מהדו"ק סי' כ' מפרש הרמב"ם כפשטות לשון ההלכה, שעובר בכ"י משש שעות, וכפי שלמדים מגז"ש שאור משאור דמתשבתו, אלא שאף שעובר משש

הראשון לא אשמועין אלא דהשבתת חמץ היא בי"ד אבל לא שמעינן באי זו שעה ביום. וא"ת ביום הראשון שלמדנו מפי השמועה שהוא יום י"ד למה לי הא מלא תשחט על חמץ שמעינן דהשבתת חמץ בי"ד מחצות ולמעלה י"ל דאה"נ אלא משום דבעינן דבמקום שצוה על השבתת חמץ גלתה לנו תורה שהשבתתו בי"ד וא"כ פירוש דברי רבינו כך הם. מצות עשה להשבתת חמץ קודם זמן איסור אכילתו שנאמר אך ביום הראשון וכו' כלומר הרי שבמקום שצוה תורה על השבתתו פירשה שצריך שתהיה קודם זמן איסור אכילתו ראה שפי' אך ביום הראשון יום י"ד לא תשחט וכו' וא"כ ע"כ יש לנו לפרש דיום ראשון הוא י"ד כי היכי דלא ליקשו קראי אהדדי ומקרא דלא תשחט שמעינן דמחצות ולמעלה אסור. וא"ת למה לי למידה מפי השמועה לומר דאך ביום הראשון פי' י"ד תיפוק ליה דכי היכי דלא ליקשו קראי אהדדי אית לן למימר הכי כדפרישית י"ל שאילולא שלמדנו מפי השמועה הוה ס"ד למימר דיום הראשון היינו לילי ט"ו כדאמרין בגמרא וקרא דלא תשחט על חמץ וכו' הוה מוקמינן ליה בשאר קרבנות ואתא לאזהורי בכל שאור לא תקטירו אבל השתא שלמדנו דביום הראשון הוא יום י"ד אית לן לאוקומי קרא דלא תשחט על חמץ כפשוטו דהיינו לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים ולמדנו משם דמחצות ולמעלה הוא דאסור ובגמרא (פסחים ה') ברייתא אך ביום הראשון מערב יום טוב או אינו אלא ביום טוב עצמו ת"ל לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים הרי שאילולא קרא דלא תשחט מקרא דאך ביום הראשון לא הוה

שאור מבתיכם וגו', ומפי השמועה למדו שיום ראשון זה הוא י"ד בניסן, ונקרא ראשון לשבעת ימי הפסח כלומר קודם להם, וכוונת הכתוב לומר שבעת ימים מצות תאכלו וביום שקודם שבעת ימים תשביתו שאור וגו'. ראה לדבר זה ממה שאמרה תורה לא תשחט על חמץ דם זבחי, כלומר לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים. וזמן שחיטת הפסח הוא בי"ד מחצות היום ולמעלה, מכאן אתה למד שזמן השבתת החמץ הוא בזמן שחיטת הפסח, דהיינו מחצות יום י"ד ולמעלה".

מקורו מדברי הרמב"ם פ"ב ה"א: "מצות עשה מן התורה להשבתת החמץ קודם זמן איסור אכילתו שנאמר (שמות י"ב) ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, ומפי השמועה למדו שראשון זה הוא יום ארבעה עשר, וראה לדבר זה מה שכתוב בתורה (שמות י"ד) לא תשחט על חמץ דם זבחי כלומר לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים, ושחיטת הפסח הוא יום ארבעה עשר אחר חצות".

ובב"מ שם ציין לדברי הגמ' שם שמביאה לימודים אלו: "דכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ואמרו לרבנות יום י"ד שעד חצות יהיה החמץ מבוער ורבא אמר לא תשחט על חמץ וכו'. כדאיתא לעיל". אך יש להעיר שבגמ' שני הלימודים הם שני מ"ד, אבל הרמב"ם מצרפם יחד.

ובב"מ שם דן בצורך לב' הלימודים: "מצות עשה מן התורה וכו' ראה לדבר מה שכתוב בתורה וכו'. וא"ת מאחר שכתב שמפי השמועה למדו שהראשון זה הוא יום י"ד למה לי קרא דלא תשחט. וי"ל דמיום

ד"תשביתו", וכנ"ל, שמקור רבינו ולשונו הוא כמעט כלשון הרמב"ם, שהלימוד הוא מתשבתו, אלא שיש ראייה מ"לא תשחט" שהאיסור מצד התשבתו הוא ב"ד, אלא שיש קצת שינוי בלשון רבינו מלשון הרמב"ם: שבדברי רבינו ניתוסף, ש"מכאן אתה למד" "שזמן השבתת חמץ" הוא בזמן שחיטת הפסח.

ויש לציין עוד בדברי רבינו, שהאופן שמביא דרשה זו, דלא תשחט הוא גילוי מילתא ל"ביום הראשון תשביתו", הוא באופן שבתוך הדרשה מביא ומפרש ש"נקרא ראשון לז' ימי הפסח, כלומר קודם להם וכוונת הכתוב לומר שבעת ימים מצות תאכלו וכוונת שקודם שבעת ימים תשביתו", והרי זו דומה לאופן שרש"י הביא את הדרשה על הפסוק בפרשת בא פרק יב פסוק טו "אך ביום הראשון תשביתו שאר - מערב יום טוב, וקריו ראשון לפי שהוא לפני

שמעינן מידי דהוה אפשר לאוקומי ביום טוב עצמו וכמ"ש.¹

ויש לציין שרבינו מסיים על הלאו ד"לא תשחט על חמץ", ש"מכאן אתה למד שזמן השבתת החמץ הוא בזמן שחיטת הפסח, דהיינו מחצות יום י"ד ולמעלה".

והנה יש מהאחרונים שפירשו בדעת רש"י פסחים דף ה' ע"א ועוד, שאיסור "לא תשחט" נאמר ביחס לעצם איסור השבתת חמץ,² אולם מדברי רבינו נראה שבאמת איסור זה הוא איסור מיוחד על שחיטת פסח, אלא ש"מכאן" אתה "למד", שהפירוש באיסור "ביום הראשון תשביתו", הוא הזמן של שחיטת הפסח.³ והיינו שיש בפסוק זה ב' עניינים הנלמדים: א - ש"ראשון" הוא י"ד ולא ט"ו. וב' - שהזמן ביום י"ד הוא מחצות היום (וכדברי המ"מ), וזה לא נלמד מהפסוק

1. נעתיק מדברי מעשה רוקח על הרמב"ם: "וגם י"ל דרבינו קשיתיה קושיית התוס' וכו', ותירצו דכיון דאשכחן שהזחיר על ההשבתה והזחיר שלא לשחוט פסח על החמץ סברא הוא, שבזמן שחיטה הזחיר על ההשבתה, ע"כ. ואם כן על כרחך צריכנן לקרא דאך ביום הראשון וגם רבא מודה בו כאמור לכך נקטיה רבינו דו"ק".

2. ראה בראש יוסף, ובשאגת אריה ע"ח, ובצל"ח ה' ע"א. ויש להעיר על דבריהם, שמפשטות דברי רש"י בחומש בא יב טו נראה שעיקר הלימוד הוא מתשבתו ו"לא תשחט" הוא רק ראייה על פירוש תשביתו.

אלא שאפשר להתעקש שגם רש"י בחומש מתאים עם פי' הגמ', שהלימוד הוא מ"לא תשחט", וכוונת רש"י, שמלבד ש"לא תשחט" הוא איסור בפ"ע, הרי זה גילוי על "ביום הראשון תשביתו", כפי שבהכרח עולה גם לפירש"י בגמ', שהרי לאחר דברי רבא, מובא שם בגמ' "תניא נמי הכי", שהוא מעין דברי רש"י בחומש. אבל אף שאפשר לדחוק כן, יותר נראה שכוונת רש"י בחומש שלא תשחט הוא פירוש על תשביתו, כיון שמוסיף גם פירוש "ביום הראשון" קדם לשבעת ימים, (מעין דברי ר"י לפנ"ז), ונראה יותר ש"לא תשחט" הוא רק ראייה לפירוש "ביום הראשון תשביתו" אבל אין זה מקור בפ"ע. וצ"ע.

3. בתוס' פסחים ה. הלשון: "...סברא הוא שבזמן השחיטה הזחיר על החמץ".

והיינו שתחילה מפרש שכוונת הכתוב "ביום הראשון" הוא על ערב יו"ט, ומפרש ראשון מלשון "קודם", דהיינו, "שהוא בא לפני השבעה", ואח"כ מביא ראיה לפירוש זה מהפסוק "לא תשחט על חמץ".

השבעה, ומצינו מוקדם קרוי ראשון, כמו (איוב טו ז) הראשון אדם תולד, הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר (שמות לד כה) לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים":

- ב -

מצוות תשבתו כשהגיע זמן איסורו

סעיף ב בדברי רבינו

דברי רבינו הם בניגוד לדעת הרמב"ם הסובר שמצוות "תשבתו" מתקיימת בהשבתה בלב, וכמבואר בפ"ב ה"א מהלכות חומ"צ: "ומה היא השבתה זו האמורה בתורה, היא שיבטל החמץ בלבו ויחשוב אותו כעפר וישם בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל", ולכן כתב שם בה"א: "מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסורו אכילתו שנאמר (שמות י"ב) "ביום הראשון תשבתו שאור מבתיכם".

רבינו ממשיך: "דהיינו מחצות היום י"ד ולמעלה, שהאוכל או הנהנה אז מן החמץ עובר בלא תעשה, שנאמר לא תאכל עליו חמץ כלומר על קרבן הפסח":

והיינו כדעת ר"י לקמן כח. וכדברי הרמב"ם פ"א ה"ח: "...לא תאכל עליו חמץ, כלומר, על קרבן הפסח. כך למדו מפי השמועה בפירוש דבר זה, לא תאכל חמץ משעה שראויה לשחיטת הפסח". וממשיך: "ולא בא הכתוב להזהיר שלא לאכול חמץ בשעת אכילת הפסח, דהיינו כליל ט"ו, שהרי כבר נאמר ולא יאכל חמץ, אלא בא להזהיר שלא לאכול חמץ

כתב רבינו: "ומה היא השבתה זו שאמרה תורה, הוא שישבית ויבער החמץ מן העולם לגמרי, עד ששום אדם לא יוכל עוד להנות ממנו, ועל דרך שיתבאר בסי' תמ"ה. אבל אם רוצה לבטלו ולהפקירו אין זה מועיל כלום".

רבינו פוסק ומפרש שחיוב "השבתה" אינו מתקיים בכיטול ובהפקרת החמץ, אלא צריך דווקא ביעור החמץ מן העולם "לגמרי", באופנים המבוארים בסי' תמ"ה ס"ד - ע"י ששורפו או מפררו לפירושים דקים, וזורה לרוח או זורקו לים, בענין ש"לא יהנה מהן שום אדם".

ומציין לדברי התוס', הרא"ש, והסמ"ג, שהם סוברים שפירוש "תשבתו" הוא הבערה ושריפה.

רבינו ממשיך: "במה דברים אמורים": שחייב "לבערו מהעולם לגמרי", כנ"ל, "לאחר שהגיע זמן איסורו אכילתו והנאתו מן התורה": כלומר, כיון שחיוב מצות השבתה עניינו "לבער מהעולם", אין מחויב בזה אלא דווקא לאחר זמן איסורו אכילתו והנאתו.

חד לפני זמנו, וחד לאחר זמנו, וחד לתוך זמנו". והיינו, שהפסוק "לא יאכל חמץ" מתפרש על תוך הפסח, שעת אכילת הפסח, והפסוק "לא תאכל עליו חמץ" מוסב על תוך זמנו, דהיינו, זמן הראוי לשחיטת הפסח, מחצות היום ואילך. ואכן לדעת ר"ש צריך ליישב מדוע נכפל האיסור בפסוק "ולא תאכל עליו חמץ", וכמובא בגמ' כ"ח: "אם כן מה תלמוד לומר לא תאכל עליו חמץ" וכו'.

רבינו ממשיך: ".... וקבלו חכמים שאיסור חמץ בי"ד דומה לאיסורו כל ז' ימי הפסח, שכשם שכל ז' ימי הפסח הוא אסור אפילו בהנאה מן התורה שנאמר ולא יאכל, כלומר לא יהא בו היתר המביא לידי שום אכילה - אפילו של היתר, דהיינו היתר הנאה, שסתם הנאה באה לידי אכילה שלוקח בדמים מאכל, כך מחצות יום י"ד ולמעלה הוא אסור אפילו בהנאה".

רבינו מבאר שיש "קבלת חכמים" שאיסור חמץ בער"פ "דומה" לאיסורו בפסח עצמו, והיינו, שאע"פ שבחומר האיסור אין להשוות האיסור בפסח עצמו שעונשו כרת לאיסור בער"פ שהוא ככל לאו, מ"מ יש השוואה בגדר האיסור.⁴ ולכן כשם שאיסור

בשעת שחיטת הפסח, דהיינו מחצות יום י"ד ולמעלה":

רבינו מעיר על פי' ר"י בפסוק, שדורש שהפסוק מוסב על אכילת חמץ משעת הקרבת קרבן פסח, שבפשטות הפסוק מדבר על שעת אכילת פסח. הערה זו מעיר הסמ"ג, לאויין סימן עו, וז"ל: ודרשינן בפרק כל שעה (פסחים כח, ב) לרבי יהודה, שהלכה כמותו לגבי רבי שמעון, דעליו [דלאו] דחמץ קאי אשעת זביחת הפסח, כלומר לא תאכל חמץ משעה שראויה לשחיטת הפסח שהוא בין הערבים והוא חצי היום, אף על פי שעליו דמצות, אשעת אכילת הפסח קאי, בשיטה זו כתב רבינו משה (רמב"ם חו"מ פ"א ה"ח) הלאו". ואולי אפשר לומר, שזו היא כוונת הרמב"ם: "מפי השמועה למדו" שפסוק זה מוסב על השעה "שראויה לשחיטת הפסח".

אב"ר רבינו מפרש ההכרח לזה ע"ד הפשט: שא"א לפרש את משמעות הפסוק על זמן אכילת הפסח, שכן על שעת אכילה נאמר כבר "ולא יאכל חמץ". וכן מפורש בגמ' פסחים שם לביאור שיטת ר"י: "מאי טעמא דרבי יהודה תלתא קראי כתיבי: לא יאכל חמץ וכל מחמצת לא תאכלו לא תאכל עליו חמץ".

4. ראה בדברי המהרש"א בדברי התוס' פסחים כ"ח: דלהלן "יש לדקדק מדבריהם דהכא אדבריהם דלעיל שכתבו תימה לרשב"א לימא דא"ב חמץ נוקשה כו' דמרבין ליה מכל מחמצת לא תאכלו דלחוקיה שרי בהנאה כיון דלא כתיב לא יאכל ולר' אבהו כו' ע"ש הא איכא לתרוצי כי הכא כיון דחד מהנהו קראי איסור הנאה משמע לא נחלק ביניהם דליכא למימר דא"ב להוי נמי חמץ נוקשה בכרת משום דלא נחלק ביניהם דא"ב ה"ג מהאי טעמא הכא בלפני זמנו ולאחר זמנו ליהוי בכרת ו"ל דאיכא הכא שום מיעוטא לר"י דתוך זמנו בכרת ואין לפני זמנו ולאחר זמנו בכרת וק"לפ.

וראה בפנ"י על דברי המהרש"א: "...ויש לתמוה עליו דאישתמיטתיה קרא דכתיב להדיא [שמות י"ב ט"ז] ונכרתה הנפש ההיא מיום הראשון עד יום השביעי משמע דליכא כרת אלא באותו זמן בלבד".

חמץ שבפסח עצמו כולל בתוכו איסור הנאה, כך איסורו בער"פ כולל גם איסור הנאה.

רבינו מביא מקור לכך מדרשת חזקיה⁵ (וכמצוין בשו"ע) שלמדים מ"לא יאכל" (בצירי) דלא יהא בו היתר המביא לידי אכילה,⁶ ורבינו מפרש כלשון רש"י (פסחים כ"א: ד"ה לא יאכל) "לידי שום אכילה", אלא שרבינו מוסיף ומפרש: "אפי' של היתר", כלומר, רבינו מדגיש שאין הכוונה לאכילת חמץ בכל דרך שהיא, אלא מדובר באכילת היתר, ואעפ"כ הדבר אסור משום שאכילה זו נגרמה על ידי מכירת החמץ וקבלת הדמים, וממילא החמץ הביא להנאת אכילת ההיתר.

ונראה שיש להמתיק את הגדרת רבינו שאיסור החמץ בער"פ "דומה" לאיסורו בתוך הפסח, שכן בכך שאיסור הנאה נלמד מהלשון "ולא יאכל" (בצירי), מבואר שאין זה שני איסורים שונים – איסור אכילה ואיסור הנאה, אלא זה הרחבה של איסור האכילה גופא. והיינו, שאיסור אכילת חמץ כולל מלבד עצם אכילת החמץ עצמו, גם את האכילה שבאה מחמתו. לאור זה, הדמיון באיסור האכילה בער"פ שממנו נלמד איסור

הנאה, מומתק, שכן דרשה זו מרחיבה את איסור אכילת החמץ עצמו.

"קבלו חכמים" במשנת רבינו

וייש לשים לב ללשון רבינו ש"קבלו חכמים" שאיסור חמץ בער"פ דומה לשל פסח, לאסור גם בהנאה, דהנה בתוס' בפסחים שם מבואר שמשמעות האיסור הנאה היא משום שלא חילקו ביניהם, וז"ל: "וחד לפני זמנו – וא"ת ולחזקיה מנלן איסור הנאה לפני זמנו, דליכא אלא חד לא יאכל, וההוא מסברא מוקמינן לתוך זמנו, ואור"י כיון דחד מהנהו קראי משמע איסור הנאה לא נחלק ביניהם".

אמנם לכאור' מלשון רבינו נראה שאין זה רק משום שלא מחלקים ביניהם, אלא יש על כך "קבלת חכמים" מיוחדת שאיסורם "דומה" ולכן נכלל בו איסור הנאה, ו"קבלה" זו נכלל בדברי הגמ' ש"משעה שאסור באכילה אסור בהנאה".

וייש לציין שרבינו נוקט לשון זו בעוד מקומות; בסי' תפט ס"ג: "זמן הקרבת העומר הוא בט"ז בניסן שנאמר ממחרת השבת יניפנו וגו', וקבלו חכמים שזה הוא ממחרת יום טוב הראשון של פסח.

5. ובכס"מ פ"א ה"ב כותב בדעת הרמב"ם: "אף על פי שהתוס' כתבו בדף כ"ח דלחזקיה נמי לפני זמנו אסור בהנאה משום דכיון דחד מהני קראי משמע איסור הנאה לא נחלק ביניהם אפ"ה ממ"ש בפ"ח מהל' מאכלות אסורות ופ"ב מהל' שחיטה משמע בהדיא דסבר כר' אבהו עכ"ז לענין איסור הנאה בפסח כיון דאיכא קרא מפורש ביותר דכ"ע מודו ביה נקטיה ובעין זה כתב הר"ן להר"ף, אבל בדברי רבינו שכותב להדיא "קבלו חכמים" איסור חמץ בער"פ דומה לאיסור בפסח לענין איסור הנאה, נראה שאינו סובר כביאור הכס"מ ברמב"ם, שלר"א אין צורך לקבלת חכמים מיוחדת לאסור בהנאה ער"פ, אלא הוא נכלל ב"לא תאכל", אבל לחזקיה צריך "קבלת חכמים" מיוחדת כיון שלא נאמר "ולא יאכל" בצירי ביחס לער"פ. וכ"כ בסגולת אברהם.

6. ואינו מפרש כפירוש ודרשת ר' אבהו: שכל מקום לא תאכל "אחד איסור הנאה במשמע".

שנאמר ושננתם לבניך וגו', וקבלו חכמים בניך, אלו תלמידיך, שהתלמידים קרויים בנים, שנאמר ויצאו בני הנביאים, אלא שמצוה להקדים בניו וכל יוצאי יריכו לתלמידים אחרים".

ושם בפ"ב ה"ד כתב רבינו: "וכל השוכח דבר אחד ממשנתו מחמת שלא חזר על לימודו כראוי, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, וגם עובר בלאו של תורה, שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך וגו', וכל מקום שנאמר השמר פן הוא לא תעשה. וקבלו חכמים שאין הכתוב מדבר בעשרת הדברות לבדן אלא הוא הדין לכל התורה כולה".

הצד השווה שבכל אלו: ש"קבלו חכמים" הוא קבלה מיוחדת לפרש פירוש הכתובים. וכאן באה קבלת החכמים שאיסור אכילת חמץ בער"פ דומה לאכילת חמץ בפסח, שכמו שהאיסור בפסח כולל איסור הנאה, כמו"כ האיסור בער"פ.

ויש להוסיף: דהנה התוס' הקשו בדף כ"א ד"ה "כל מקום שנאמר לא יאכל" - וא"ת יהא נהנה מחמץ בפסח בכרת, דהא כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה, וכי תימא אין הכי נמי, א"כ לקמן (דף כג:) דבעי מאי איכא בין חזקיה לר' אבהו, לימא דאיכא בינייהו הא. ואור"י דלא יאכל ולא תאכל ילפינן מלא תאכלו, אבל כי כל אוכל לא ילפינן מלא תאכלו".

ובשעה"מ פ"א ה"ב כתב ע"ז: איברא שבדברי התוס' הללו יש לתמוה,

בפי' תצ"ה ס"ג בעניין ההיתר ש"מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך" כתב רבינו: "וקבלו חכמים, שכל מלאכות אוכל נפש, מתוך שהתירה התורה לעשותן לצורך אכילת יום טוב, הותרו לגמרי, אפילו שלא לצורך אכילת יום טוב, ובלבד שיהא בהן קצת צורך יום טוב, אף על פי שאינו צורך אכילה...".

בפי' תרי"א ס"ב כתב רבינו: "אבל רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, אף על פי שגם הם נקראים עינוי לפעמים, כמו שלמדו חכמים ממדרש הפסוקים, מכל מקום סתם עינוי לא נאמר ברוב הפעמים אלא על מניעת אכילה ושתיה בלבד. ומכל מקום כיון שגם הם נקראים עינוי לפעמים לפיכך גם הם אסורים ביום הכיפורים מן התורה, שנאמר שבת שבתון, וקבלו חכמים בפירוש הפסוק שבות מכל דבר שנקרא עינוי לפעמים".

ובפי' תרי"ב ס"א כתב רבינו: "אכילה כיצד, האוכל ביום הכיפורים שיעור שכשהוא רעב תתיישוב עליו דעתו באכילה זו, חייב כרת, שנאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו', וכשאוכל כשיעור הזה הרי אינו מעונה, וקבלו חכמים הלכה למשה מסיני, ששיעור זה הוא ככותבת הגסה, והוא פחות מעט מכביצה...".

אכן נראה לכאור' שיש חילוק בין "קבלו חכמים הלכה למשה מסיני" לקבלו חכמים סתם, ונראה ש"קבלו חכמים" סתם הכוונה לדין דאורייתא ממש.

ובה"ל' ת"ת פרק א ה"ח כתב רבינו: "ולא לאלו בלבד, אלא מצות עשה של תורה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאינן יוצאי יריכו,

על אכילת חמץ בפסח ולא על אכילת חמץ בער"פ.

ובדוחק היה מקום לומר שזו היא כוונת התוס' במה שכתבו שאין לחלק ביניהם, דהיינו שקבלו חכמים לעניין איסור הנאה שאין לחלק ביניהם, אולם משמעות לשון התוס' שיש סברא חיצונית לא לחלק ביניהם, ואין זה מחמת "קבלת חכמים", ואם כן, מניין לחלק בין איסור הנאה לחיוב כרת.

ומדברי רבינו נראה יותר: שפירש ופסק כחזקיה, הן בעצם פירוש מקור האיסור הנאה "מלא יאכל", ואולי גם זה דנלמד מפסוק זה ולא "מכל מחמצת".

מדברי רבינו עולה, שמפרש ופוסק כחזקיה שהמקור לאיסור הנאה בפסח מהפסוק "ולא יאכל" (בצירי). והנה בגמ' כ"ח: איתא: "...תלתא קראי כתיבי: לא יאכל חמץ וכל מחמצת לא תאכלו לא תאכל עליו חמץ. חד לפני זמנו, וחד לאחר זמנו, וחד לתוך זמנו".

ולענין "לפני זמנו" ברור להדיא המקור מהפסוק "לא תאכל עליו חמץ", אבל המקור לאיסור ב"תוך זמנו" הוא בדיון האחרונים, ונצטט מדברי המנ"ח במצוה י"ט שדן בעניין זה. כמבואר בדבריו, לדיון זה יש השלכה מעשית לעניין התראה שצריכה להיות על שם הלאו המיוחד של האיסור: "...הנה בש"ס פסחים כ"ח ע"ב, ר"י סובר דתלתא קראי כתיבי לא יאכל חמץ, דהיינו מקרא זה דאנן קיימין ביה, וכל מחמצת לא תאכלו, והוא בפ' החודש הזה לכם, מוקדם לפסוק זה ולא תאכל עליו חמץ בפ' ראה, חד לפני זמנו, וחד לתוך זמנו, וחד לאח"ז. ובדאי מפסוק ל"ת

דנר' דר"י פליג מדידיה אדידי' - ממ"ש בדכ"א ע"ב ד"ה ב"מ וז"ל: וא"ת יהא נהנה חמץ בפסח בכרת, וכ"ת ה"נ, א"כ נימא דאיכא בינייהו הא דלחזקיה אינו חייב כרת ולרבי אבהו חייב כרת. ואור"י כו', והשתא לפי מ"ש הכא בשם ר"י גופיה, מאי קא ק"ל, לימא דלעולם חייב כרת ואף לחזקיה, משום טעמא דלא נחלק ביניהם, ומשום הכי לא קאמר דא"ב הא. ויש ליישב בדוחק ולו', דע"כ לא קאמר ר"י דלא נחלק ביניהם אלא גבי לאוין, דכיון דחד מהנהו לאוי איירי באיסור ההנאה, ואהנאה נמי קא אזהר רחמנא, לא נחלק ביניהם לומר דבהאי לאו דלא תאכל עליו חמץ לא אזהר רחמנא אהנאה. אבל באיסור כרת דחמיר טפי איכא למימר דליכא כרת אלא באכילה גרידא, ודו"ק".

השערה"ו מקשה סתירה בדברי ר"י בתוס'. מחד, כאן אומר ר"י ש"אין לחלק ביניהם" - כלומר בין פסוקים אלו, לענין איסור הנאה, ומאידך בדף כ"א: מקשה דנימא נפק"מ בין חזקיה לר"א, דלר"א יתחייב כרת בנהנה מחמץ, משא"כ לחזקיה. ולכאורה אם אין מחלקים ביניהם מדוע שלא נאמר שגם לחזקיה נחייב כרת באיסור הנאה, וכשם ש"בכל אוכל מחמצת" מתחייב כרת כמו"כ נחייב כרת על "לא יאכל חמץ".

והנה, לפי הנחת רבינו שמקור איסור הנאה בער"פ הוא מחמת "קבלו חכמים", לא קשה מידי, כיון שלא קבלו חכמים "לדמות" איסור אכילה בער"פ לאיסורו בפסח לכל הדברים, אלא למה שאיסורו כולל איסור הנאה, אבל לענין חיוב כרת שפיר י"ל שהוא רק על אכילת חמץ ולא על הנאת חמץ, וכן רק

הלאו דריש על לאח"ז. וראיתי שם בספ"י שכתב על התוס' דר"י דריש קרא דכל מחמצת על ת"ז דכתיב קודם לזה שבעת ימים גם כי כל אוכל מחמצת ונכרתה דקאי על ת"ז ופסוק לא יאכל קאי על אח"ז ונפקא אה"נ על ת"ז ולפ"ז ולאחר זמנו ע"ש א"כ ת"ז צריך להתרות בו משום לאו דכל מחמצת ואפ"ל לסברת התוס' דלאו החמור קאי על ת"ז וא"כ אפי' לדין דקי"ל כר"א מ"מ לא יאכל מוקמינן על ת"ז לפמ"ש הר"מ פ"א ה"ז דהאוכל מחמץ בפסח כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנאמר לא יאכל וע"ש בכ"מ ומ"ל שכתב דחמץ לא נפקא לן דח"ש אסור כמו כל האיסורין מחמת שהי' לו שעת הכושר ע"כ נפקא לן להר"מ מלא יאכל והד' עתיקים. א"כ כיון דלאו זה חמור מסברא מוקמינן לי' לת"ז אף דאין לוקין על ח"ש הא על הנאה ג"כ אין לוקין עמ"ל פ"ה מה' יסה"ת ומ"מ מוקמינן על ת"ז לסברת התוס' ה"נ. ועמ"ל שכתב לדעת הר"מ אסור ח"ש בער"פ וא"כ מצד הסברא לאו דלא יאכל על ת"ז לר"י וכל מחמצת על לאח"ז היפך מסברת הפ"י הנ"ל וכ"ז לר"י דהלאוים בזמנים מחולקים כ"א בזמנו".

עו"ה מדבריו ב' סברות: א - סברת הפ"י שתוך זמנו נלמד מ"ל מחמצת לא תאכלו", כיון ששם נאמר עונש כרת. ב - שגם לשיטת ר"א, יש ללמוד מהפסוק "לא יאכל", כיון שזה הפסוק החמור שממנו נלמד דאסור אכילה כל שהוא.

והנה פשטות דברי רבינו שמביא את הפסוק ד"לא יאכל" כמקור לאיסור הנאה בתוך הפסח, מורים שסובר כחזקיה, כיון

עליו חמץ דריש על לפ"ז כמבואר שם בש"ס דדריש עליו היינו על הפסח בזמן שחיטתו, וכ"מ כאן בר"מ פ"א מחו"מ ה"ח. א"כ באוכל חמץ בע"פ צריך להתרות משום הלאו דפ' ראה ואם התרו בו משום לאוין דלא יאכל או כל מחמצת אינו התראה כלל, דאינו מוזהר בע"פ מאלו הלאוין, אך אלו הלאוין על תוך זמנו, ועל לאח"ז אינו מפורש בש"ס לר"י איזה לאו קאי על ת"ז ואיזה לאו קאי על אח"ז, ונ"מ גדול' לענין התראה כמש"ל".

ובהמשך שם כתב: "...והתוס' שם ד"ה חד לפ"ז הקשו דלחזקי' מנלן איסור הנאה לפני זמנו, דליכא אלא חד לא יאכל, וההיא מסברא מוקמינן על ת"ז, ע"ש. מבואר מדבריו דמצד הסברא מוקמינן הלאו החמור דלא יאכל על ת"ז, והלאו דכל מחמצת מוקמינן על אח"ז, א"כ בער"פ צריך להתרות בו מהלאו דלא תאכל עליו חמץ, ובפסח מלאו הזה דלא יאכל, ואחרי פסח מהלאו דכל מחמצת, ואם החליפו אין זה התראה לכ"ע כיון דמתרינן ביה מלאו אחר...". פי' - תוס' נוקטים מ"סברא" לשיטת חזקיה, שהמקור לאיסור חמץ בתוך הפסח, הוא מהפסוק "לא יאכל", שהוא לאו חמור שממנו לומדים לחזקיה איסור הנאה. (וכמבואר בדברי רבינו, שהמקור לאיסור הנאה בתוך הפסח הוא מ"לא יאכל חמץ").

אמנם כ"ז לשיטת חזקיה - אבל לשיטת רב אבהו, כותב שם המנ"ח: "...אך גם סברת התוס' אליב' דחזקי' אבל לדין דקי"ל כר"א ער"מ המ"א א"כ אין חומר' בלאו דלא יאכל יותר משני לאוין אלו א"כ אכתי לא ידעינן לר"י איזה הלאו דריש על ת"ז ואיזה

זמנו" אסור בהנאה, כ"ש ש"תוך זמנו" אסור בהנאה, "דלא יפה כח הבן מכח האב".

אמנם כמבואר, רבינו כותב בפשטות שפסוק זה עוסק ב"תוך זמנו", ומזה לומדים שאסור ליהנות בז' ימי הפסח.

ממשיך רבינו: "וכיון שאסור לו להנות ממנו, הרי אין לו שום זכות בו ואינו שלו כלל, ולפיכך אינו יכול לבטלו ולהפקירו":

רבינו מבאר, שמתוך הלכה זו שהתבארה שיש איסור הנאה בחמץ, מתבאר מדוע אדם אינו יכול "לבטל" ו"להפקיר" את החמץ לאחר זמן איסורו; שכן היות ולאחר זמן איסורו אסור החמץ אף בהנאה ואינו יכול להשתמש בחמץ לשום ענין המביא לו תועלת, נמצא ש"אין לו שום זכות בו" "ואינו שלו כלל", ואין אדם יכול לבטל ולהפקיר אלא דבר שהוא שלו וברשותו.

ויש לציין, שמלשון רבינו שכתב - "אינו שלו כלל" ולא כתב "אינו ברשותו", נראה שסובר, שגדר איסור הנאה הוא, שהחפץ נחשב שאינו שלו כלל ולא רק שאינו "ברשותו". וראה הערה.⁷

שלשיטת ר"א יש ללמוד איסור הנאה תוך זמנו מפסוק אחר ד"כל מחמצת", אולם לדברי המחנ"ח יתכן ורבינו סובר כר"א, שכן המנ"ח מעלה סברא שגם לר"א נלמד איסור תוך זמנו מ"לא יאכל".

ויש לציין, שבמהר"ם חלאווה שם כותב: "תלתא קראי כתיבי. כלומר לא תאכל עליו לפני זמנו, וכל מחמצת מסתברא לתוך זמנו, דאית ביה לאו וכרת, ולא יאכל חמץ לאחר זמנו. וא"ת ולחזקי' אליבא דר' יהודה, דלית ליה איסור הנאה אלא בכל מקום שנאמר לא יאכל, מנ"ל דחמץ בזמנו אסור בהנאה, דכי כתיב לא יאכל לאחר זמנו כתיב. וי"ל דכיון דלאחר זמנו אסור, ובודאי משום לתא דזמנו הוא דעבר עליו הפסח, פשיטא ודאי דתוך זמנו אסור, דלא יפה כח הבן מכח האב. וה"ה נמי בלפני זמנו, ולוקין עליו דאין זה מזהירי' מן הדין אלא גלוי מלתא בעלמא הוא".

ומבואר, שלדעתו אכן לחזקיה אליבא דר"י הפסוק "ולא יאכל" אינו עוסק באיסור הנאה ב"תוך זמנו", אלא באיסור הנאה "לאחר זמנו", אלא שמתוך שלמדנו ש"לאחר

7. ולכאור' פשטות דברים אלו, סותרים מה שכתב רבינו באריכות בקו"א ב' בס"י תל"ה והוכיח שבחמץ "יש לו בו צד ממון" ו"עכ"פ אינו הפקר גמור עד שכל הרוצה ליטול בעבירה יבוא ויטול בע"כ של בעלים...". "שאינו הפקר אלא שאין לו זכות בגופו מחמת שאסור לו ליהנות ממנו, ולכך אינו יכול להפקירו...". ונמצא שבאמת הוא "שלו" ולכל הפחות "אינו הפקר גמור", ומה שאינו יכול להפקירו משום שאין לו זכות בגופו.

- ג -

בענין ביטול והפקר

המשך סעיף ב

נמצא עד כה, שאין מקור בראשונים להגדרת רבינו כאן ובסי' תל"ד ס"ז, שמשלב "ביטול" עם "הפקר".

ונראה לכאורה, שהגדרת הביטול לרבינו דומה להגדרת הרמב"ן בתחילת פסחים. רמב"ן מחלק בדבריו בין פעולת הביטול שעניינה - החשבת החמץ כעפר, לבין התוצאה מפעולת הביטול שעניינה - שהחמץ נעשה הפקר.

נצטט תחילת דבריו שם: "...שהביטול מועיל להוציאו מתורת חמץ ולהחשיבו כעפר שאינו ראוי לאכילה, והיתר זה מדברי ר' ישמעאל הוא דאמר (ו' ב') שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו, לומר דכיון שלא הקפידה תורה אלא שלא יהא חמץ שלו ברשותו, ואיסורי הנאה אינן ממון ולא קרינן ביה לך, בדין הוא שלא יעבור עליו בכלום, אלא שהתורה עשאתו כאלו הוא ברשותו לעבור עליו בשני לאוין, מפני שדעתו עליו והוא רוצה בקיומו, לפיכך זה שהסכימה דעתו לדעת תורה ויצא לבטלו [שלא] יהא בו דין ממון אלא שיהא מוצא מרשותו לגמרי שוב אינו עובר עליו, דלא קרינא ביה לך כיון שהוא אסור ואינו רוצה בקיומו, ולא מיבעיא לרבנן, אלא אפילו לדברי ר"י הגלילי, כיון שנתיאש ממנו מפני איסורו יצא מרשותו ואין בו דין גזל, כדאמרי' (ו' ב') בזמן שאין בעל הבית מקפיד

מל'שון רבינו שכתב "ביטול ו"הפקר", נראה שיש בביטול חמץ ב' עניינים: א' - "ביטול": דהיינו, עצם הדבר שמבטלו "כאילו אינו", ומחשיבו כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל (לשונו בסי' תל"ד ס"ז). ב' - "הפקר": דהיינו, מתוך שגומר בלבו לבטל החמץ, הרי "מסיח דעתו" מכל חמץ שברשותו ו"נעשה הפקר גמור" (המשך לשונו שם). ויש לעיין אם יש מקור להגדרה זו בראשונים.

מפשטות דברי רש"י נראה, שענין ההשבתה הוא רק מה שמסיח דעתו ממנו ומחשיבו כעפר, כמ"ש ברף ד, א': "מסיח דעתו מיניה ומשוי ליה כעפרא", ולא מוזכר כלל הפקר. ויש להוסיף מה שכתב הפנ"י בדעתו שנראה שאין הפקר פוטרו מאיסור שהייה.

מאידך, דעת התוס', היא, שכל ענין הביטול הוא רק מה שנעשה הפקר גמור.

בדעת הר"ן, מחד אומר שהביטול הוא "מדין הפקר", אבל מאידך לא מודגש בדבריו שגדר הביטול הוא שמשים את החמץ "כאילו אינו" (למרות שאכן ברור שעצם דברי הביטול הוא שיהא "כעפר"). ומתוך כך נראה, שעצם הביטול עניינו מעשה הפקר, והיינו, שאע"פ שאין מועיל באופן זה להפקיר בשאר מקומות, כאן התחדש שמספיק "גילוי דעתא בעלמא דלא ניחא דתיהווי ליה זכותא בגוויה". עכ"פ, אין בדבריו את ההדגשה שיש בדברי רבינו שמחשיבו כעפר.

לחמץ דין ממון, אמנם בדברי רבינו מבואר שביטול עניינו - ש"מסיח דעתו מכל חמץ שברשותו" וממילא "נעשה הפקר גמור", וזה מועיל בחמץ.

ויש לחדד. לרמב"ן - כל גדר האיסור משום ש"עשאן התורה כאילו הוא ברשותו" הוא משום ש"דעתו עליו ורוצה בקיומו", ולכן כשמסכימה דעתו לדעת התורה - אין זה ברשותו. עניין זה מוכח ממה שבסוף דבריו הוא כותב, ששייך לבטל ביטולו, וז"ל: "...וכל שכן חמץ שאין ביטולו מתחלה אלא בדעתו שלא רצה בקיומו וכל שחזר ונתן דעתו עליו עובר הוא", (ולא כמבאר בהרע"ב במשנה פסחים, ולא היה לחזור אפי' מכאן ולהבא), ומוכח אם כן שאין האדם יוצר חלות הפקר וכדו', שהרי כשם שמי שמפקיר אין יכול לחזור מההפקר על ידי "חזרתו" מההפקר, לפי דעת חכמים, כך גם בחמץ א"א לחזור בו. ברור אם כן, שלרמב"ן אין כאן עשיית חלות הפקר על ידי בעל החמץ, אלא הסכמת לדעת התורה בלבד היא שעושה את ההפקר כמו ב"סופי תאנים" וכיוצא, דאם מחליט לעכב בידו ולהשתמש עמו אין זה נחשב להפקר.

ולרבינו - שאע"פ שבכל מקום אין מועיל נוסח של ביטול (כשיאמר "נכסי כעפר") להחיל תורת הפקר, כאן מועיל ביטול זה; והיינו טעמא, משום שהרי גם בלי הביטול אין החמץ "שלו כלל", ואעפ"כ חייב משום שהכתוב עשאו כשלו "שיהא שמו נקרא עליו" לעבור עליו, ולכן, כאשר מבטל את החמץ ומחשיבו כעפר, חלות הביטול מועיל "כדי להפקיע שמו מעליו שלא יהא נקרא שמו" ושלא יעבור עליו".

עליהם מותרים משום גזל ופטורין מן המעשר, והווי כהפקר, והכא עדיף נמי מהפקר, דלא הדר איהו זכי ביה דהא שוייא כעפר ולא ניחא ליה בגויה".

רמב"ן דן בדבריו שם אם לפי הבבלי ניתן להניח ברשותו חמץ של הפקר, מתוך המיעוט - "שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של הפקר", וזאת משום, שאף שהפקר אינו שלו, מכל מקום יש לבעלים זיקה להפקר, שכן הם יכולים לשוב ולזכות בהם. משא"כ בביטול התחדש שהיותו וביטול אותו מחמת איסורו ואין הוא רוצה לשוב ולזכות, הרי שחל עליו דין איסורי הנאה שאין לבעלים בהם כלל "תורת ממון", וממילא הוא "מוצא מרשותו לגמרי" יותר מהפקר, ולכן אין שייך בזה שום איסור. נמצא אם כן, שרמב"ן משלב כדברי רבינו ביטול והפקר.

והנה אף שבעצם השילוב בין ביטול והפקר דברי רבינו תואמים את דברי רמב"ן, מכל מקום במקצת דבריו הם תואמים לר"ן. נבהיר:

א. לרמב"ן אין צורך לילפותא על עניין הביטול, אלא לומד זאת "מדין" ומסברא, משא"כ רבינו לומד זאת מ"שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה משל הפקר".

ב. גם בעצם גדר העניין שונים דברי רבינו מדברי רמב"ן: לרבינו, הביטול הרי הוא הפקר רגיל, אולם מדברי רמב"ן מתבאר שהביטול עדיף מהפקר.

ג. יש חילוק בהגדרת עצם הביטול בנוסח ובתוכן: לרמב"ן - עצם הדבר "שהסכימה דעתו לדעת התורה" לבטלו, מועיל בכך שאין

(ע"ד דברי הב"י) "שהביטול אין צריך להיות דומה ממש להפקר בדבר זה..."⁸, וחולק על הר"ן הכותב (גב מדפי הרי"ף), שאין מועיל ביטול ע"י שליח כמו שכתב שביטול מדין ומתורת הפקר נגעו בה, ואין הפקר מועיל ע"י שליח, משא"כ רבינו כותב שה"עיקר" כשיטה הביטול מועיל על ידי שליח כנ"ל.⁹ ואכמ"ל עוד בזה.

דברי רבינו והרמב"ם:

כתב הרמב"ם בפ"ב חמו"צ ה"ב: "ומה היא השבחה זו האמורה בתורה, היא שיבטל החמץ בלבו, ויחשוב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל".

והנה במה שכתב הרמב"ם "שכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר" לאחר שכבר בתחילה כתב "ויחשוב אותו כעפר", הרי זה כדברי רבינו שכתב - "כל חמץ שברשותו... והרי הוא כעפר", לאחר שכתב בתחילה "הרי הוא כאילו אינו ואינו חשוב כלום", וכן סיום הרמב"ם - "וכדבר שאין בו צורך כלל" הוא כמו סיום רבינו בעניין מחשבת הביטול.

בקצרה: לדברי רבינו, ביטול - עניינו חלות מחודשת של "הפקעת שם חמץ", ואין זה הפקר רגיל. ומטעם זה רבינו כותב בס"י תל"ד ס"ז, ש"המדקדק במעשיו יפרט בפירושו הביטול... "ליהווי הפקר כעפרא דארעא", והיינו שמחד יש כאן חלות של הפקר, אולם חלות זה נעשה בנוסח - "כעפרא דארעא".⁸

משא"כ לדעת הרמב"ן, אין בביטול חלות מחודשת שעושה המבטל, אלא מספיק שיסכים עם "דעת התורה" וממילא נעשה הפקר.

והנה בשלושת דברים אלו, דברי רבינו הם כדברי הר"ן; שלומדים מילפותא מיוחדת שאינו עובר בשהיית חמץ בהפקר, שיש בביטול הפקר מחמת המבטל והאדם הוא שעושה חלות ההפקר.

אמנם בעיקר הדבר שעל ידי ביטול נעשה כתורת הפקר, דברי רבינו הם כרמב"ן, ומה"ט כשמבאר שיטת הי"א בסעי' ט"ו שמועיל ביטול על ידי שליח, אע"פ שאין הפקר מועיל על ידי שליח, כותב רבינו שם

8. ואולי החסבר שההפקר קשור בזה שנעשה 'כעפר', ע"ד דברי המהר"ם חלאווה פסחים ו: 'ואמאי דמקשו אמאי נסיב ליה בלשון ביטול ולא בלשון הפקר מסתבר' דל"ש הפקר אלא בדב' שיש אחר זוכה ומקבל אבל חמץ אסור הוא לכל אלא שכל אחד מבטלו מרשותו. ומטעם זה גם כן אינו צריך שיבא לרשות זוכה ואפילו לר' יוסי כיון שאין כאן זוכה ואין טעם הזכיה אלא כדי שלא יחזור בו והכא לענין איסורא אנן סהדי דאינו חוזר בו שאם חוזר אין כאן בטול".

9. ויש לציין האופן שרבינו מבאר הלכה זו: "שמגלה דעתו אפי' על ידי שליח שאינו חפץ בו כלל" ואפשר לפרש דבריו שאין זה רק עשיית השליח כאילו המשלח עשה, על ידי "שלוחו כמותו", אלא דהוי כאילו המשלח עושה הביטול על ידי שמגלה דעתו שאינו חפץ, וגילוי זה נאמר על ידי השליח בתור גילוי מילתא שהמשלח גילה דעתו שאינו רוצה בחמץ.

וישים בלבו שאין ברשותו חמץ, ועדיין קשה הרי אנו רואין שיש ברשותו חמץ, לכך כתב ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר, ועדיין קשה קושיין דלעיל, הרי אנו רואין שיש ברשותו חמץ ולא עפר, לכך כתב וכדבר שאין בו צורך כלל...".

תוכן דבריו: שיש קושי מובנה בעצם הביטול שאדם הופך במחשבתו מציאות של אוכל הנמצאת ברשותו כמי שאינו, ולכן הרמב"ם מאריך לבאר בתוספת דברים: לשון "יחשוב כעפר" באה לבאר היאך יוכל לעשות מהיש אין, ההוספה - "שאיין ברשותו חמץ כלל" באה לבאר שגם מה שהוא "אוכל" יכול לעשותו לעפר, ההוספה - "שכל חמץ שברשותו כעפר" - באה לבאר שהדבר מועיל למרות "שאנו רואים" שיש ברשותו חמץ, וההוספה - "וכדבר שאין בו צורך כלל" באה לבאר שהוא כאינו, למרות שאנו רואים שיש ברשותו חמץ.

ולכאור' עדיין אין בדברים אלו מזור, שהרי כיצד יועיל תוספת הדברים לבטל מציאות הנראית לעין.

ואור'י יש לפרש קצת מאריכות דבריו, בהקדם חקירה בגדר מה שהתורה אמרה "תשביתו שאור מבתיכם", שיש לפרשו בב' אופנים:

א. האיסור מתייחס כלפי החמץ, אלא שאינו עובר עליו אלא אם הוא ברשותו ובביתו.

ב. האיסור מתייחס לבית, שיש לפנות הבית מהחמץ, ושכבית לא יישאר שום חמץ.

ואור'י סובר הרמב"ם ששניהם איתנהו ביה, ולכן, במקום שמבער המציאות את החמץ מהבית, בוודאי מתקיים ביעור החמץ

אולם מ"מ יש ביניהם חילוקים מרכזיים:

א. ברמב"ם לא מוזכר להדיא שיש כאן תוצאה שהחמץ "נעשה הפקר", (אלא אם נפרש כוונתו בתוספת דבריו "וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל" שכוונתו שנעשה הפקר. אמנם לכאור' אי"ז כוונתו).

ב. הרמב"ם מפרש את ענין הביטול כפירוש העשה ד"תשביתו", משא"כ רבינו לומד (כרמב"ן בתחלתו) שהביטול מועיל מדינא בלי פסוק ולימוד.

ג. נראה ששני ההבדלים שהזכרנו בין דברי הרמב"ם לדברי רבינו תלויים זה בזה. לדברי רבינו יסוד איסור בל יראה הוא מחמת שעדיין "שמו עליו", אבל בלאו הכי לא היה לו לעבור עליו מחמת ש"אינו ברשותו", ואם כן הדבר פשוט שגם בלי לימוד ד"תשביתו", מספיק פעולת ההפקר היוצא מהביטול כדי שלא לעבור עליו.

ביאור באריכות לשון הרמב"ם "בדרך אפשר"

האחרונים עומדים על פשר אריכות לשון הרמב"ם - שהזכרנו, שנראה כשפת יתר. ראה ברדב"ז סי' אלף תקיח (קמה) שכותב: "ולענין מה שכתב פ"ב ושאינו ידוע מבטלו בלבו, וקשיא כל אריכות לשון זה למה, משום דאמרינן בגמרא היכי מבטל דאמר הכי וכו'. אמר ז"ל דלאו דוקא שצריך להוציא בשפתיו אלא מבטל בלבו ודיו וכ"ש וקשה, איך יוכל לעשות מן היש אין, דבשלמא הדבר הנעשה ע"י דבור, כגון שליחות וגט יכול לבטל, אבל החמץ היכי מצי מבטל ליה. לכך כתב ויחשוב אותו כעפר, ועדיין קשה שדבר שהוא אוכל איך יעשה אותו כעפר, לכך כתב

המשך דברי רבינו:

ממשך רבינו: "אבל קודם שהגיע זמן איסור הנאתו, יכול הוא לבטלו ולהפקירו, ומותר¹⁰ לו מן התורה להשהותו עמו בבית כל ימי הפסח, שאינו עובר מן התורה בכל יראה ובל ימצא אלא על חמץ שלו שלא הפקירו, שנאמר ולא יראה לך, שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל הפקר".

רבינו מבאר את לשון הגמ' בדף ד,ב ודף י,א "דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי", כשיטת התוס'. כלומר, רש"י, רמב"ם ור"ן מפרשים שביטול נכלל ב"תשבתו", אולם תוס' מפרשים שקודם זמן איסורו יש לו "יכולת" "לבטל ולהפקיר", וממילא יש לו היתר מה"ת להשהותו בפסח "עמו בבית", כיון שמתוך שביטול והפקיר נמצא שאין החמץ "שלו", אלא של "הפקר", ונלמד מהפסוק "ולא יראה לך", שרק חמץ "שלך" אין אתה רואה, אבל אתה רואה של "אחרים" "ושל הפקר".

בשו"ע מצויין שם בדרשא זו לספרי. וראה מ"ש כ"ק אדמו"ר בלקו"ש חט"ז עמ' 131 הערה 15, שמעיר דבספרי שלפנינו (ראה טז, ד) "אין מפורש הפקר", אבל ברמב"ן ריש פסחים הביא דברי הספרי ודרשא "לא יראה לך שאור אתה רואה בפלטיא", וכן הביא שם מהירושלמי פסחים פ"ב ה"ב, וכן הוא

ביחס לב' העניינים, אין חמץ בבית ואין בבית חמץ, אבל כשעושה ביטול והשבתה בלב, על ידי מה שמחשיבו כעפר וכדבר שאין בו צורך, יש צורך להדגיש שביטול זה ייעשה בב' המישורים, כפי שנבאר:

לענין עצם הרשות והבית - צריך "שיחשוב אותו כעפר" וממילא אין ברשותו חמץ כלל, היינו שאצלו אין החמץ דבר שיש לו חשיבות וצורך ביחס להבית.

ביתר ביאור. כפי שאנו רואים בהלכות עירוב, מקום דירה נחשב על ידי המקום שאוכל שם ("מקום פיתא"), היות והאוכל הוא חלק עיקרי מתשמיש הבית, וביחס לזה, החשבת החמץ כעפר עניינה - שאין "ברשותו" חמץ, כלומר, שהחמץ הנמצא ברשותו אינו חשוב בעיניו לשם קביעות מקום הבית כמקום אכילה, כיון שאין החמץ נחשב אצלו אלא כעפר.

לענין עצם החמץ - אולם אף שלא מחשיב את החמץ כבר חשיבות ביחס לבית, עדיין יתכן ויש לחמץ זה חשיבות בעיניו כדבר מאכל (שיאכל באופן ארעי אפי' אינו ברשותו), ולכן מוסיף ומדגיש: "שכל חמץ שברשותו", דהיינו שיש הדגשה על עצם החמץ - הנמצא ברשותו - שהרי הוא כעפר וכדבר "שאינו בו צורך כלל".

זה פשר אריכות דברי הרמב"ם, כדי לבטל עניין החמץ בשני המישורים.

10. בפשטות: "מותר" להשהותו, נלמד מ"לך אי אתה רואה...רואה של הפקר", הרי מלימוד זה לומדים שאין בזה שום איסור, כולל שאין בזה איסור מחמת המ"ע דתשבתו. ולאידך, רואים מדבריו בסי' תל"ה שמחמת גזירת חכמים ש"אין ביטול מועיל כלום", שמשום הכי עובר מדרבנן אבל יראה ובל ימצא ואתשבתו.

בתחילת דבריו נראה שיש ספק בהפקר, הן בשיטת ירושלמי והן בכבלי "שאינו מתקבל בכל הסוגיות", אולם בהמשך כותב הרמב"ן: "הפקירו נמי יצא כפי שיטת הירושלמי דלא קרינא ביה לך".

מאידך יש לציין שבתוס' דידן ד,ב, ד"ה מדאורייתא, כותבים: "מאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו מותר, מדקאמרינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה". והיינו שהדרשה הוא למעט "אחרים", אלא שלדעתם הפקר נכלל בזה בדרך ממילא. (אבל רבינו מדגיש ומפרש שהפקר נכלל בעצם הדרשה וכמו שמציין כ"ק אדמו"ר לרמב"ן והמהר"ם חלאווה בשם הירושלמי.

ויש להוסיף ולהדגיש: שנראה הדגשה בדברי רבינו "על חמץ שלו שלא הפקירו", ונראה מזה, דיש חידוש והדגשה שלא רק שאין אדם עובר בהפקר שלא היה אף פעם שלו, הנמצא ברשותו, אלא גם בחמץ שהיה שלו אלא שהפקירו, גם בענין זה, מותר להשהותו מה"ת.

במהר"ם חלאווה פסחים ו,ב. ו"פלט"א" הרי תוכנו שהפקירו".

ויש לציין שברמב"ן שם כותב בתחילה שם: "עוד יש לי ספק בהפקר¹¹ לפי שהצריכו בגמ' (ה,ב) תרי קראי, חד לגוי שלא כבשתו, וחד לגוי שכבשתו, ואילו הפקר לא אתי מינייהו, דכיון דלית ליה בעלים ולא דאחרים הוא אף על פי שאינן שלך אינו בכלל היתר זה, דאיהו מצי זכי ביה בנפשיה טפי, וטפי מגוי שכבשתו, וגם זה אפשר שהוא מותר, לפי שמצאתי בירושלמי לא יראה לך, אית תנאי תנו לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה בפלט"א, ואית תנאי תנו אפי' בפלט"א, מן דמר אבל אתה רואה בפלט"א כשהפקירו קודם לביעורו כו' סוגיא, מ"מ שיהא הביטול הפקר אינו מתקבל בכל הסוגיות הללו שלנו ולא בגמ' הירושלמית הזו, דהתם פליגי אמוראי בהפקר, דאיכא דאסר ביה דאמר דהפקר משום זכיה כר' יוסי, כלומר שאין הפקר יוצא מרשות מפקיר עד שיבא לרשות זוכה".

11. וראה בעצם הענין בדברי הפנ"י, שמפרש שרש"י שלא ביאר בדברי הגמ' "מדאו' בביטול בעלמא סג"י כמו התוס' (אלא שביטול נלמד מ"השבתה" ו(גם) היא השבתה, משום דלא שייך למעט ממייעוט דלך אלא עובד כוכבים והקדש דוקא ולא של הפקר, וכן משמע לכאורה שם לקמן מלשון רש"י דאבל אתה רואה של אחרים פרש"י כגון עובד כוכבים והקדש משמע דדוקא קאמור. ולפי"ז שפיר הוצרך רש"י לפרש מדכתיב תשביתו", ומוסיף עוד: "וכבר כתבתי דנראה משיטת רש"י דכ"ש בחמץ של ישראל חבירו עובר הנפקד גם כן, אף על גב דלא קיבל אחריות, דברוב מקומות בש"ס לא שייך למעט מלך אלא של עובד כוכבים והקדש דוקא אם לא היכא דאיכא תו קרא יתירא, וכתבתי גם כן שבספר תורת חיים כתב כן בפשיטת...".

- ד -

אין ביטול והפקר מועילים מדרבנן

ביאור סעיף ג בדברי רבינו

כותב רבינו: "אבל חכמים גזרו שאין ביטול והפקר מועיל כלום לחמץ אף קודם שהגיע זמן איסור הנאתו, אלא הוא צריך לחפש אחריו במחבואות ובחורים (אם דרך להשתמש שם כל השנה כמו שיתבאר בסימן תל"ג¹²) ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו ולעשות לו כמשפט שיתבאר בסי' תמ"ה".

ומצויין בשו"ע למשנה ריש פסחים: ובפשטות הכוונה למשנה ראשונה, דמבואר שם "אור לי"ד בודקין את החמץ לאור הנר", אע"פ מדובר בזמן שיכול לבטל ולהפקיר, דהיינו קודם זמן איסור הנאתו, ומ"מ מחייבת המשנה לעשות בדיקה כדי לבערו, וממילא מובן שאין ביטול מספיק, אלא צריך לבדוק ולהוציאו מכל גבולו כו'.

אבל בדברי רבינו נמצא הדגשה מיוחדת שחוזר ע"ע בכמה מקומות, שלא רק שחייב לבדוק (ולא להסתפק בביטול והפקר),

12. הנה שם מבואר ההלכה באיזה מקומות חייב בבדיקה מה"ת (באם לא ביטל) ובאיזה מקומות אין חיובו אלא מדרבנן, וכתב שם בסי"ב וסי"ג:

"כבר נתבאר בסימן תל"א שמן התורה כשמבטל את החמץ ומפקירו קודם זמן איסורו דיו, ואם אינו רוצה לבטלו ולהפקירו, חייב הוא לבדוק ולחפש אחריו מן התורה כשיגיע זמן איסורו, ולבערו מן העולם לגמרי... ואינו חייב לבדוק מן התורה, אלא במקומות שרגיל להשתמש בהן חמץ כל השנה בתדירות, כגון הבית וחדריו שרגיל לאכול בהן חמץ כל השנה, ואי אפשר שלא נתפרר ונפל שם פירור חמץ שיש בו כזית ועובר עליו בבל ימצא מן התורה, אף על פי שאינו נראה לו (עיין סי' ת"מ) כל ימי הפסח, אבל שאר החדרים שאינו רגיל להשתמש בהן חמץ בתדירות וקרוב הדבר שלא נשתייר בהן חמץ כזית, אין צריך לבדוק מן התורה אף על פי שלא ביטל.

ובסעיף י"ג כתב: "אבל מדברי סופרים, אף על פי שביטל כל חמצו, חייב הוא לבדוק ולחפש אחריו בכל המקומות שיש לחוש ולהסתפק שמא הכניס לשם חמץ באקראי, לפיכך כל חדרי הבית והעליות, אפילו אותן שברי לו שלא אכל בהן חמץ מעולם, הרי הם צריכים בדיקה כדינה בלילה לאור הנר, לפי שלפעמים אדם קם מתוך סעודתו ופתו בידו נכנס לחדריו להשתמש בהן תשמישיו, כגון חדר המשכנות שלפעמים נכנס לתוכו באמצע הסעודה להוציא משם משכון להחזירו לבעליו, ויש לחוש שמא שכח שם את פתו או שמא נתפרר ממנו שום פירור חמץ".

ונמצא: שיש חילוק, שבמקומות שרגיל להשתמש שם ב"תדירות" חמץ, חייב לבדוק שם מה"ת, ובמקומות שאינו משתמש אלא באקראי ואין כאן אלא "חשש" ומקום להסתפק דילמא הכניס שם חמץ, אינו חייב לבדוק אלא מד"ס. וא"כ לכאור' צריך לפרש כוונת רבינו במ"ש כאן: "אם דרך להשתמש שם

הפסח אע"פ שביטלו, ואינו צריך לבער אלא שלא יאכל ממנו כמ"ש התוס' ריש פ"ק, היינו, כיון שחמץ זה חייב בביעור מה"ת וחכמים גזרו שביטול אינו מועיל כלום...".

אלא דהא גופא צריך ביאור: מה המקור לדברי רבינו שנכלל בדברי המשנה ש"בודקים החמץ לאור הנר" גם גזירה ש"אין ביטול מועיל כלום", אולי באמת ביטול מועיל, אלא שחכמים תיקנו שיבדוק ויבער החמץ מחמת החששות שיביא רבינו בס"ד - גזירה שמא לא יבטל בלב שלם, ושמא יבא לאכלו?

אפשר שמקור רבינו מרש"י במה שכתב בטעם הבדיקה

ואפשר שמקור דברי רבינו הם דברי רש"י במשנה הראשונה, שטעם הבדיקה "כדי שלא יעבור בכ"י וב"י", ובפשטות דבריו קשים, שכן לאחר הביטול אינו עובר על ב"י מדאורייתא, ואעפ"כ תקנו חכמים לבדוק. אולם לדברי רבינו א"ש, שכן הבדיקה מועילה לסלק ב"י מדרבנן.¹³

אלא ש"אין ביטול והפקר מועיל כלום", דנראה עניינו, שהוי כאילו לא ביטל, כלל, וממילא נחשב שעובר על שהיית חמץ זה!

ואכן כן כותב רבינו להדיא בס"י תל"ה ס"ד: "...ואם אינו מבערו עובר עליו בכל יראה ובל ימצא, ואף אם כבר ביטל כל חמצו קודם הפסח שאינו מצווה לבערו מן התורה, מכל מקום כיון שגזרו חכמים שאין ביטול מועיל כלום, מטעמים ידועים, הרי חמץ זה כאלו לא נתבטל ועובר עליו בכל יראה ובל ימצא מדברי סופרים, וגם יש בו מצות תשביתו מדברי סופרים, ולכך מברך וצונו על ביעור חמץ!"

(**וראה** גם בס"י תל"ו ס"ג: "ואף שביטלו, עובר על תקנת חכמים שתיקנו שאין ביטול מועיל כלום". ובס"כ שם: "ולא גזרו חכמים, אלא שמה שמפקיר בפיו ולבו זה אינו מועיל כלום". ושם בס"ב: "שגזרו, שמה שהאדם מבטל ומפקיר החמץ בליבו ובפיו אין מועיל כלום...". וגם בקו"א ס"י תמ"ו סק"א: "...ומה שמברך על בדיקה וביעור חמץ שבתוך

כל השנה" דכוונתו בזה, שהצד השווה בחיובי הבדיקה במקומות אלו, הוא מה "דרך להשתמש שם כל השנה" אע"פ שאפשר שאין "דרך" להשתמש שם עם חמץ, אלא שכיון משתמשים שם כל השנה, ויש איזה מקום לחוש דילמא הכניסו שם חמץ חייב בדיקה שם מדבריהם. ורבינו סתם כדי לכלול ב' האופנים: א - במקום שמשתמשים שם בחמץ ברגילות, חייב לבדוק מה"ת, ב - במקומות ש"דרך" להשתמש שם כל השנה, אבל אין מכניסים שם חמץ אלא באקראי, אין החיוב אלא מד"ס, אבל במקומות שאין משתמשים שם כלל, אין כלל לחוש שמא הכניסו שם חמץ ואין חייב לבדוק ואפי' מדרבנן. כן נראה לכאור' כוונתו.

13. באם נפרש בכוונתו שלא כדברי הר"ן בדבריו, ונאמר שגם בזמן המשנה כבר היה הביטול אע"פ שלא הזכירו, ואז מתפרשת המשנה שמחויב לבדוק למרות שביטל.

ויהיה איך שיהיה הפירוש בדברי רש"י, בדברי רבינו מתפרש להדיא שלא כדברי הר"ן, וכמבואר בכת"י (תל"א, הע' ל"ו - בדפוח"ח): "ולפי"ז אין לבדיקה וביעור עיקר מה"ת כלל".

לתוס', שהחכמים רק הצריכו שיבדוק בנוסף על מה שמבטל, אבל מנ"ל לומר שאכן תיקנו וגזרו ש"אין ביטול מועיל כלום"?

ובאמת, קשה לי בדברי רבינו: כיון שאין דבר זה מילתא דפשיטא, א"כ למה לא כתב רבינו מקור לחידוש זה?

מקור רבינו מדבריו בעניין הברכה

ומחמת כ"ז לכאורה צריכים לומר שאכן דברים אלו מתפרשים מתוך מה שכתב רבינו בעניין הברכה על בדיקת חמץ.

והנה בסי' תל"ה ס"ד (וכמו"כ נראה מדבריו בקו"א סי' תמ"ז סק"א), כותב רבינו לבאר החילוק למה מברכים על בדיקת החמץ שבתוך הפסח, ואין מברכים על בדיקת החמץ שעושה אחר הפסח, למרות שבשניהם מתקיים אחד הטעמים - כדי למנוע שלא יבוא לאכלו. ומבאר: "ועל בדיקה שלאחר הרגל לא יבך

אבל באמת אין נראה כלל לומר שמקור רבינו הוא מדברי רש"י אלו, שכן אף אם נאמר שרבינו מפרש בדברי רש"י שלא כפי הר"ן (ראה הערה), מ"מ מניין לרבינו ההכרח לפרש בדברי רש"י שלא כפי הר"ן, ולהוציא שרש"י סובר ש"אין ביטול מועיל כלום".

ויתכן לומר: שכיון שרבינו מפרש בגדר הביטול דלא כרש"י, אלא כתוס', כלומר, שאין ביטול והפקר מועילים מחמת שנכלל ב"תשביתו" אלא משום שנחשב כמו "הפקר" וממילא אין עובר בחמץ של הפקר, א"כ מסתבר לומר, שכשחכמים הצריכו לבדוק (בנוסף על הביטול והפקר), גזרו שהביטול וההפקר "לא יועילו" שלא יעבור מחמת שנעשים "של הפקר"¹⁴.

אך מ"מ, אין הכרח לפרש שמה שהחכמים תיקנו שצריך בדיקה הוא לומר ש"אין ביטול מועיל כלום", שהרי אפשר לפרש גם

ובדברינו משמע מהמשך הכת"י: "אבל חכמים הצריכו כל חמץ לבדוק ולבערו ולא לסמוך כלל על הביטול והפקר לשהות את החמץ בבית...".

14. כוונתנו בזה: שאלבא דרש"י שביטול מחמת "תשביתו", קשה יותר לומר שחכמים ביטלו תוקף הביטול שלא יועיל כלום, בדומה קצת (וראה להלן) לסברת הט"ז בסי' תרפ"ז ועוד, שבדבר המותר להדיא בתורה לא גזרו חכמים לאסור, משא"כ לתוס', שאין ביטול והפקר "עיקר מה"ת" שיועיל לסלק האיסור, אלא שמכיון שאין החמץ שלו, ממילא אינו עובר, א"כ קל יותר לומר שמה שחכמים גזרו על הצורך לבדיקה בנוסף על הביטול הוא באופן: ש"אין ביטול והפקר מועיל כלום".

יש להוסיף: שלפי האמת, שרבינו מפרש שחכמים גזרו ש"אין ביטול והפקר מועיל כלום" אפשר שאין זה בסתירה גמורה לכלל של הט"ז גם לפי הבנת רש"י ורמב"ם והר"ן: שאפשר ששם מדובר בעיקר בענייני איסור שחכמים לא אסרו דבר שהותר להדיא בתורה, אבל אין זה שייך לענין מה שדברים מסוימים "מועילים" או "אין מועילים", שהחכמים גזרו ותיקנו בכמה עניינים המועילים מה"ת שלא יועילו מדרבנן, וכגון שקנין כסף מועיל למ"ד מה"ת וחכמים תיקנו וגזרו שלא יועיל, אלא שמאידך, אין זה ממש כמו בקנין כסף, כיון שכאן עיקר מצוות "תשביתו" היא לבטל את החמץ מרשותו, אלא שחכמים גזרו שאין פעולת ביטול "מועיל" לסלקו מרשותו, ולא "אסרו" פעולה זו.

תורה דבריו: שאין מברכים כאשר כל התקנה היא רק כדי שלא יבא לכלל חשש מכשול עבירה. ומביא דוגמא: הממית עופות שנדרסו שיש עליהן איסור להשהותן, ואעפ"כ אין מברך על ביעורן מביתו, כיון שאין בביעור עצמו מצוה מצד עצמו, אלא כל עניינו הוא רק הסרת מכשול.

אין בידינו סי' זה מדברי רבינו, ולכן נצטט מהשו"ע שם ס"כ: "אם רבים הם הנדרסים, אסור להשהותם י"ב חדש, כדי שלא יבא לידי תקלה. (והמנהג להחמיר אפילו באחד)", והיינו שגם בזה אסרו חכמים השהותם למשך זמן, ואעפ"כ לא אישתמיט בשום מקום שיכול לברך על חיוב ביעור זה, משום איסור שהייה שלא יבא לידי תקלה, ורק לענין מצות ביעור חמץ בזה מוצאים להדיא שהחכמים תיקנו לברך (כמבואר להלן פסחים ז. ובסי' תל"ב ס"א).

ובהכרח עלינו לחלק בין איסור השהיית מכשול של איסור בביתו, ובין בדיקת חמץ. בדיקת חמץ וביעור חמץ גדר התקנה היא, שפעולת הביעור נחשבת למצוה "מצד עצמה", משא"כ שאר פעולות שעושה כדי למנוע מכשול, אין הביעור מצוה "מצד עצמה", ואיסור "מצד עצמה" שייאסר להשהות בביתו "בכל יראה וימצא"¹⁶.

כלום כי איך יברך וצונו על ביעור חמץ, והרי הוא אוכל חמץ, ומה שהוא מצווה ומחוייב לבער חמץ זה שעבר עליו הפסח, אינו אלא משום חשש תקלה שלא יבא לאכול, אבל הביעור הזה מצד עצמו אין בו מצוה כלל, שהרי אף אם משהה אותו בביתו ואינו מבערו אינו עובר על שהייה זו מצד עצמה בכל יראה ובכל ימצא אפילו מדברי סופרים, אלא שנקרא עובר על דברי חכמים שאסרו להשהותו שלא יבא לידי מכשול אכילה, אבל אם לא היינו חוששין שיבא לידי מכשול, אין בשהייה זו מצד עצמה איסור כלל, ולכך אין לברך על ביעור זה (כמו שהממית עופות שנדרסו שאסור להשהותן משום חשש תקלה כמו שנתבאר ביורה דעה סי' נ"ז ואין מברך על ביעורן מביתו), מה שאין כן כשהוא בודק ומבער בתוך הפסח, שאז יש בביעור מצוה מצד עצמו, שנאמר תשביתו שאור מבתיכם, ואם אינו מבערו עובר עליו בכל יראה ובל ימצא. ואף אם כבר ביטל כל חמצו קודם הפסח שאינו מצווה לבערו מן התורה, מכל מקום כיון שגזרו חכמים שאין ביטול מועיל כלום מטעמים ידועים, הרי חמץ זה כאלו לא נתבטל ועובר עליו בכל יראה ובל ימצא מדברי סופרים, וגם יש בו מצות תשביתו מדברי סופרים, ולכך מברך וצונו על ביעור חמץ¹⁵.

15. וישל"ע בלשון רבינו: האם מה שאסרו וקבעו בה מל"ת בפ"ע האם זה עצמו מספיק לקבוע עליה ברכה, והאם מברכים על מצוה דרבנן שיסודה היא "מצוה לא תעשה", כמו כאן שמדובר במצוה שחכמים חיבדוהו לעשות, אלא שחיוב עשייה זו נובע ממצות לא תעשה.

או דילמא רבינו מביא זה רק בכדי לומר, שכמו שקבעו חכמים איסור בל יראה וב"י מדרבנן, כמו"כ קבעו מצות עשה דתשביתו ומברכים על מצות עשה דתשביתו דרבנן?

16. ונראה שחילוק זה וענין זה הוא כוונת ביאור דברי התוס' הראשון בגמ' דידן, שלאחר שפירשו שטעם

משום חומרא בעלמא שלא יבא לאכלו, דאי לענין כל יראה בביטול בעלמא סגי, ואם כן לפי"ז מאי ברכת וצונו שייך הכא לענין בדיקה וביעור, דהא בפ' במה מדליקין (כ"ג ע"א) מסקינן, דהא דמברכינן וצונו במצות דרבנן היינו מלא תסור, דכל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקון, ואם כן לפי"ז משמע בפשיטות דלא שייך ברכה כה"ג במצוה דרבנן שכל עיקרה אינה אלא משום סייג וגדר דלא לפגוע באיסור לא תעשה דאורייתא. ולענ"ד נראה ברור דברכה כה"ג לא אשכחן בשום דוכתא. ולפענ"ד צריך עיון ליישב שיטת התוספות בזה. מיהו לפי מה שכתבתי לעיל בריש מכילתין ובכמה דוכתי בפירקין, דעיקר הביטול לא מהני מדאורייתא אלא לענין לא תעשה דכל יראה, משא"כ לענין עשה דתשבתו היכא דאפשר לבער לא סגי בביטול, וא"כ אתי שפיר טובא בפשיטות דשייך ברכת

וממוצא דבר, מובן מאליו, שגדר מה שהחכמים הצריכו בדיקה וביעור, אין עניינו רק מה שהוסיפו חיוב לבערו, אלא שהטילו עליה גדר ד"מצוה מצד עצמה", לבערה ושלא להשהות בביתו בענין שעובר עליה "בב"י וב"י ותשבתו", וממילא מובן שמזה עצמו הוא מקור לדברי רבינו להכריח שהחכמים גזרו "שאיין ביטול והפקר מועיל כלום", וצריך לחפש ולבדוק ולהוציא חמץ מביתו כדי שלא יעבור עליו בב"י וב"י.

דברי הפנ"י בענין הברכה

ונביא עכשיו דברי הפנ"י להלן בהא שמברכין אבדיקת חמץ: "...אלא דאכתי יש לי לדקדק דלפי שיטת התוספות דלעיל בריש מכילתין (ב' ע"א ד"ה אור) דעיקר הבדיקה והביעור אפילו מדרבנן, אינו אלא

הבדיקה כדי שלא יבוא לאכלו, הקשו והטעם שהחמירו כאן טפי מבשאר איסורי הנאה שלא הצריכו לבער... ונתקשו בכונתם כמה אחרונים, ונצטט דברי הקובץ שיעורים: "וד"ה אור לארבעה וכו' מבשאר איסורי הנאה שלא הצריכו לבערם. וקשה דהא כל איסורי הנאה טעונין קבורה מחשש תקלה שלא יבא ליהנות מהן, וה"נ חמץ טעון ביעור מה"ט. וצ"ל דכונת קושיתם היא מבדיקה, דבחמץ היא מצוה בפ"ע ומברכין על הבדיקה, אפילו לא מצא כלום בבדיקתו לא הוי ברכה לבטלה", והיינו דמפרש כוונת קושיתם שבזה עשאו לבדיקה "מצוה בפ"ע" ומברך אפי' לא ימצא בבדיקתו כלום, ונראה שכמו"כ ילמד רבינו בכונת התוס', אלא שלרבינו יש כאן שינוי והוכחה מבדיקת חמץ יותר מבשאר הסרת מכשולים, לא רק בזה שמברכים אפי' לא ימצא כלום בבדיקה, אלא מעצם הברכה על הביעור, וכנ"ל שאין מברכים על ביעור עופות הנדרסין אע"פ שמסלק מכשול, משא"כ בבדיקת חמץ שתיקנו חכמים לברך אע"פ שיסודו הוא רק מניעת מכשול. ואם נפרש כן כוונת התוס' נמצא: שהתוס' כיוונו לומר, שמשום "חומרת" חמץ (מחמת ד"לא בדילי" או מחמת חומרת התורה "בבל יראה") החמירו החכמים (לא רק לחייבו לסלק החמץ למניעת מכשול, ולא רק שהוסיפו גם לבדוק חמץ שאינו ידוע, אלא) גם שיש מצוה מיוחדת שלא יהא החמץ ברשותו ופעולת הביעור היא חשובה מצוה בפ"ע. ולפי"ז נאמר עוד: שיומתק תי' הב' של התוס' שכתבו שהחמירו לבער החמץ, משום שהתורה "החמירה לעבור בבל יראה", שזה סיבה שהחכמים החמירו שאם לא יבדוק יעבור בב"י וב"י מדרבנן אע"פ שמבטלו!

הוא למנוע שלא יבוא לאכלו, הוא משום שכאן תיקנו חכמים לא רק שיבער החמץ כדי למנוע תקלה, אלא קבעו שיהא מצות ביעור מ"ע ומל"ת בפני עצמה, בענין שאין זה רק "סייג" למל"ת דאורייתא, אלא שנעשה מצוה בפ"ע "מצד עצמה" מדרבנן ועל כגון זה מברכין אדרבנן. ודו"ק.

שלושת שלבי הבדיקה

לְאַחַר שרבינו ביאר שתקנת חכמים היא שאין ביטול והפקר מועיל כלום, רבינו מסיים את הסעיף בפירוט הנצרך למצוות בדיקת חמץ: "אלא הוא צריך לחפש אחריו במחבואות ובחורים ... ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו ולעשות לו כמשפט שיתבאר בסי' תמ"ה:

רבינו מחלק את המצווה לשלושה שלבים: חיפוש, בדיקה והוצאה מגבולו.

שלב א "חיפוש": בחורים ובסדקים אם יש שם חמץ.¹⁸ בשלב הראשון רבינו עוסק במקום החיפוש - בחורים ובסדקים, אולם עדיין אין להסיק מחובת החיפוש, שחייב לחפש חמץ שאינו ניכר לעין.

וצונו בשעת בדיקה כיון שבדיקה זו היא צורך הביעור ודעתו לבער חמץ הנמצא ודו"ק".

ונמצא שגם הוא סובר שאין ברכה בכה"ג "שכל עיקרה אינו אלא משום סייג וגדר שלא לפגוע באיסור ל"ת דאורייתא"¹⁷, ומתקשה בזה שתיקנו לברך על בדיקת חמץ, שלדעת התוס' הבדיקה נתקנה כדי למנוע איסור אכילה, ומבאר בחידוש: ביטול אינו מועיל אלא לענין איסור ב"י, ולא לענין קיום מ"ע דתשביתו "היכא דאפשר לבער". אלה תו"ד.

והנה מדברי רבינו אין אנו רואים ד"היכא דאפשר לבער" "לא סגי בביטול", דהרי כאן בסי' תל"א עניינו לבאר בעיקר מ"ע ד"תשביתו" ו"מהו ההשבתה" שאמרה התורה, ואומר שאע"פ שעניין תשביתו הוא ביעור מהעולם באופן שלא יוכל ליהנות ממנו, יכול לבטל ולהפקיר קודם זמן איסורו ושוב אין צורך אח"כ להשבית מן העולם מה"ת, וא"כ אין רבינו לומד כדברי הפנ"י.

אבל מאידך נמצא מדברי רבינו, הביאור לקושיית הפנ"י (ולקושיית רבינו): שמה שמברכין על בדיקת חמץ אע"פ שטעם התקנה

17. ואולי עוד יותר: שאפי' אין זה רק "סייג" לאיסור דאורייתא אלא אפי' אם בוודאי מונע עצמו מעשיית איסור דאורייתא, אין מברכים עליה.

18. מעין זה כותב הפנ"י ה: "...ואדרבא לא ימצא טפי משמע דאיירי שלא ימצא ע"י חיפוש דילפינן חיפוש ממציאיה ולא יראה משמע טפי בידוע ואכתי אמאי כתיב לא יראה ליכתוב לא תראה וע"כ היינו כדמסיק הרא"ש ז"ל דאפילו אם אינו ידוע באיזה מקום מונח נמי עובר והא דא"י לא שמעינן מלא ימצא דכיון שאינו ידוע באיזה מקום לא מיקרי מצוי בידך ולא שייך נמי חיפוש בכה"ג אלא כשיודע באיזה מקום נאבד מש"ה איצטריך למיכתב לא יראה דשמעינן נמי הא", דחיפוש הוא כשמחפש אחרי החמץ שידוע ב"איזה מקום" בכללות נמצא החמץ, ואפשר שבדיקה הוא לבדוק בכל מקום, אפי' אינו ידוע שבכללותה ישנו שם חמץ, דילמא יש שם חמץ.

היה מפקירו קודם שהגיע זמן הביעור היה מחוייב מן התורה לבערו כשיגיע זמן הביעור...".

פ"ג: "ואם הוא מבער חמץ בזמן הביעור דהיינו מתחילת שעה ששית עד כלות ימי הפסח צריך לבערו מן העולם לגמרי, ולא די במה שמוציאו מרשותו ומניחו במקום הפקר, שהרי משהגיע שעה ששית כבר נאסר בהנאה ואינו שלו כלל, ואף על פי כן התורה עשאה אותו כאלו הוא שלו שיעבור עליו בכל יראה ובל ימצא, ולפיכך אף כשמוציאו מרשותו הרי הוא עובר עליו בכל יראה ובל ימצא שעשאתו התורה כאלו הוא מונח ברשותו ממש, ואין לו תקנה אלא שיבערנו מן העולם לגמרי, דהיינו שישליכנו לאיבוד בענין ששום אדם לא יוכל ליהנות ממנו, ואף על פי שבריות אחרות יכולות ליהנות ממנו, מכל מקום כיון ששום אדם לא יוכל ליהנות ממנו הרי זה נקרא ביעור מן העולם".

רבינו מוסיף, שכל ההוצאה למקום הפקר מועילה רק קודם זמן הביעור, אבל משעה שישית שמעיקר ההלכה אין החמץ שלו כלל, אלא שהתורה חידשה שהחמץ כאילו ברשותו, שוב לא מועיל אלא ביעור, וקיום הביעור הוא בכך ששום אדם לא יוכל ליהנות מהחמץ.

פ"ד: "כיצד מבער שורפו עד שנעשה פחמים... או פוררו לפירורין דקים וזורה אותו לרוח. או פורר וזורק לנהר אם הוא פת וכיוצא בו. שאם לא יפררנו ויזרקנו לנהר

ש"ב ב "בדיקה": כעת רבינו מתמקד במושא החיפוש. מלבד החמץ הניכר לעין, חובה "לברוק" בחורים וסדקים ולמצא את החמץ שלא ניכר במבט רגיל.¹⁹

ש"ב ג "הוצאה מגבולו": השלב השלישי הוא הוצאת החמץ הנמצא מגבולו.

הרחבת דברים מהמתבאר בסי' תמ"ה

רבינו מסיים - כמשפט שיתבאר בסי' תמ"ה. נצטט מתוך דברי רבינו שם, תוך הדגשת דברים:

פ"א: "וכן אם קודם שהגיע זמן הביעור הוציא החמץ מרשותו והפקירו והניחו במקום שהוא מופקר לכל, כגון בדרכים וברחובות, שרשות לכל אדם לעבור שם וליטול החמץ, אפילו אם לא נטלו שום אדם והרי הוא מונח שם כל ימי הפסח, ובעליו רואין אותו מונח שם, אין צריך לבערו, כיון שאינו שלו שכבר הפקירו וגם מונח במקום שאינו שלו, והתורה אמרה בכל גבולך, וגבול זה אינו שלו אלא הפקר לכל, עיין סימן תל"א", רבינו מדגיש כאן שאפי' שהניח את החמץ במקום שכל אחד יכול לקחתו ובעליו עדיין רואים אותו, הדבר מותר, היות והפקירו והניחו במקום הפקר שאינו שלו - אין זה נחשב "בכל גבולך".

פ"ב: "אבל אם הפקירו והניחו במקום שאינו מופקר לכל כגון שהניחו בחצר שהיא מיוחדת לאנשי החצר הדרים שם בלבד, ואין שום אדם יכול לעבור שלא ברשותם... מדברי סופרים חייב לבערו, דכיון שאם לא

19. אע"פ שלשון הגמ' ז: בלימוד אודות חובת בדיקת חמץ, היא "מציאיה מחיפוש וחיפוש מנר" ולא הוזכר "בדיקה", לכאור "הבדיקה" היא פרט ב"חיפוש" הכללי.

או לים הרי הוא שט על פני המים ויוכל אדם המהלך בספינה ליהנות [ממנו], אבל כשמפררו לפירורין דקים וזורקו למים הרי הן נימוסין ונימוחין בתוך המים...".

מתוך דבריו אנו למדים, שבכל ענין צריך "להוציא מגבולו", אלא שבפרטי אופני ההוצאה הדבר תלוי בפרטי ההלכה שם.

- ה -

בטעם תקנת חכמים שאין ביטול מועיל

ביאור סעיף ד בדברי רבינו

שני טעמים נפרדים לתקנה

לאחר שביאר רבינו בסעיף הקודם שגדר תקנת חכמים הייתה שביטול לא מועיל, רבינו מפרש בסעיף זה את טעם התקנה: "ומפני ב' דברים נזקקו חכמים לכך":

מדברי רבינו נראה לכאורה שכל טעם בפני עצמו מספיק לתקנה זו שנכלל בה ש"אין ביטול מועיל כלום", ואם לא מוציאו מגבולו עובר על ב"י וב"י ותשביתו מדרבנן, אלא שצירוף ב' הטעמים נותן יתר תוקף לתקנה.²⁰

וכן נראה ממקור דברי רבינו, והוא הר"ן המצוין בשו"ע, שהביא ב' טעמים אלו

כב' טעמים נפרדים לתקנת וחייב הבדיקה. וז"ל: "...אלא מפני שבטול זה תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאוהו מלבן לגמרי, ראו חכמים להחמיר שלא יספיק בטול, והצריכוהו בדיקה וביעור שהוא מספיק ג"כ מן התורה, או מפני שחששו שאם ישהנו בתוך ביתו יבא לאכלו...". ומשמע מדבריו בבירור, שכל טעם בפ"ע מספיק כדי לחייבו בבדיקה וביעור.

וכן נראה מדברי רבינו בסי' תל"ה ס"ד שמבאר את טעם החילוק בין ביעור חמץ שלפני הפסח - שעליו מברך על ביעור חמץ, לבין ביעור חמץ שלאחר הפסח - שאין

20. וכן נראה מתוך דברי כ"ק אדמו"ר בלקו"ש חט"ז ע' 131, שמבאר מה שכשמפקיר החמץ באופן שמוציאו לר"ה במקום הפקר ממש, הרי בזה "איז מען באווארענט" לפי ב' הטעמים: א) הן הטעם שמא לא יבטלנו בלב שלם, שבזה מתחייב "דארף ער ארוסראמען פון זיין רשות", היינו להוציאו מרשותו. ב) והן לטעם שהאדם רגיל לחמץ בכל השנה ומשו"ז קרוב לשכחה, ואם נמצא "בגבולו" יבוא לאכול ממנו, הרי זה "באווארנט" מען ע"י שמוציאו מרשותו, ונמצא מפשטות הדברים שכל טעם בפ"ע מצריך להוציאו מרשותו.

ואע"פ שאין מוכרח ממש מדברים אלו, שאפשר שכשמצרפים ב' הטעמים הרי מב' הטעמים ביחד מצריכים להוציאו מרשותו שאין מספיק הביטול, מ"מ פשטות דברי השיחה מובנים באופן שכל טעם בפ"ע מספיק שנאמר "שאין ביטול מועיל כלום" ושעובר בב"י וב"י ותשביתו מדרבנן.